

KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS

Socialinių ir humanitarinių mokslų fakultetas

Viešojo administravimo ir politikos katedra

Monika Mockevičiūtė

**SUINTERESUOTŲ PUSIŲ SAŲVEIKA REGIONŲ VALDYSENOJE: TELŠIŲ
REGIONO ATVEJIS**

Regionų valdysenos studijų programos magistro baigiamasis darbas

Klaipėda, 2019

MAGISTRANTO BAIGIAMOJO DARBO LYDRAŠTIS

Pildo magistro baigiamojo darbo autorius

.....
(magistro baigiamojo darbo autoriaus vardas, pavardė)

.....
(magistro baigiamojo darbo pavadinimas lietuvių kalba)

Patvirtinu, kad magistro baigiamasis darbas parašytas savarankiškai, nepažeidžiant kitiems asmenims priklausančių autorių teisių, visas baigiamasis magistro darbas ar jo dalis nebuvo panaudotas Klaipėdos universitete ir kitose aukštosiose mokyklose.

.....
(magistro baigiamojo darbo autoriaus ir parašas)

Sutinku, kad magistro baigiamasis darbas būtų naudojamas neatlygintinai 5 m. Klaipėdos universiteto studijų procese.

.....
(magistro baigiamojo darbo autoriaus ir parašas)

Pildo magistro baigiamojo darbo vadovas

Magistro baigiamąjį darbą ginti

(įrašyti – leidžiu arba neleidžiu)

.....
(data)

.....
(magistro baigiamojo darbo vadovo vardas, pavardė ir parašas)

Pildo katedros, kuriojančios studijų programą, administratorius (sekretorius)

Baigiamasis darbas įregistruotas katedroje

.....
(data)

.....
(katedros sekretorės vardas, pavardė ir parašas)

Pildo katedros, kuriojančios studijų programą, vedėjas

Magistro baigiamąjį darbą ginti

(įrašyti – leidžiu arba neleidžiu)

.....
(data)

.....
(katedros vedėjo vardas, pavardė ir parašas)

Recenzentu(-ais) skiriu

.....
(įrašyti recenzento(ų) vardą, pavardę)

.....
(data)

.....
(katedros vedėjo vardas, pavardė ir parašas)

SANTRAUKA

Mockevičiūtė M. Suinteresuotų pusių sąveika regionų valdysenoje: Telšių regiono atvejis. Magistro baigiamasis darbas. Darbo vadovas doc. dr. Remigijus Riekašius. Klaipėdos universitetas, Socialinių ir humanitarinių mokslų fakultetas, Viešojo administravimo ir politikos katedra: Klaipėda, 2019, 59 p., 3 pav., 12 lentelių.

Darbo tikslas - nustatyti suinteresuotų pusių sąveikos būklę Telšių regiono valdysenoje. Regionų valdysena yra svarbi ir naudinga, nes vietos valdžia yra labiau pasiekama žmonių. Regionui aktualios problemos sprendžiamos efektyviau, arčiau suinteresuotų pusių. Regionų valdysenoje veikiančių institucinių veikėjų sąveika griežtai reglamentuota teisės aktais. Nustatomos stiprios regionalizmo apraiškos regiono sprendimų priėmimo. Pagrindiniai suinteresuotieji regiono lygmenyje – vietos ir centrinės valdžios atstovai bei verslas ir piliečių organizacijos. Tyrimo metu nustatyta, kad regiono lygmenyje didžiausia sąveika pasireiškia tarp institucinių veikėjų regiono plėtros tarybos veikloje. Savivaldybių atstovų įtaka pasireiškia per sprendimų priėmimą, tačiau stokojama sąveikos tarp kitų suinteresuotųjų. Tai lemia itin neaktyvus NVO ir verslo į(si)traukimas regiono lygiu. Tačiau suinteresuotų pusių sąveiką Telšių regione galima pagerinti šiais būdais: finansavimo ir galių sprendimų priėmimo didinimu, didinant atskaitingumą visuomenei, aktyviau įtraukiant NVO ir verslo atstovus.

SUMMARY

Mockevičiūtė M. Interaction of stakeholders in regional governance: the case of Telšiai region. Scientific supervisor – doc. dr. Remigijus Riekašius. Klaipėda University, Faculty of Social and Humanities Sciences. Department of Public administration and Policy: Klaipėda, 2019, 59 p., 3 pictures, 12 tables.

The objective of master thesis is to determine the state of interaction of stakeholders in the region of Telšiai. Regional governance is important and useful because local government is more accessible to people. Problems relevant to the region are solved more efficiently, closer by the stakeholders. Interaction between actors in regional governance is strictly regulated by law. Strong manifestations of regionalism in regional decision-making are identified. The main stakeholders at the regional level are local and central government representatives and business and citizens' organizations. The theory points out that at regional level, the greatest interactions occurs is in the Regional Development Council. The influence of municipal representatives is expressed through decision-making, but there is a lack of interaction between other stakeholders. This is due to the inactive involvement of non-governmental organizations and business and their at regional level.

The study points out that interactions between stakeholders in the Telšiai region can be improved by the following means increasing funding, to empower decision-making, increasing accountability to the public, involving non-governmental organization and businesses more actively.

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

- 1 pav. Regionalizacijos procesą ir regionalizmą lemiantys veiksniai, 19 p.
- 2 pav. Institucinės sąveikos schema, 28 p.
- 3 pav. Regioninės politikos formavimo ir institucijų sąveikos schema. 33 p.

LENTELIŲ SĄRAŠAS

- 1 lentelė. Regionų valdysenos modelių vertinimas pagal institucinius kriterijus, 18 p.
- 2 lentelė. Centrinės ir vietos valdžios institucijų santykių klasifikacija, 29 p.
- 3 lentelė. Tiriama dokumentai, 36 p.
- 4 lentelė. Veiksmų programos ir Kaimo plėtros programos priemonių projektų finansavimo aprašai, 37 p.
- 5 lentelė. Interviu respondentų duomenys, 38 p.
- 6 lentelė. Regiono plėtros departamento prie VRM Telšių skyriaus sąveika su Telšių regiono plėtros taryba, 40 p.
- 7 lentelė. Telšių regiono suinteresuotų pusių raiška regiono valdysenos programose, 41 p.
- 8 lentelė. Suinteresuotų pusių įtaka ir savarankiškumas regiono valdysenos sprendimų priėmimo, 43 p.
- 9 lentelė. Bendradarbiavimo priemonės, 44 p.
- 10 lentelė. Suinteresuotų pusių bendradarbiavimo pokyčiai, 45 p.
- 11 lentelė. Suinteresuotų pusių bendradarbiavimo kliūtys ir problemos, 46 p.
- 12 lentelė. Suinteresuotų pusių sąveikos pagerinimo ir suaktyvinimo būdai, 49 p.

PRIEDŲ SĄRAŠAS

- 1 priedas.** Centrinės ir vietinės valdžios atstovų, kaip suinteresuotųjų pusių funkcijos regionų valdysenos srityje, 60 p.
- 2 priedas.** Interviu klausimynas. 63 p.
- 3 priedas.** Interviu stenograma Nr. 1-8, 66 p.
- 4 priedas.** Suinteresuotų grupių dalyvavimas projektuose pagal projektų finansavimo aprašus, 82 p.

TURINYS

IVADAS	7
I. SUINTERESUOTŲ PUSIŲ IR REGIONŲ VALDYSENOS TEORINIAI ASPEKTAI	12
1.1. Regionų valdysenos apibrėžimas ir svarba.....	12
1.2. Regionų valdysenos teorijos ir tipai	17
1.3. Regionų valdysenoje dalyvaujančios suinteresuotos pusės.....	20
II. SUINTERESUOTŲ PUSIŲ SAŲVEIKA REGIONŲ VALDYSENOJE	25
2.1. Institucijų sąveikos analizės teoriniai modeliai	25
2.2. Regionų valdysenoje dalyvaujančių suinteresuotų pusių sąveikos analizės teoriniai modeliai .	27
2.3. Lietuvos regionų valdysenoje dalyvaujančios suinteresuotos pusės ir jų sąveikos analizė	30
III.SUINTERESUOTŲ PUSIŲ SAŲVEIKOS BŪKLĖ TELŠIŲ REGIONO VALDYSENOJE	35
3.1.Tyrimo metodologija.....	35
3.2 Tyrimo rezultatai.....	39
IŠVADOS	52
LITERATŪRA	54
PRIEDAI	59

ĮVADAS

Temos aktualumas. Pastaraisiais dešimtmečiais valdžios decentralizacija ir vis didesnių laisvių bei galių vietos valdžios, regionų institucijoms suteikimas viešojo administravimo srityje, tampa viena labiausiai vyraujančių politinių tendencijų beveik visose pasaulio šalyse. Decentralizacijos tendencijos yra aiškiai pastebimos išsivysčiusių Vakarų šalių kontekste (Crompton, 2017). Yra manoma, jog didesnių galių suteikimas vietos valdžios institucijoms yra naudingas siekiant efektyviau įgyvendinti viešosios politikos tikslus. Teigiama, kad vietos valdžios institucijos geriau suvokia tam tikro regiono politinę realybę, yra arčiau gyventojų, geriau suvokia jų problemas ir svarbiausius konkretaus regiono politikos klausimus. Dėl to viešosios politikos tikslai gali būti įgyvendinami efektyviau, laikantis decentralizacijos strategijos (Swenden, 2006, p. 13).

Panaši tendencija yra įžvelgiama ir ne tokiose ekonomiškai bei socialiai išsivysčiusiose pasaulio šalyse. Čia taip pat yra siekiama vykdyti didesnę valdžios institucijų decentralizacijos politiką, siekiant su efektyvinti nepakankamai išsivysčiusių regionų augimą, plėtrą ir priartinti politines institucijas prie visuomenės (Funck, Pizzati. 2003, p. 11-12)

Lietuvos atveju regionų valdysenos institucijų decentralizacijos ir regionuose veikiančių institucijų, socialinių veikėjų bei kitų suinteresuotų grupių sąveika taip pat yra itin svarbi analizės tema. Kaip pastebi A. Astrauskas (2007, p. 9), Lietuvoje nuo Nepriklausomybės atkūrimo yra aktyviai diskutuojama įvairiomis su regionų valdžia susijusiomis temomis. Dažniausiai yra analizuojama tai, kokia yra tinkamiausia ir optimaliausia vietos savivaldybės politinė – administracinė struktūra ir kaip, teisiu požiūriu, turėtų būti apibrėžti santykiai tarp skirtingų nacionaliniu ir regioniniu lygiu veikiančių institucijų; kokia yra tinkamiausia vietos valdžios rinkimų sistema; kokios viešosios valdžios kompetencijos centrinės valdžios turėtų būti perleistos į vietos valdžios rankas siekiant keik įmanoma efektyviau įgyvendinti viešąją politiką ir kiek įmanoma labiau optimizuoti turimų finansinių lėšų panaudojimą; kaip turėtų būti spendžiami biudžeto formavimo klausimai ir kokioms institucijos turėtų atsiskaityti už vykdomą viešąją politiką. Taigi, egzistuoja tam tikras neapsisprendimas, kaip turėtų būti apibrėžta valstybės institucinė sąranga ir santykis tarp politinėje erdvėje veikiančių institucijų.

Akivaizdu, jog dauguma šių probleminių klausimų iškyla siekiant aiškiai apibrėžti regionuose veikiančių suinteresuotų pusių sąveiką, turimas kompetencijas bei atskaitingumą viena kitai. Ši problema tampa dar aktualesnė turint omenyje, jog regioniniame lygmenyje sąveikauja ne tik centrinės valdžios ir vietos valdžios institucijos, bet ir kitos suinteresuotos pusės – vietos bendruomenę atstovaujanti renkamos tarybos, piliečių organizacijos, vietos privataus verslo įmonės.

Kita svarbi regionų valdysenos ir juose veikiančių suinteresuotų pusių sąveikos problema yra tai, jog vietos valdžios institucijos daugeliu atveju yra gana mažai atsakingos vietos visuomenei. Kaip pastebi daugelis autorių, tai yra gana aiški viešosios politikos įgyvendinimo problema, nes nepakankamas institucijų atskaitingumas sukuria sąlygas, kuomet politinės institucijos taip pat nėra suinteresuotos siekti didesnio savo vykdomos veiklos efektyvumo ir turimų finansinių lėšų panaudojimo optimizavimo (Taylor, 2016, p. 2 - 3; Gomes, 2004, p. 47 – 48). Pagrindinis šių institucijų tikslas tampa finansavimo iš centrinės valdžios užsitikrinimas, kuris leidžia vykdyti norimas politines programas.

Taigi, valstybėse įgyvendinant decentralizacijos politiką ir siekiant skatinti regionų bei regionalizmo vystymąsi yra būtina gana aiškiai pabrėžti šiuose regionuose sąveikaujančių pusių galias, pareigas bei kompetencijos ribas.

Suinteresuotų pusių sąveikos regioniniame lygmenyje analizė yra aktuali ir praktiniu požiūriu. Akivaizdu, jog siekiant didesnio regionų išsivystymo, ekonominio autonomiškumo yra būtina skatinti visų į konkrečiame regione vykstančių politinių, ekonominių, socialinių, kultūrinių procesų vystymąsi, įsitraukusių pusių bendradarbiavimą ir kooperavimą. Daugelis autorių pastebi, jog didesnis institucinis bendradarbiavimas tarp skirtingų lygmenų valdžios institucijų padėtų su efektyvinti viešosios politikos įgyvendinimą regionuose ir sumažinti valstybės bei regiono ekonominius kaštus.

Probleminis klausimas. Kaip Telšių regione vykstanti suinteresuotų pusių sąveika užtikrina regiono valdysenos įgyvendinimą ir regiono bendruomenės atstovavimą?

Tyrimo hipotezės:

1. Telšių regione įgyvendinant viešąją politiką, vietos valdžios institucijos nėra pakankamai atskaitingos vietos bendruomenei.
2. Telšių regione vietos valdžios institucijos neturi pakankamo savarankiškumo nuo centrinės valdžios, siekiant efektyviai įgyvendinti regiono valdyseną. Tai yra būdinga visoms šalies savivaldybėms.
3. Telšių regione vietos verslo įmonės ir organizuotų piliečių bendrijos neturi pakankamai galių regiono valdysenos procesuose ir pačios nerodo suinteresuotumo bendradarbiauti regiono lygiu.

Temos iširtumas. Regionų valdysenos tema yra gana plačiai nagrinėta užsienio autorių (L. Goetshel ir kt., 2000; R.C. Gomes, 2004; R. Hertzog, 2010; Z. Talyor, 2016), tačiau Lietuvoje vos keletas autorių plačiau analizavo regionuose sąveikaujančių veikėjų bei institucijų santykius (J. Baltuškienė, 2009; J. Dvarok, 2009; L. Kraujutaitytė, 2012). Dažniausiai yra koncentruojamasi ties

santykio tarp centrinės valdžios – vyriausybės – ir vietos valdžios atstovų – savivaldybės institucijų – santykių analizės. Taigi, galima teigti, jog ši tema Lietuvoje sąlyginai mažai tyrinėta.

Daugelis regionų valdyseną ir regionuose veikiančių politinių ir institucinių veikėjų sąveiką nagrinėjančių darbų pastebi, jog regionų svarba politiniame kontekste pastaraisiais dešimtmečiais akivaizdžiai išaugo. Kaip pastebi D. Nolte (2016) regionų reikšmė nuolat auga dėl aktyvėjančių decentralizacijos tendencijų ir vis didesnių kompetencijų regionų valdžios institucijoms suteikimo. Šios tendencijos yra itin būdingos Europos valstybėms, kuriose yra siekiama priartinti politines institucijas prie visuomenės (2016, p. 1-2).

Vis dėlto, kartais yra susiduriama su institucinių kompetencijų tarp vietos valdžios ir centrinės valdžios persidengimu, kas akivaizdžiai neprisideda prie viešojo administravimo įgyvenimo efektyvinimo.

R. C. Gomes (2004) savo darbe analizuoja, kokia yra vietos valdžios ir centrinės valdžios institucijų sąveika Jungtinės Karalystės vietos valdžios atveju. Kaip pastebi autorius, nors teoriškai yra deklaruojama vis didesnė vietos valdžios institucijų autonomija, tačiau realiai tai neatsispindi, nes vietos valdžia vis dar yra itin pavaldi centrinei valdžiai dėl to, kad ji iš esmės valdo biudžetą ir paskirsto finansines lėšas vietos valdžios institucijoms. Regionų institucijų legitimumas ir galios santykis su centrine valdžia kyla iš to, jog vietos valdžia yra renkama vietos piliečių ir yra labiau jiems prieinama (2004, p. 47 – 48).

Z. Taylor (2016) siekdamas įvertinti tai, kas yra gera regionų valdysena, teigia, kad, visų pirma, pati visuomenė turi būti vertinama kaip vienas pagrindinių vietos valdžios veikėjų, kuris turi teisę spręsti viešosios politikos klausimus. Turi būti siekiama aktyvesnio jos įtraukimo į viešosios politikos formavimą ir įgyvendinimą. Vis dėlto, pasak autoriaus, šiuo metu regionų valdysenoje dalyvaujančių pusių sąveika nėra tinkama, nes vietos valdžios institucijos nėra pakankamai atskaitingos visuomenei (2016; p. 2).

Regionų valdysena, decentralizacijos tendencijos ir jų raiška Lietuvos atveju taip pat yra gana plačiai nagrinėjama tema. Kaip jau buvo minėta anksčiau, daugelis autorių regionų valdysenos ir juose sąveikaujančių pusių problematiką nagrinėja per viešojo administravimo decentralizacijos įgyvendinimo prizmę. J. Baltuškienė (2009) savo darbe nagrinėja didesnių galių vietos valdžios institucijoms ir decentralizacijos įgyvendinimą teoriniu požiūriu. Kaip pastebi autorė, didesnių galių vietos valdžios institucijoms suteikimas turi tiek teigiamų, tiek neigiamų pasekmių ilguoju laikotarpiu. Taip pat esama įvairių vietos ir regioninių valdymo struktūrų, priklausomai nuo jose veikiančių institucijų sąveikos. (2009, p. 79 - 78). Vis dėlto, yra gana sunku apibrėžti, kuri institucinės sąveikos sąranga yra optimaliausia siekiant su efektyvinti viešosios politikos įgyvendinimą.

A. Astrausko (2007) teigimu regionalizmas ne tik Lietuvoje, bet ir daugelyje kitų pasaulio šalių yra įgyvendinamas suteikiant vis daugiau politinių ir viešosios valdžios įgyvendinimo galių vietos valdžios tarybos ir centrinės valdžios paskiriamoms politinėms institucijoms (2007, p. 21 – 22). J. Dvorak (2008) savo tyrime analizuoja piliečių įsitraukimą į savivaldybių politinių klausimų sprendimą, kaip vieną iš regionų valdysenos ir didesnės regionų autonomijos išraišką. Kaip atskleidžia tyrimas, kol kas Lietuvoje gyventojų įtraukimas į savo regiono bei savivaldybės valdyseną ir viešosios politikos įgyvendinimą nėra pakankamas, nes dauguma iniciatyvų, skatinančių didesnę piliečių dalyvavimą vietos valdžios klausimų sprendime, atsiriboja tik informacijos gavimu apie piliečių požiūrius į tam tikrus klausimus (2008, p. 2). Be to, atlikta analizė parodė, jog vietos valdžios institucijos dažniausiai taip pat neturi pakankami lėšų, kurios galėtų paskatinti aktyvesnį gyventojų įsitraukimą į savo savivaldybės ar regiono valdyseną, svarbių viešosios politikos klausimų sprendimą. Tai atskleidžia dar vieną probleminį regionuose veikiančių suinteresuotų grupių įsitraukimo į viešosios politikos formavimo bei įgyvendinimo nepakankamumo atvejį.

Kaip galima matyti iš šios atliktų tyrimų apžvalgos, vietos valdysenos, regionalizmo ir decentralizacijos tematika yra gana plačiai analizuojama tiek Lietuvoje, tiek kitose šalyse. Vis dėlto, nėra tyrimų, kuriuose būtų koncentruojamasi į atvejo analizę nagrinėjant konkretaus regiono viešosios politikos santvarką ir šiame regione veikiančias suinteresuotas puses. Toks tyrimas yra svarbus ne tik praktiniu požiūriu Telšių regionui, bet ir teoriniu požiūriu – šio tyrimo struktūra gali būti pritaikoma vystant regionų analizės tyrimus kitų regionų ar savivaldybių atveju.

Darbo objektas – suinteresuotų pusių sąveika Telšių regiono valdysenoje.

Tikslas – nustatyti suinteresuotų pusių sąveikos būklę Telšių regiono valdysenoje.

Uždaviniai:

1. Apibrėžti suinteresuotų pusių ir regionų valdysenos teorinius aspektus.
2. Atskleisti suinteresuotų pusių sąveiką regionų valdysenoje.
3. Nustatyti Telšių regiono suinteresuotų pusių sąveiką.

Tyrimo metodai. Pirmame darbo skyriuje taikomas mokslinės literatūros analizės metodas, kuris padeda apibrėžti pagrindinius suinteresuotų pusių ir regionų valdysenos teorinius aspektus. Antrajame darbo skyriuje, atskleidžiant suinteresuotų pusių sąveiką regionų valdysenoje, taikomi mokslinės literatūros ir dokumentų analizės metodai. Trečiajame darbo skyriuje, siekiant nustatyti suinteresuotų pusių sąveikos galimybes ir suaktyvinimo būdus Telšių regiono valdysenoje, taikomi įstatymų analizės, sisteminimo ir iš dalies struktūruotas interviu metodai. Pateikiant tyrimo išvadas taikomi sintezės ir apibendrinimo metodai.

Darbo struktūros apžvalga. Darbas yra sudarytas iš trijų pagrindinių dalių. Pirmajame skyriuje yra apibrėžiami suinteresuotų pusių ir regionų valdysenos teoriniai aspektai. Antrajame skyriuje remiantis autorių įžvalgomis yra analizuojama suinteresuotų pusių sąveika regionų valdysenoje. Trečiajame skyriuje nustatomos suinteresuotų pusių sąveikos galimybės ir suaktyvinimo būdai Telšių regiono valdysenoje.

I. SUINTERESUOTŲ PUSIŲ IR REGIONŲ VALDYSENOS TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. Regionų valdysenos apibrėžimas ir svarba

Regionų valdysena bei regionalizmas šiuolaikinio viešojo administravimo ir viešosios politikos įgyvendinimo kontekste gali būti suprantama kaip itin plati sąvoka. Akivaizdu, jog jos vertinimas priklauso nuo to, kaip apibrėšime, kas, apskritai, yra laikomas regionu. Šioje darbo dalyje bus siekiama apibrėžti tai, kas politiniu požiūriu gali būti laikoma regionu bei aptarsime, kokie yra pagrindiniai regionų valdysenos, regionalizmo modeliai, kaip jie reiškiasi nacionalinės valstybės kontekste. Regionas įvairių autorių darbuose yra apibrėžiamas skirtingai, tam daro įtaką skirtinga klasifikacija:

F. Wiehler ir T. Stumm (1995) savo darbe pateikia tokią Europoje egzistuojančių regionų klasifikaciją:

1. Regionai su daug politinių, ekonominių, socialinių laisvių. Tokių regionų pavyzdžiu autoriai išskiria Vokietijos Federacijos žemes;
2. Regionai su pakankamai laisvių, tačiau valstybė nėra pripažinta kaip federacija, dėl to regionų galios yra mažesnės nei aptartame pirmajame tipe. Tokių regionų pavyzdžiu galėtų būti Ispanijos autonominiai regionai;
3. Regionai su ribotomis socialinėmis, ekonominėmis, politinėmis galiomis – Nyderlandų regionai;
4. Jokios galios centrinės valdžios atžvilgiu neturintys regionai (Portugalijos vietos valdžios administracinis suskirstymas) (1995, p. 5-7).

Taip pat svarbu pabrėžti, jog demokratinėse valstybėse sprendimų priėmimo procesas nevyksta iš viršaus į apačia. Nors regionai ir gali turėti pakankamai ribotas laisves bei galias, tačiau bet kokių atveju derybos tarp politinių procesų sprendimų priėmimo tarp skirtingų lygmenų valdžių turi vykti. Politiniai sprendimai yra politinių institucijų, politinių veikėjų ir kitų suinteresuotų pusių derybų vaisius.

Daugelis autorių savo darbuose pastebi, jog šiuo metu iš naujo atgimsta poreikis ir susidomėjimas kalbėti bei analizuoti regionų valdysenos problematiką, regionalizmą (Sweden, 2006, p. 13). Dėl pastaraisiais metais vis stiprėjančių ir iškylančių regioninių politinių jėgų ir regionų separatistinių judėjimų, besiremiančių politiniu, kultūriniu, ekonominiu atskirumu valstybių viduje, regionalizmo problematika ir tai, kaip turėtų būti vykdoma regionų valdysena, tampa vis svarbesnė daugeliui šalių. Šios tendencijos yra itin akivaizdžios ES kontekste. Vertinant tokių valstybių atvejus, kaip Ispanija, Didžioji Britanija, Vokietija, Italija ir jose egzistuojančius

separatistinius judėjimus (Yi, 2017, p. 4 – 5) ir jų norą tapti vis mažiau priklausomiems nuo valstybės centrinės valdžios institucijų.

Analizuojant regionų valdysenos problematiką, yra svarbu paminėti, jog regionalizmas ir vis didėjantis regionų atitolimo nuo centrinės valdžios dažnai gali būti vertinamas nevienareikšmiškai. Akivaizdu, jog daugelio minėtų valstybių centrinės valdžios nėra linkusios palankiai vertinti tokių judėjimų. Tuo tarpu, M. Brusis (2002) teigia, kad klasikiniu demokratiniu požiūriu, regionams ir juose gyvenančioms tautoms turi būti palikta teisė ir laisvė apsispręsti dėl savo likimo ir to, kokią politinę bendruomenę jie nori kurti. Dėl šios priežasties, regionų politinis aktyvumas yra vertinamas kaip dar viena demokratijos išraiška. (2002, p.535) Tikėtina, jog tinkamai įgyvendinama regionų valdysena ne tik užtikrintų regionų ir nacionalinių valstybių ekonominį augimą, vystymąsi, bet ir padėtų geriau suprasti ar numalšinti separatistines tendencijas.

Taip pat regionų valdysenos svarba ypatingai išaugo pastaraisiais metais, kuomet vis dažniau yra pastebimos decentralizacijos tendencijos kai kuriose Europos Sąjungos nacionalinių valstybių viduje (Hooghe, Marks, Schakel. 2010 p. 14). Ne tik dėl regionų separatistinių judėjimų, bet ir būtinybės efektyvinti socialinės politikos įgyvendinimą, yra judama didesnės decentralizacijos link. Tokios tendencijos dažniausiai yra įgyvendinamos „iš viršaus“ – valstybių centrinių valdžių ir yra suvokiamas kaip teigiamas procesas, galintis padėti su efektyvinti valstybės vietos valdžios veiklą, politikos įgyvendinimą ir administravimą (Swenden, 2006, p. 15 - 16). Dabar vyraujanti politinė tendencija yra perduoti vis daugiau autonominių galių vietos valdžios institucijoms (Knaks, 2002, p. 16-18). Yra manoma, jog būtent šios institucijos, esančios arčiau piliečių ir lengviau jiems prieinamos nei centrinės valdžios institucijos, gali geriau suprasti tam tikrame regione egzistuojančias problemas, bei tai, kaip šios problemos galėtų būti efektyviausiai sprendžiamos.

Vis dėlto, dėl didėjančios institucijų autonomijos tendencijos taip pat yra svarbu aiškiai apibrėžti šiuose regionuose egzistuojančių institucinių struktūrų bei politinių veikėjų svarbą ir vaidmenis, vertinant tai, kaip yra priimami, vykdomi ir įgyvendinami regioniniai bei nacionaliniai politiniai tikslai šiuose regionuose ir koks jų santykis išlieka su centrine valdžia.

Regionų valdysena gali būti apibrėžiama kaip institucinių, organizacinių ir normatyvinių, ideologinių konstruktų visuma, kuria remiantis yra sukuriamos institucijos ir normos, veikiančios tam tikruose valstybių regionuose (Nolte, 2016, p. 1 - 16). Regionų valdysena itin dažnai yra siejama su vietos valdžios veikimu ir visuomenės įtraukimu į vietos valdžios sprendimų priėmimo procesą.

Svarbu pabrėžti tai, jog, tarptautiniu lygmeniu, regionų valdysena dažniausiai remiasi tarp vyriausybėmis organizacijomis, kurios neapsiriboja viena organizacija, o yra regioninių organizacijų junginys (Ginsberg, Greene, 2016, p. 11). Akivaizdu, jog regionų valdysena geriausiai gali būti analizuojama ir vertinama remiantis institucinių konstrukcijų perspektyva.

Regionų valdysenos analizės komplikotumas kyla iš to, jog regionai gali būti suvokiami gana skirtingai priklausomai nuo jų dydžio ir to, kokius politinius junginius apima. Dažniausiai regionų valdysenos analizei yra naudojama vadinamoji 3M teorija, kuri išskiria tris pagrindinius regionų valdysenos lygmenis:

1. Mikro lygio regionų valdysena dažniausiai yra siejama su mažesniais nei valstybės teritorija regionais (Kraujutyte, 2012, p. 133). Šie regionai ir yra sudedamoji valstybės dalis. Pagrindiniai tokios valdysenos veikėjai yra valstybės subnacionalinės administracinės institucijos. Dažniausiai nuo šių institucijų autonomijos lygmens ir turimų teisių bei laisvių priklauso tai, ar valstybė yra unitarinė ar federacinė.
2. Mezo lygmuo yra analizuojamas tuomet, kai regionai, kaip svarbūs politiniai veikėjai, susiformuoja tarp kelių tarptautinių aktorių, pavyzdžiui, kelių valstybių. Dažniausiai tokie regioniniai veikėjai koncentruojasi ties šiam regionui būdingomis problemomis ir temomis. Tokių regionų pavyzdžiai galėtų būti Baltijos šalys, kaip bendras regioninis veikėjas, Skandinavijos regiono šalys, Pietų Europos šalys (Kraujutyte, 2016, p. 133). Jau vien iš pavyzdžių, galima pastebėti, jog šios šalys pasižymi gana panašia politine kultūra, jas liečiančiomis tarptautinėmis politinėmis problemomis, kas ir paskatina šias šalis aktyviau ir glaudžiau bendradarbiauti viena su kitomis tarptautinėje arenoje.
3. Makro lygis dažniausiai yra siejamas su tarptautiniais, subnacionaliniais politiniais dariniais. Aiškiausi tokio tipo regionalizmo veikėjai tarptautiniu lygmeniu yra šios institucijos: NATO, Jungtinių tautų organizacija, Europos sąjunga ir t.t. Kaip teigia pati autorė, kartais tokie dariniai, kaip Jungtinės tautos, gali būti priskiriamos ketvirtam regionalizmo lygmeniui (M4), kuris apima ne kažkokio konkretaus regiono šalis, bet beveik visas pasaulyje egzistuojančias valstybes.

Dažniausiai tai, kaip tam tikra nacionalinė valstybė bus suskirstyta administraciniu požiūriu, priklauso nuo istorinių aplinkybių, kurios suformuoja lingvistinius, kultūrinius skirtumus nacionalinių valstybių viduje (Charron, 2013, p. 3 - 5). Vertinant regionalizmą istoriniu požiūriu, galima pastebėti, jog prieš Antrąjį pasaulinį karą, tokie terminai kaip regionas ar regionalizmas, buvo vertinami gana neigiamai ir dažniausiai siejami su separatistiniais judėjimais, kurie sukelia neramumus valstybių viduje. Šiuo periodu regionalizmas buvo suvokiamas kaip opozicija valstybės sąvokai, kuri tuo metu, tik išgyvenus karą, buvo suvokiama kaip itin svarbus junginys ne tik politiniu lygmeniu, bet ir žmonių nacionalinio identiteto prasme. Vis dėlto, po Antrojo pasaulinio karo regionalizmas pradėdamas suvokti ne kaip tiesioginė priešprieša nacionalinėms valstybėms ir jų interesams, bet kaip sudedamoji valstybės bei civilinės visuomenės dalis, kuri yra būtina demokratijos dalis (Nolte, 2016, p. 1 - 16). Regioninės politikos institucijos dabar yra suvokiamos ir laikomos kaip centrinės valstybės valdžią papildančios ir bendradarbiaujančios institucijos.

Taip pat regionalizmo bei regionų valdysenos svarba išauga ir ta prasme, jog siekiant efektyviau įgyvendinti politinius tikslus, yra suvokiama būtinybė sukurti politines struktūras bei institucijas, esančias arčiau žmogaus, sugebančias geriau suvokti tam tikrų regionų politinę, kultūrinę specifiką bei poreikius (Christopoulos D., 2005, p. 20). Taigi, regionų politika iš esmės pakeičia kryptį – anksčiau regionai susiformuodavo veikiami jėgų iš apačios – dėl kultūrinių, lingvistinių, istorinių tam tikrų regionų atskirumo nuo likusios nacionalinės valstybės dalies. Dabar pačios nacionalinių valstybių valdžios suvokia poreikį sukurti regionus, kuriais remiantis būtų efektyviau vykdomas viešasis administravimas žemesniais nei nacionalinis lygmenimis.

Galima pastebėti, jog regionalizmo ir regionų valdysenos procesai gali turėti skirtingas dinamikas ir charakteristikas priklausomai nuo paties regiono bei nacionalinės valstybės charakteristikų, istorinės raidos, lingvistinių ir kultūrinių skirtumų. Kaip savo darbe pastebi Havenga (2002, p. 23 - 25), dažniausios regionalizmo strategijos remiasi šiais bruožais:

1. Tam tikro regiono visuomenės identitetas, kuris skiriasi nuo likusios nacionalinės valstybės dalies. Taip pat kartais visa visuomenė gali nepasižymėti šiuo identitetu, tačiau bent jau regiono visuomenės elitas turėtų pasižymėti šiuo išskirtiniu identitetu;
2. Ateities bendradarbiavimo iniciatyvos, regiono vystymosi idėjos egzistavimas;
3. Regiono integralumas, bendrų jungiančių idėjų egzistavimas;
4. Legalių ir institucinių normų sukūrimas ir taikymas regionų valdžios įgyvendinime, apibrėžiant santykius tarp šioje politinėje erdvėje veikiančių institucijų (Havenga, 2002, p. 23 – 25).

Vertinant šiuos kriterijus, galima pastebėti, jog pirmieji trys kriterijai, remiasi tam tikro regiono kultūriniu išskirtinumu. Tuo tarpu ketvirtasis – jau instituciniu regiono autonomiškumo įtvirtinimu ir pripažinimu, kuris dažniausiai yra vykdomas iš viršaus – nacionalinės bei centrinės valstybės valdžios sutikimu.

Apibrėžiant tai, kas gali būti laikoma gera regionų valdysena, Pasaulio bankas savo tyrime (2008, p. 13 – 16) išskiria šiuos bruožus, kuriais turėtų pasižymėti vietos valdžios institucijos, siekiant efektyviai įgyvendinti vietos politiką bei viešąjį administravimą:

1. Vietos valdžios organai turi turėti pakankamai galios įgyvendinant demokratijos principus. Šis principas yra svarbus ta prasme, jog vietos valdžios organai turi turėti pakankamai legitimumo vietos bendruomenėje, bet taip pat centrinė valdžia turi suteikti pakankamai autonomijos regioninei valdžiai tam, kad ji galėtų efektyviai vystyti savo politinius tikslus;
2. Vietos valdžia turi stengtis skatinti ne tik vietos ekonomikos vystymąsi, bet prisidėti ir prie nacionalinės šalies ekonomikos vystymosi;
3. Turi būti sukurta sistema, kuri užtikrintų teisingą ekonominių resursų padalijimą tarp nacionalinės, regioninės ir vietos valdžios organų;

4. Ne mažiau svarbus yra ir efektyvus žmogiškųjų išteklių padalijimas tarp nacionalinės, regioninės ir vietos valdžios organų;
5. Kontrolė tarp nacionalinės ir vietos valdžios, užtikrinant, jog nei viena neperžengia savo įgaliojimų ribų;
6. Informacijos teikimas ir efektyvi komunikacija tarp abiejų skirtingų lygių politinių organų, siekiant derinti nacionalinius ir vietos politikos tikslus bei įgyvendinimo strategijas;
7. Piliečių dalyvavimas renkant ir kontroliuojant tiek centrinės valdžios, tiek vietos valdžios organų veikimą;
8. Politinė ir socialinė harmonija ir sutarimas siekiant bendrų nacionalinių bei regioninių tikslų;
9. Aiškiai apibrėžti teisiniai ryšiai tarp vietos valdžios ir nacionalinės valdžios organų;
10. Atvirumas inovacijoms ir pažangai nacionalinio ir kiekvieno iš regionų vystymosi atžvilgiu.

Svarbu pastebėti tai, jog apibrėžiant tai, kas yra gera regionų valdysena ir šios politikos pasekmes, egzistuoja gana dideli kokybiniai skirtumai ne tik Europos Sąjungos lygmeniu, bet ir pačių valstybių viduje. Kaip yra apžvelgta ES atliktame regionų valdysenos ir administravimo tyrime, pastebėti dideli skirtumai tarp tokių rodiklių, kaip korupcijos kontrolės, teisinės valstybės veikimo, vyriausybės efektyvumo, politinių institucijų skaidrumo ir atskaitingumo piliečiams. Šie akivaizdūs skirtumai buvo pastebėti net ir tarp išsivysčiusių valstybių skirtingų regionų ekonominių rodiklių. Tai rodo, jog regionų valdysena yra aktualus klausimas, kurio efektyvumas turi būti tyrinėjamas ir analizuojamas siekiant sėkmingai vykdyti viešojo administravimo tikslus regioniniu valstybių lygmeniu.

Vertinant decentralizacijos svarbą ir regionų valdžios institucijų sukūrimo naudą, galima išskirti šiuos pagrindinius aspektus (Consultative Business Movement, 1993, p. 23 - 16):

1. Vietinis valdžios organizmas yra labiau prieinamas kiekvienam asmeniui. Be to, vietos valdžios institucijos geriau supranta tam tikro regiono poreikius, kultūrinę specifiką, problemines sritis. Dėl šios priežasties vietos politinės programos ir teikiamos paslaugos gali būti labiau pritaikomos vietos poreikiams;
2. Resursų paskirstymas gali būti vykdomas efektyviau regioniniu lygmeniu, kuomet šių resursų naudotojai yra arčiau valdžios organų ir jų poreikiai yra geriau suprantami ir įvertinami;
3. Vietos valdžia sumažina politikos programų įgyvendinimo kaštus. Dažniausiai patys žmonės yra linkę labiau saugoti tai, kas yra jų. Tai reiškia, jog vietos valdžios turimos lėšos bei jų panaudojimas bus labiau saugomos bendruomenės, vien dėl suvokimo, jog arčiau esančių institucijų surenkamos lėšos yra pačių bendruomenės narių pinigai. Be to, pati vietos valdžia

dažniausiai labiau skatina vietos bendruomenės didesnę įsitraukimą į lėšų panaudojimo sprendimus ir praktinių politinių sprendimų priėmimą.

Smith ir Heywood (2000) savo darbe regionų valdyseną apibrėžia kaip jėgos santykių balansą tarp skirtingo lygmens politinių institucijų. Pasak autorių skirtingų lygmenų politinės institucijos veikia kaip atsvara ir kontrolės mechanizmas. Dėl to demokratinėse valstybėse turi būti judama link didesnės decentralizacijos (2000, p. 2 - 3).

Apibendrinant galima teigti, kad regionas gali būti apibrėžiamas skirtingai ir skirstomas pagal įvairius kriterijus bei bruožus. Regionų valdysena gali būti apibrėžiama, kaip valstybės centrinės valdžios politinių galių delegavimas žemesniame regioniniame lygmenyje esančioms politinėms, viešojo administravimo institucijoms. Siekiant efektyviai vykdyti regionų valdyseną yra būtina gebėti efektyviai apibrėžti regionų politinės autonomijos ribas bei tinkamai derinti nacionalinius ir regioninius politinius tikslus tarp skirtingų lygmenų politinių institucijų bei jų politikų įgyvendinimo.

1.2. Regionų valdysenos teorijos ir tipai

Aptarus tai, kaip yra apibrėžiama regionų valdysena, šiame darbo skyriuje bus nagrinėjami regionų valdysenos teorijos ir tipai, kuriuos galima išskirti analizuojant įvairias šalis. Akivaizdu, jog metodologijų, kaip regionų valdysena gali būti tipologizuojama, yra daug. Regionų valdysenos praktikas galima skirstyti pagal regionų turimą ekonominę, politinę, kultūrinę autonomiją, autonomijos priežastis ir integracijos mastą.

Akivaizdu, jog viena plačiausių regionų politikos vykdymo tipologijų yra skirtis tarp federacinės ir unitarinės valstybės. Nors tai yra viena plačiausiai taikomų tipologijų, tačiau, daugelis autorių pastebi, jog yra sunku rasti grynųjų šių modelių tipų šiuolaikinėse valstybėse. Daugelis valstybių dėl savo specifikos šiuos modelius itin dažnai modifikuoja, pritaikant prie savo valstybių bei regionų realybės.

Vis dėlto, itin dažnai yra sunku apibrėžti tai, ar valstybė yra federacija, ar unitarinė valstybė, ar konfederacija. B. Hodge (1998) pateikia institucinių dimensijų vertinimą, kuris leistų išmatuoti valstybės valdymo struktūros modelį. Kaip teigia autorius, siekiant tiksliai įvardinti, kokio tipo regionų valdymo politiką taiko valstybė, reikia atsižvelgti į aspektus, pateikiamus 1 lentelėje (1998, p. 31 - 33).

1 lentelė. Regionų valdysenos modelių vertinimas pagal institucinius kriterijus

Autonomija valdant	Laisvę, kurią regionas ir vietos valdžia turi valdant jos teritorijoje gyvenančius žmones, vykdyti savo institucijų autonomiškai priimtus sprendimus.
Institucinis gylis	Kiek vietos valdžia yra autonomiška priimant sprendimus ir vykdant vietos politiką, o ne koncentruota ir priklausoma nuo centrinės valdžios.
Politikos ribotumas	Politikos sričių, už kurias regionų valdžia yra atsakinga, įvairumas. Kuo daugiau sričių reguliuoja regioninė ir vietos valdžia, tuo valstybė yra labiau linkusi į federalizmą arba decentralizuotą unitarizmą.
Fiskalinė autonomija	Laivė, kuria remiantis regioninė valdžia gali rinkti mokesčius savo teritorijoje, perskirstyti šias surinktas lėšas vietos institucijoms, kokia dalis atitenka į centrinį valstybės biudžetą ir kokiais kriterijais remiantis centrinė valdžia vykdo šių lėšų perskirstymą tarp skirtingų valstybės regionų.
Reprezentavimas	Tai, ar vietos valdžia gali remtis tiesiogiai renkamu parlamentu ir šio parlamento narių teisę laisvai leisti įstatymus regioniniu lygmeniu, ar parlamento atstovai yra paskiriamas centrinės valdžios institucijų ir politinių veikėjų.
Valdžios padalijimas	Iki kokio lygmens regionų valdžia gali nulemti visos nacionalinės valstybės politikos vykdymo pokyčius ir dalyvauti nacionalinių sprendimų priėmimo procese.
Įstatymų leidyba	Lygmuo, iki kurio regionų valdžios institucijos ir jų atstovai gali nulemti nacionalinę legislatūrą ir pokyčius valstybės teisinėje sistemoje
Vykdomosios valdžios kontrolė	Lygmuo, kuriuo regionų valdžia gali lemti nacionalinės politikos vykdymą ir sprendimų įgyvendinimą remiantis tarpvyriausybiniiais regionų susitarimais ir skirtingų regionų valstybės viduje bendradarbiavimu.
Fiskalinė kontrolė	Lygmuo, iki kurios regioninė valdžia gali nulemti centrinės valdžios resursų ir surenkamų finansinių lėšų paskirstymą, kokia dalis regionuose surenkamų lėšų patenka į nacionalinį valstybės biudžetą ir kokią dalį pajamų iš centrinio valstybės biudžeto gauna kiekvienas iš regionų.
Konstitucinės reformos	Lygmuo iki kurio regionų politiniai organai gali lemti visos šalies konstitucinius pokyčius.

Šaltinis: sudarė darbo autorė remiantis Hodge B. 1998.

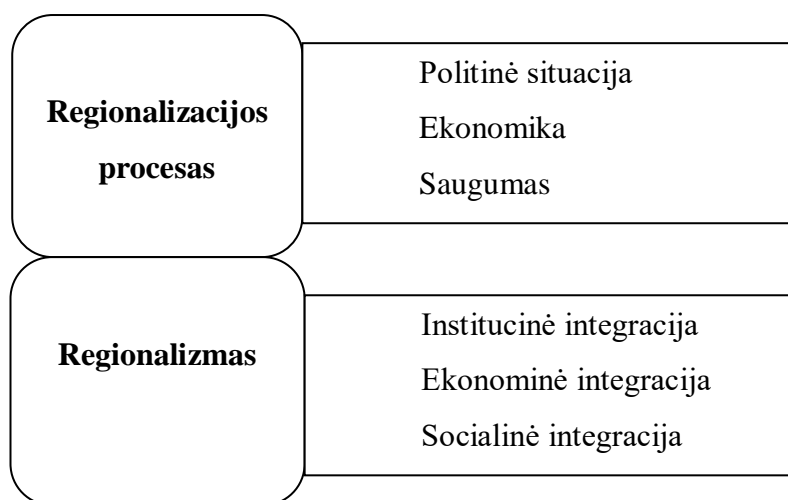
Remiantis visais šiais kriterijais, galima įvertinti tai, kokio lygmens autonomiją turi valstybės regionai ir kokia yra valstybės vykdoma regionalizmo ir decentralizacijos politika.

M. Keating (1998) savo darbe analizuoja regionalizmo ir regionų autonomijos klausimus. Autorius išskiria šešis pagrindinius regionalizmo tipus:

1. Konservatyvusis regionalizmas, kuris dažniausiai remiasi aktyvia regiono bendruomene, viso regiono kultūrine skirtimi nuo likusios nacionalinės valstybės dalies;
2. Buržuazinis regionalizmas, kuris remiasi regiono vidurinės klasės elito spaudimu centrinei valstybės valdžiai;
3. Technokratinis regionalizmas besiremiantis depolitizuotu požiūriu siekiant regionų ekonominio vystymosi ir augimo;

4. Progresyvusis regionalizmas, kuris remiasi istorine praeitimi ir yra siekiama paveikti vidinį nacionalinės valstybės kolonializmą;
5. Populistinis regionalizmas, kuris daugiausiai remiasi judėjimu prieš fiskalinį subsidijavimą iš turtingų regionų neturtingiems;
6. Separatistiniai regionai, kurie buvo integruoti į istorines nacionalines Europos valstybes (1998, p. 73).

Kitas itin svarbus aspektas, kurį pastebi Hurrell (1998), vietos valdžios ar regionų politinės institucijos gali būti itin pažeidžiamos tik joms susikūrus ir pradant savo veiklą. Kaip teigia Hurrell (1998), vietos valdžios institucijos gali arba išgyventi, arba sužlugti vos tik joms susikūrus, priklausomai nuo to, kaip šios institucijos sugeba efektyviai reprezentuoti vietos bendruomenės politines idėjas, poreikius bei lūkesčius. Jeigu šios institucijos neužsitikrina vietos ar regiono visuomenės politinio palaikymo ir legitimumo, yra sunkiai tikėtina, kad jos sugebės išgyventi ilguoju laikotarpiu, funkcionuoti ir efektyviai įgyvendinti savo politinius tikslus (1998, p. 7 - 8). Tuo tarpu, jeigu jos užsitikrina paramą bei legitimumą vietos bendruomenėje, yra tikėtina, jog valdžios institucijos sugebės tinkamai kanalizuoti visuomenės lūkesčius bei poreikius, sieks juos palaipsniui įgyvendinti, regioninės institucijos funkcionuos pakankamai ilgai ir taps netgi priežiūros ar kontrolės institucija aukštesnio rango valdžios organams.

1 pav. Regionalizacijos procesą ir regionalizmą lemiantys veiksniai
Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis M. Norkevičiumi M. 2011.

Galiausiai, vertinant regionalizacijos procesus, institucijų, veikiančių tam tikruose regionuose formavimosi procesus ir tai, kaip formuojasi šių institucijų tarpusavio santykiai, M. Norkevičius (2011, p. 183 – 184) aiškiai išskiria skirtį tarp regionalizmo ir regionalizacijos proceso. Pasak šio autoriaus, regionalizacijos procesas yra susijęs su iš regiono vidaus kylančiomis autonomijos ir valdysenos iniciatyvomis. Tuo tarpu, regionalizmas yra labiau nulemtas “iš viršaus” kylančių procesų, pavyzdžiui, decentralizacijos politikos įgyvendinimo.

Taigi, akivaizdu, jog ir šie du procesai yra nulemti skirtingų veiksmų bei veikiančių jėgų. Svarbu pabrėžti ir tai, jog regionalizmas priklauso ir nuo centrinės valdžios valios suteikti daugiau galių vietos valdžios institucijoms. Dėl to siekiant suprasti ir paaiškinti, kodėl tam tikriems regionams yra būdingas regioanlizmas, o kitiems – regionalizacija, yra būtina analizuoti, jog yra santykis tarp vietos valdžios ir centrinės valdžios institucijų bei kitų regioninės viešosios politikos įgyvendinime veikiančių veikėjų santykio.

1.3. Regionų valdysenoje dalyvaujančios suinteresuotos pusės

Analizuojant regionų valdyseną itin svarbu yra aptarti ir tai, kokie yra šiame valdymo lygmenyje sąveikaujantys aktoriai ir politinės institucijos. Itin dažnai, būtent skirtingų suinteresuotų pusių sąveika lemia tam tikro regiono vystymosi trajektoriją, pasirinktą vykdyti politikos kryptį (Enderlein, Walti, Zurn, 2011, p. 47). Kaip buvo aptarta anksčiau, pasirinkta bendradarbiavimo arba nebendradarbiavimo strategija, analizuojama remiantis istorine, institucionalistine ar realistine tarpinstitucinių santykių paaiškinimo prieiga, gali padėti suvokti, dėl kokių priežasčių tam tikram regionui yra būdinga specifinė vystymosi trajektorija.

Kaip jau buvo galima įžvelgti iš anksčiau aptartų regionų valdysenos teorijų, vieni svarbiausių aktorių yra instituciniai aktoriai – vietos valdžios ir centrinės valdžios institucijos. Šių institucijų sąveika ir santykis nulemia, kokia vietos valdžios įgyvendinimo strategija yra būdinga konkrečiam regionui.

Kaip savo darbe teigia D. Nolte (2016), regionai yra politinė erdvė, kurioje gali sąveikauti daug skirtingų veikėjų. Kadangi regionai yra gana atviri išorės įtakoms, dėl to būtent čia yra susiduriama su daug skirtingų suinteresuotų veikėjų, siekiančių realizuoti savo poreikius bei politinius tikslus. Dažniausiai būtent vietos vadžios institucijų pagrindinė užduotis yra stengti filtruoti išorės veikėjų įtaką regionuose ir aiškiai apibrėžti regiono politinio, ekonominio ir socialinio vystymosi kryptį (2016, p. 1 - 16).

Kita svarbi priežastis, dėl kurios regionuose veikiančių politinių aktorių analizė yra komplikuota, yra tai, jog regionuose taip pat dažnai veikia neinstituciniai aktoriai. Nors akivaizdu, jog dažniausiai yra koncentruojamasi ties instituciniais aktoariais ir jų sąveika, tačiau ne mažiau svarbu yra aptarti ir įvertinti galimą kitokio tipo organizacijų – privataus verslo, regione veikiančių visuomeninių, socialinių organizacijų – įtaką (Taylor, 2016, p. 6 – 8). Dažniausiai institucinių aktorių sąveika yra lengviau įvertinama, nes jų santykiai yra reguliuojami kompetencijų ribos, o laisvės ir teisės yra reguliuojamos valstybės įstatymų sistemos.

Viena plačiausių analizių, kokie yra galimi regionų ir vietos valdžios politinėje arenoje dalyvaujantys veikėjai, yra pateikiama Jungtinių Tautų ataskaitoje (2016, p. 11 – 12). Šioje ataskaitoje yra apžvelgiami visi vietos lygmeniu valdžioje veikiantys veikėjai bei tai, kokią įtaką šie

veikėjai daro sprendžiant viešosios politikos klausimus bei formuojant ir įgyvendinat tam tikro regiono viešąją politiką.

Vietos valdžios atstovai. Akivaizdu, jog vieną svarbiausių vaidmenų regionų valdžios formavime ir jos įgyvendinime vaidina vietos valdžios lyderiai ir politikos institucijos. Daugeliu atvejų vietos valdžia sprendžia, kokia kryptimi turėtų judėti regionas, kokios svarbiausios socialinės, politinės, ekonominės problemos turi būti sprendžiamos siekiant stabilus, efektyvus ir tęstinio regiono vystymosi.

Vis dėlto, ataskaitoje taip pat yra pabrėžiama, jog vietos valdžios institucijų autonomija veikiant tam tikrame regione priklauso nuo bendros valstybės politinės sistemos sandaros. Valstybėse, kuriose vyrauja federalistinė valdžios struktūra arba yra vykdoma decentralizacija, vietos valdžios institucijos turi daug didesnę veiksmų laisvę formuojant ir įgyvendinant politiką. Tuo tarpu, stipriu centralizmu pasižyminčiose valstybėse vietos valdžios institucijos yra itin priklausomos nuo centrinės valdžios priimamų sprendimų. Nors formaliai šiam regionų veikėjui yra suteikiamos politinės laisvės, tačiau jų įgyvendinimo galimybės yra ribotos tais atvejais, kuomet centrinės ir vietos valdžios institucijų požiūriai nesutampa ir vietos valdžia negauna reikalingo finansavimo iš centrinio valstybės biudžeto.

Centrinės valdžios atstovai. Centrinės vyriausybės institucijos ir politiniai veikėjai (pvz., ministerijos, jų departamentai, atsakingi už vietos valdžios institucijų tikslų įgyvendinimą ir kontroliavimą), taip pat yra itin svarbios suinteresuotos pusės įgyvendinant regionų valdymo tikslus. Dažniausiai būtent centrinės valdžios institucijos apibrėžia bendruosius tikslus bei užduotis, kuriuos turi įgyvendinti vietos valdžios institucijos. Taip pat, svarbu pabrėžti, jog tarp vietos valdžios ir centrinės valdžios dažniausiai vyrauja bendradarbiavimo ir kooperacijos santykis. Šios politinės institucijos dažniausiai yra viena kitą papildančios. Tai yra itin būdinga, kuomet vyraujančios politinės jėgos tiek centrinės valdžios lygmenyje, tiek vietos valdžios lygmenyje, sutampa. Žvelgiant iš kitos pusės, kuomet centrinėje valdžioje yra oponuojančios vietos valdžiai partijos, tuomet galima pastebėti ir fiksuoti didesnės centrinės valdžios kontrolės ir priežiūros įgyvendinimo situaciją. Taigi, galima teigti, jog centrinės valdžios interesai regionų valdysenoje ir santykis su vietos valdžios institucijomis dažniausiai yra gana aiškiai apibrėžtas valstybės įstatymų, tačiau jis gali svyruoti priklausomai nuo skirtingų politinių jėgų bei vyraujančių partijų dominavimo įvairiuose instituciniuose lygmenyse.

Kaip jau buvo minėta anksčiau, centrinės valdžios įtaka yra itin svarbi ir vertinant finansinius vietos valdžios veikimo aspektus. Dažniausiai būtent centrinė valdžia formuoja valstybės bei regionų biudžetus, perskirsto finansines lėšas. Taigi, centrinės valdžios įtaka vietos valdžios tikslų įgyvendinime yra labai svarbi (Gomes, 2004, p. 38 – 40). Dažniausiai finansavimo

klausimai gali būti suvokiami ir vertinami kaip vieni pagrindinių vietos valdžios kontrolės priemonių.

Vietos valdžios asociacijos – tarybos. Ši interesų grupė gali būti apibrėžiama kaip vietos tarybos institucija, kuri yra ne paskiriama centrinės valstybės valdžios, bet renkama vietos gyventojų atstovauti jų interesus ir aiškiai išreikšti poreikius. Šios institucijos nuo anksčiau aptartų administracinių vietos valdžios institucijų skiriasi tuo, jog yra tiesiogiai renkamos vietos gyventojų. Galima teigti, jog tai yra pagrindinis tam tikrame regione gyvenančių žmonių atstovavimo organas ir pagrindinis jo tikslas yra atstovauti vietos žmonių interesus. Kitos vietos tarybų funkcijos yra diskusijų apie vietos valdžios klausimų formavimą įgyvendinimas, demokratinę atskaitomybę, skaidrumo ir atskaitos vietos valdžios institucijose vykdymas.

Nors tai yra pagrindinė vietos gyventojų renkama institucija, tačiau galima pastebėti, jog daugelyje šalių šios institucijos galios yra gana ribotos. Dažniausiai daugiau politinės galios turi paskirtieji, administracinius politinius vietos valdžios postus užimantys asmenys, kurie nėra rotuojami priklausomai nuo vietos valdžios rinkimų rezultatų. Be to, Lietuvos atveju, vietos savivaldos įstatymo 4 straipsnyje yra apibrėžiama, jog yra būtinas savivaldybių ir valstybės interesų derinimas tvarkant viešuosius savivaldybių reikalus (LR Vietos savivaldos įstatymas, 2013, Nr. 79-3981). Taigi, nors savivaldybių tarybos ir turi vietos gyventojų legitimumą ir yra renkamos tiesiogiai, tačiau jos negali veikti neatsižvelgusios į valstybės bei centrinės valdžios institucijų interesus.

Pilietinės visuomenės organizacijos. Nors šie vietos valdžios aktoriai yra fiksuojami ne visų regionų atveju, tačiau kartais jie taip pat gali būti reikšmingi ir savo interesus atstovaujantys vietos valdžios veikėjai. Taip pat, kaip yra pastebima Jungtinių tautų ataskaitoje, gyvybinga pilietinė visuomenė yra svarbus gero vietos valdymo rodiklis. Pilietinės visuomenės organizacijos dažniausiai vaidina svarbų vietos valdžios kontrolės vaidmenį, identifikuojant ir atkreipiant visuomenės dėmesį į vietos valdžios trūkumus bei netinkama valstybės biurokratinio aparato veikimą.

Vis dėlto, galima pastebėti, jog Lietuvos atveju pilietinės visuomeninės organizacijos nėra itin plačiai paplitę regionų valdysenos veikėjai. Dažniausiai tokio tipo organizacijos koncentruojasi ties kitokia, su politika nesusijusia, veikla. Jų bendradarbiavimas su vietos valdžios institucijomis dažniausiai remiasi tik siekiu gauti tam tikrą finansavimą savo veiklos vystymui iš vietos politinių institucijų.

Piliečių bendrijų organizacijos. Tai yra organizuotos piliečių veikimo ir dalyvavimo vietos politikoje formos. Šios organizacijos yra svarbios įtraukiant vietos bendruomenę į socialinių ir politinių problemų sprendimą, mobilizuojant visuomenę. Taip pat piliečių bendrijų organizacijos

yra svarbios atspindint vietos bendruomenės nuomonę, kuomet yra pažeidžiamos atskirtų asmenų teisės ir interesai bendruomenėje.

Vietinės įmonės: privatus sektorius taip pat yra svarbi suinteresuota pusė dalyvaujanti vietos valdžios prioritetų formavime. Akivaizdu, jog vietinės įmonės siekia dalyvauti regionų valdysenoje siekdamos patenkinti savo ekonominius interesus bei užsitikrinti palankesnes sąlygas verslo vystymui. Dažniausiai vietos politinės institucijos yra labiausiai prieinamos verslo organizacijos ir dėl to jas yra siekiama vykdyti savo įtakos didinimą tam tikrame regione. Vis dėlto, verslo veikėjų vaidmenį riboja aplink sukurtos vietos ir centrinės valdžios institucijos, teisinė santvarka.

Taip pat yra pastebima, jog verslo organizacijos ir korporacijos kaip regionų valdysenoje dalyvaujantys veikėjai, ne visuomet rūpinasi tik savo verslo plėtros ir pelno didinimo interesais. Verslo organizacijoms taip pat itin aktualios gali būti regiono ekonominio vystymosi, nedarbo lygio mažinimo, gyventojų užimtumo, infrastruktūros plėtros, efektyvaus švietimo įgyvendinimo klausimai. Verslo organizacijos ir korporacijos, iš dalies siekdamos ir savo verslo pelningumo didinimo, gali prisidėti arba netgi paremti tokių problemų sprendimą arba susijusių projektų įgyvendinimą, kas taip pat akivaizdžiai prisideda prie bendrosios regiono gerovės plėtros (Walli, 1994, p. 1 – 19).

Taigi, apibendrinant regionų valdysenoje dalyvaujančias suinteresuotas puses, galima teigti, jog regionų valdysenoje gali veikti daug skirtingų institucinių ir neinstitucinių veikėjų. Vis dėlto, svarbiausi ir dažniausiai įtaką darantys veikėjai yra instituciniai veikėjai – vietos ir centrinė valstybės valdžia. Šių dviejų veikėjų santykis dažniausiai nulemia tai, kokio lygmens politinė autonomija ir viešosios politikos formavimu bei įgyvendinimu laisve pasižymės regionas. Tačiau taipogi ne mažiau svarbūs yra ir verslo atstovai bei piliečių organizacijos, kurie atspindi esamą regiono gyventojų situaciją.

Apibendrinant pirmąjį skyrių galima apibrėžti, kad regionų valdysena - tai valdymo forma, kuri politines galias deleguoja žemesniam regioniniam lygmeniui. Būtina pažymėti, kad regionų valdysenos sąvoka nėra nusistovėjusi ir įvairių autorių apibrėžiama skirtingai. Pažymima, kad regiono efektyvus veikimas priklauso nuo jo autonomijos ir nacionalinių bei regioninių tikslų derinimo. Tačiau regionų valdysenos tipų analizė parodė, kad regionalizmas yra dažniausiai vyraujantis, kai sprendimų priėmimo procesui ir regiono vystymuisi didelę įtaką turi nacionalinė valdžia. Nustatyta, kad regionų valdysenoje gali veikti daug skirtingų institucinių ir neinstitucinių veikėjų. Instituciniais veikėjais yra laikomi vietos ir nacionalinė valdžios, kurių dalyvavimas yra aiškiai reglamentuotas, dažnu atveju jų įtaka yra didžiausia dėl anksčiau minėto regionalizmo. Neinstituciniai veikėjai – piliečių organizacijos, verslo atstovai. Jų įtraukimas yra taip pat svarbus, formuojant tinklą, siekiant veiksmingesnio ir atsakingesnio sprendimo priėmimo.

Apibrėžus suinteresuotų pusių ir regionų valdysenos teorinius aspektus, antrame skyriuje bus siekiama atskleisti suinteresuotų pusių sąveiką regionų valdysenoje.

II. SUINTERESUOTŲ PUSIŲ SĄVEIKA REGIONŲ VALDYSENOJE

2.1. Institucijų sąveikos analizės teoriniai modeliai

Aptarus regionų valdysenoje dalyvaujančias puses, nemažiau svarbu išanalizuoti ir šių institucijų sąveikas nagrinėjančias teorijas. Šioje darbo dalyje bus aptariama, kokie modeliai yra taikomi analizuojant sąveikas tarp skirtingų institucijų ir organizacijų. Dažniausiai vertinant institucijų ir politinių organizacijų sąveiką skirtinguose politiniuose lygmenyse, yra taikomi klasikinės racionalaus pasirinkimo, istorinio bei sociologinio institucionalizmo arba agento teorijos, kuriomis yra siekiama paaiškinti, kas nulemia institucijų motyvacijas veikti tam tikru būdu ir tarpusavio santykius (Bileišis, 2012, p. 42 – 54).

Kiekviena iš šių teorijų susiklosčiusius institucinius santykius tiek regioniniu, tiek nacionaliniu lygmeniu analizuoja iš skirtingų perspektyvų ir pateikia skirtingas vykstančių reiškinių priežastis. Šias teorijas yra būtina išanalizuoti siekiant paaiškinti Lietuvos politinės sistemos ir joje veikiančių skirtingo lygmens institucijų funkcionavimą. Būtent šios teorinės priegos pateikia priežastis ir paaiškinimus, kodėl santykiai tarp vietos valdžios ir centrinės valdžios institucijų susiklostė tam tikru būdu. Tiriamojoje dalyje remiantis šių teorinių priegų perspektyvomis bus siekiama identifikuoti, kokios priežastys nulėmė kokia sąveika vyrauja tarp suinteresuotų pusių Telšių regiono valdysenoje.

Racionalaus pasirinkimo teorija. Viena iš pagrindinių politinės analizės teorijų yra vadinamoji racionalaus pasirinkimo teorija. Ji yra gana plačiai taikoma analizuojant vietos valdžios veikėjų sąveiką bei apsisprendimus veikti vienu ar kitu būdu.

Bendradarbiavimas per įvairių regionuose veikiančių institucinius kolektyvinius veiksmus ir regionų plėtros programas, gali sukurti koordinuotą regionų bei urbanistinių zonų valdymo ir plėtros sistemą (Hall, Taylor, 1998, p. 53). Vis dėlto, nors bendradarbiavimas gali atrodyti kaip naudingiausia bendra visų pusių veiksmų koordinavimo pasekmė, tai nėra pati naudingiausia išeitis kiekvienai iš sąveikaujančių pusių atskirai. Kai kuriais atvejais nebendradarbiauti ar maištauti tam tikrai institucijai gali būti naudingiau. Dėl šios priežasties yra būtina nagrinėti regionų valdysenoje veikiančių pusių sąveiką pasitelkiant racionalaus pasirinkimo teoriją.

Institucijos ir politiniai veikėjai veiks tik tokiu atveju, jeigu tai jiems yra naudinga. Racionalaus pasirinkimo teorija nustato, jog plotinėje erdvėje veikiantys veikėjai visuomet yra itin racionalūs ir savanaudiški. Jie veikia tokiu būdu, kuris gali maksimizuoti turimą kapitalą ir didinti jų galią (Ward, 2002, p. 67 - 68).

Iš esmės tai reiškia, jog politikai „parduoda“ pažadus, o rinkėjai „perka“ juos savo balsais. Susidaro prielaida, kad politikai siekia gauti kuo daugiau balsų, o rinkėjai – pažadų. Kadangi

institucionalizuojami periodiniai rinkimai, politikai negali rizikuoti prarasti jų išrinkimo galimybės klaidindami rinkėjus netikrais pažadais.

Instituciniu požiūriu, institucijos nebus linkusios perleisti visų savo kompetencijų bei galių žemesniame lygyje esančioms institucijoms, nes taip akivaizdžiai sumažės jų turimos galios. Taigi, remiantis šia teorija, galima teigti, jog institucinis bendradarbiavimas tarp skirtingų suinteresuotų pusių yra įmanomas tik tuomet, kai tai yra naudinga pačioms institucijoms ir didins jų galią bei kapitalą.

Istorinis institucionalizmas. Pagrindinė istorinio institucionalizmo prielaida yra ta, jog sąveika tarp skirtingų institucijų pirmiausia yra nulemta kelio priklausomybės teorijos (Peters, 2005, p. 71). Kelio priklausomybės modelis teigia, jog institucijų elgesys ir santykis viena su kita, visų pirma, priklausys nuo istoriškai susiklosčiusių aplinkybių. Yra mažai tikėtina, jog sąveika tarp suinteresuotų pusių prieštaraus jau anksčiau susiformavusioms sąveikoms bei priimtiems sprendimams. Taigi, galima teigti, jog pagrindinė šios teorijos esmė yra tai, kad valstybės bei regionų institucinė sąranga priklauso nuo istoriškai susiklosčiusių aplinkybių (Parsons, 2007, p. 61 – 64). Nors ši teorija institucijas ir jų sąveikas laiko gana statiškais kategorijomis, tačiau kartais įmanoma, kad institucijos nebeprisitaiko prie vykstančių ekonominių ar krizinių situacijų (Parsons, 2007, p. 85).

Vis dėlto, istorinio institucionalizmo atžvilgiu yra tai, kad kelio priklausomybės teorija itin dažnai nesugeba paaiškinti priežasčių, dėl kurių galiausiai įvyksta institucinė kaita. Taip pat ši teorija negali padėti prognozuoti to, kaip valstybės ar regiono institucinė sąranga kės ateityje.

Sociologinis institucionalizmas. Socialinis institucionalizmas skirtingų institucijų atsiradimą ir jų sąveikų susiformavimą aiškina per tai, kokioje aplinkoje veikia šios institucijos. Remiantis šia teorine prieiga, galima teigti, jog pati visuomenė formuoja institucijas ir jų santykius viena su kita. Itin dažnai, visų pirma egzistuoja neoficialiai, kaip neformalios ar neįteisintos tradicijos, visuomenės įpročiai. Be to, svarbu pabrėžti, jog būtent pokyčiai visuomenėje formuoja institucijas, reformuoja jas, keičia nefunkcionalias naujomis (Taylor, 1998, p. 960).

Taigi, vertinant institucijas bei tam tikro regiono institucinę sąrangą sociologinio institucionalizmo požiūriu, yra svarbu įvertinti šias aplinkos ypatybes ir aspektus (Bileišis, 2012, p. 42 – 54):

1. organizacijos veikia aplinkoje, kurioje egzistuoja tiek institucijos turinčios panašią, tiek skirtingą organizacinę struktūrą. Organizacinė struktūra gali būti svarus faktorius, nulemiantis santykius tarp organizacijų;
2. veikla ir bendradarbiavimo ir konkuravimo veikloje;
3. organizacijos veikimo politinė aplinka, kurioje veikia organizacija, yra organizuotas, savitos kultūros ir struktūros;

4. „tolimų“ veikėjų ir jėgų paveikimas. Šis aspektas suponuoja, jog tam tikroje politinėje erdvėje gali veikti skirtingo institucinio lygmens veikėjai;
5. Organizacijų sąveika vyksta tiek horizontaliai – bendradarbiaujant arba konkuruojant, tiek vertikaliai - paklūstant galiai ir autoritetui arba pačiai išreiškiant savo galią (Bileišis, 2012, p. 42 – 54).

Taigi, sociologinis institucionalizmas teigia, jog institucijos yra socialinis konstruktas, jos yra itin stipriai įtakojamos aplinkos, kurioje veikia. Dėl šios priežasties analizuojant institucijų sąveikas yra būtina tai daryti bendrosios politinės aplinkos kontekste.

Užsakovo-agento teorija. Ji pasižymi savanaudišku bei racionalių veikėjų (kaip ir racionalaus pasirinkimo teorija). Remiantis šia teorija, galima teigti, jog bet kokioje situacijoje, tame tarpe ir politinėje erdvėje, visuomet egzistuoja užsakovo ir paskirtą užduotį turinčio atlikti agento vaidmenys.

Šis vaidmenų pasidalijimas yra itin aiškus kai yra būtinas darbo pasidalinimas, nesvarbu ar santykis yra hierarchiškas, ar kontraktinis. Tai leidžia išskirti du veikėjus: užsakovą ir agentą. Užsakovas siekia, kad agentas atliktų užsakovui reikalingą užduotį, kuri būtų geriausios kokybės ir už mažiausią kainą. Tuo tarpu agentas yra suinteresuotas gauti kuo didesnę atlygį už kuo mažiau veiklos (Bileišis, 2012, p. 42 – 54).

Svarbu pabrėžti tai, jog šioje teorinėje analizėje pasireiškia agento pranašumas, bet kitokia situacija ir neįmanoma, nes jei užsakovas pats visapusiškai informuotas, jis gali veikti be pagalbos.

Ši teorija yra itin naudinga analizuojant skirtingų lygmenų politinių institucijų santykius. Matoma, jog regionų valdysenos suinteresuotų pusių analizės atveju, centrinė valdžia yra užsakovas, formuojantis viešąją politiką ir teikiantis finansus, leidžiančius šią politiką įgyvendinti, tuo tarpu vietos valdžios institucijos – agentas, vykdamas paskirtą politiką. Nors akivaizdu, jog santykis tarp šių veikėjų yra hierarchiškas, tačiau reali šių institucijų sąveika priklausys nuo to, kiek informacijos, vietos visuomenės palaikymo turės regioninės valdžios institucijos.

Taigi, apibendrinant šio skirsnio išvagas, galima teigti, jog šios klasikinės teorijos yra plačiai taikomos siekiant paaiškinti institucijų sąveiką. Jos skirtingai vertina institucijų santykio formavimosi trajektoriją.

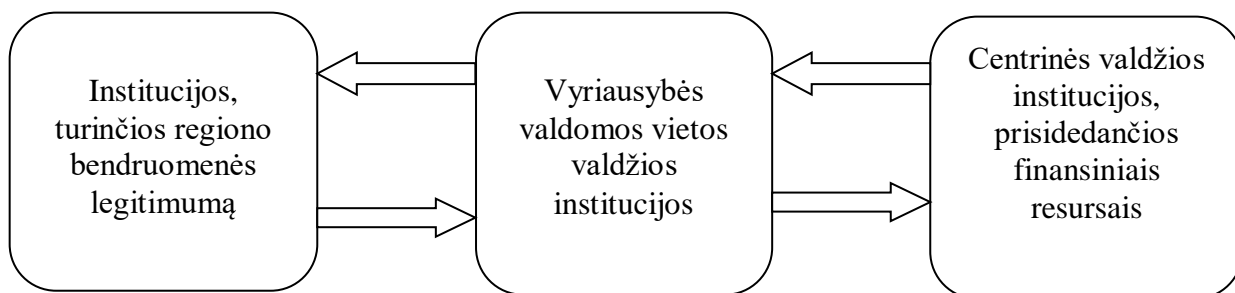
2.2. Regionų valdysenoje dalyvaujančių suinteresuotų pusių sąveikos analizės teoriniai modeliai

Ankstesniai skyriuje aptartos teorijos koncentruojasi ties bendrųjų teorijų, aiškinančių, kaip susiklosto santykiai tarp skirtingų regionuose veikiančių institucijų, apžvelgimu. Galima teigti, jog tai yra šio darbo teorinė prieiga, kuri leidžia, paaiškinti institucinės sąveikos kilmę. Šioje darbo dalyje bus siekiama aptarti santykius tarp institucijų regionų valdysenos atvejais.

R. C. Gomes (2004, p. 34 – 52) savo darbe siekdamas išanalizuoti Jungtinės Karalystės regionų valdysenoje veikiančių pusių interesus, koncentruojasi ties instituciniais veikėjais – vietos ir centrinės valdžios institucijų santykiu. Kaip teigia autorius, vietos valdžios institucijos, norėdamos efektyviai įgyvendinti savo politiką, turi užsitikrinti dviejų tipų resursus:

1. Finansinius resursus, kuriuos suteikia centrinė valdžia, siekdama, jog vietos valdžios institucijos vykdytų jos apibrėžtas viešąsias politikas ir įgyvendintų nurodytus tikslus,
2. Vietos visuomenės legitimumą, kuris užtikrintų vietos valdžios institucijų vykdomos politikos palaikymą iš visuomenės pusės. Šis resursas yra būtinas, nes jo neužsitikrinus, renkamos regionų institucijos nebebus vėl išrinktos sekančiose kadencijose ir nebegalės vykdyti savo politikos.

Taigi, galima sakyti, jog regionuose veikiančios institucijos yra tarpininkas tarp centrinės valdžios ir regiono visuomenės. Tačiau taip pat be tarpininko vaidmens, šios institucijos taip pat turi sugebėti patenkinti šių dviejų suinteresuotų pusių poreikius, nes esant bet kurios pusės nepasitenkinimo situacijai vietos valdžios institucijos nebeteks reikalingų resursų – finansinių lėšų arba visuomenės palaikymo – ir nebegalės toliau įgyvendinti politinių tikslų (Gomes, 2004, p. 34 – 52).

2 pav. Institucinės sąveikos schema

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis R. C. Gomes. 2004.

Nagrinėjant regionų politiką, D. Nolte (2016, p. 1 – 16) taip pat koncentruojasi tarp centrinės ir vietos valdžios santykio analizės. Autorius išskiria tam tikrus faktorius, kurie dažniausiai gali lemti stiprios vietos valdžios institucijų susiformavimą ir efektyvų regionų politinių institucijų kūrimą, kurios aktyviai reikštųsi sprendžiant vietos klausimus:

1. Regionas yra ekonomiškai gana nepriklausomas, ekonominė veikla diversifikuota (dažniausiai sudarytas iš centrinio miesto ir ekonominei, agrokultūrinei veiklai reikalingos teritorijos). Tokiu atveju regionas sugeba užsitikrinti vieną iš pagrindinių būtinų resursų – ekonominį finansavimą – be centrinės valdžios institucijų pagalbos. Be to, tie regionai, kurie įneša daugiau lėšų į centrinės valdžios biudžetą, taip pat itin dažnai pasižymi stipresnėmis regioninėmis institucijomis ir

palankesniu galios santykiu su centrine valdžia nei skurdesni tos pačios valstybės regionai (Charron ir Lapuente, 2013, p. 6)

2. Kaip stipriai regione veikiančios politinės struktūros ir grupės yra susijusios, kooperuojančios arba fragmentuotos. Akivaizdu, jog stipresnė kooperacija ir bendradarbiavimas tarp visų vietos valdžios institucijų taip pat prisidės prie didesnio jų galios santykio suformavimo (Nolte, 2016, p. 1 – 16).
3. Koku lygmeniu regioniniai vietos politiniai veikėjai turi regioninę kontrolę ir gyventojų palaikymą. Šis aspektas yra itin susijęs su regione vyraujančia kultūra ir visuomenės identifikavimusi su šia kultūra. Kuomet visuomenė labiau kultūriškai identifikuoja su regionu nei su valstybe, vietos valdžios institucijos turės daug didesnį visuomenės suteikiamą legitimumą nei centrinė valdžia ir išlaikys galios balansą centrinės valdžios institucijų atžvilgiu.
4. Lyderiavimo ir organizuotumo potencialas regione. Šis regionuose suinteresuotų pusių santykio aspektas yra glaudžiai susijęs su politinėms figūromis ir jų gebėjimu pritraukti visuomenės legitimumą vykdyti tam tikrą politiką.

D. Nolte (2016, p. 1 - 16) pastebi, jog remiantis šiais kriterijais galima išskirti keturis regionų ir centrinės valdžios santykio valstybėje tipus – sinerginis, kooperatyvinis, konfliktiškas bei segmentuotas tipai. Jų analizė pateikiama 2 lentelėje.

2 lentelė. Centrinės ir vietos valdžios institucijų santykių klasifikacija

	Sinergetinis valstybės tipas	Kooperatyvinis valstybės tipas	Konfliktiškas valstybės tipas	Segmentuotas valstybės tipas
Institucinė integracija	Pagrindinės regiono organizacijos ir antrinės regiono organizacijos yra stipriai integruotos ir bendradarbiauja	Pagrindinės regiono organizacijos ir antrinės regiono organizacijos yra silpnai integruotos, mažai bendradarbiauja tarpusavyje.	Pagrindinės regiono organizacijos ir antrinės regiono organizacijos yra gana silpnai integruotos tarpusavyje ir kai kuriais atvejais netgi konkuruoja dėl regiono vystymosi krypties, regiono politinių mandatų.	Skirtingos, visiškai nesusijusios regiono organizacijos, neveikia tarpusavyje.
Normų konfliktas	Pagrindinės regiono politinę, ekonominę, kultūrinę sistemą apibrėžiančios normos yra integruotos, vientisos, vieną kita papildančios.	Pagrindinės regiono normos yra konfliktuojančios.	Pagrindinės regiono normos yra konfliktuojančios.	Pagrindinės regiono normos gali būti konfliktuojančios arba ne.
Regionų politiniai aktoriai	Visi pagrindiniai regiono politiniai aktoriai remia pagrindinę regiono politinę valdžią, organizacijas bei regiono vystymo projektą. Kai kurie politiniai aktoriai gali būti šiek tiek nuošalyje pagrindinio projekto, bet vis vien jį remia.	Ne visi pagrindiniai regiono politiniai aktoriai remia regiono politinę valdžią ar organizacijas, bet jie pritaria ir palaiko regiono vystymosi projektą.	Pagrindiniai regiono politiniai aktoriai palaiko skirtingas politinės valdžios struktūras, organizacijas, regiono vystymosi projektus.	Pagrindiniai regiono politiniai aktoriai palaiko skirtingas politinės valdžios struktūras, organizacijas, regiono vystymosi projektus.

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis D. Nolte

Šie valstybių regionų valdymo tipai priklauso ne tik nuo santykio tarp centrinės ir vietos valdžios, bet ir nuo to, kaip patys regionai yra integruoti savo viduje.

Apskritai, tai koks santykis susiformuos tarp regionuose veikiančių politinių institucijų, galima vertinti per keletos perspektyvų prizmę (Knaks, 2002, p. 16-18).

Apibūdinant vietos savivaldos įtvirtinimo mechanizmą, vertėtų išskirti keturis pagrindinius jo elementus:

1. vertybinį (aptariamame kontekste jį bene geriausiai atskleidžia politinės kultūros ir politinės socializacijos kategorijos);
2. institucinį;
3. teisinį;
4. finansinį (platesne prasme – ekonominį).

Būtent šių aspektų konfiguracija lemia, kokie santykiai vyrauja tarp institucijų. Kuomet egzistuoja finansinė priklausomybė, vietos valdžios institucijos bus labiau priklausomos nuo centrinės valdžios. Tuo tarpu, kuomet tarp vyraujančių politinių jėgų yra vertybinis sutarimas, yra tikėtina, jog vietos valdžios institucijos turės daugiau veikimo laisvės.

Taigi, apibendrinant šio skirsnio išvagas, galima teigti, jog regionų valdysenoje dalyvaujančių pusių sąveika dažniausiai priklausys nuo to, kaip vietos valdžios ir centrinės valdžios institucijos pajėgs užsitikrinti pagrindinius politikos vykdymo resursus – finansines lėšas bei visuomenės legitimumą. Nors akivaizdu, jog centrinę ir vietos valdžią visuomet sieja hierarchinė struktūra ir vietos valdžios institucijos teisiškai privalo būti atskaitingos centrinei valstybės valdžiai, tačiau yra tikėtina, jog vietos valdžios institucijų gebėjimas efektyviai užsitikrinti visuomenės paramą bei efektyviau panaudoti finansinius resursus sustiprins jų galias santykyje su centrine valdžia.

2.3.Lietuvos regionų valdysenoje dalyvaujančios suinteresuotos pusės ir jų sąveikos analizė

Aptarus regionų valdysenoje sąveikaujančias puses bei tai, kaip teoriškai būtų galima paaiškinti santykį tarp pagrindinių regionų politiką formuojančių ir ją vykdančių institucinių veikėjų, šioje darbo dalyje bus siekiama apžvelgti konkrečiai, kokie veikėjai dalyvauja Lietuvos regionų valdysenoje ir kokia yra jų tarpusavio sąveika.

Regioninės plėtros įstatymas, priimtas Lietuvos Respublikos Seimo 2000 m. liepos 20d. Nr. VIII-1889, yra vienas pagrindinių dokumentų, reguliuojančių regionų valdysenos įgyvendinimą Lietuvoje. Remiantis šiuo dokumentu, kaip pagrindiniai regionų valdysenos subjektai yra įvardijamos savivaldybės, kurios yra pagrindinės vietos valdžios institucijos. Nors savivaldybės ir

yra įvardijamos kaip pagrindinės vietos valdžios institucijos, tačiau, formuojant bei vykdančią regioninę politiką Lietuvos atveju, taip pat yra aktyviai įsitraukusios centrinės valdžios institucijos.

Apskritai, remiantis Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymu, priimtu Lietuvos Respublikos seimo 1994 m. liepos 7 d. Nr. I-533, savivaldybių funkcijos ir veiklos kompetencijos yra skirstomos į dvi pagrindines grupes:

1. savarankiškas. Šias funkcijas savivaldybės atlieka pagal Konstitucijos ir įstatymų suteiktą kompetenciją, įsipareigojimus bendruomenei ir jos interesams. Įgyvendindamos šias funkcijas, savivaldybės turi Konstitucijos ir įstatymų nustatytą sprendimų iniciatyvos, jų priėmimo ir įgyvendinimo laisvę ir yra atsakingos už savarankiškujų funkcijų atlikimą (Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas, 1994). Taigi įgyvendinant šias funkcijas, savivaldybės įstatymiškai turi daugiau laisvės ir neprivalo atsiskaitinėti už šių sričių valdymą centrinei valstybės valdžiai;
2. valstybines arba valstybės perduotas savivaldybėms. Tai valstybės funkcijos, pagal įstatymus perduotas savivaldybėms atsižvelgiant į gyventojų interesus ir efektyvesnės viešosios politikos įgyvendinimo per savivaldybes galimybę (Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas, 1994). Įgyvendinat šias funkcijas savivaldybės, turi įstatymų nustatytą tam tikro lygmens sprendimų priėmimo laisvę, vis dėlto, savivaldybių veiklą įgyvendinant šias funkcijas riboja centrinės valdžios valstybės institucijos. Taip pat yra pastebima, jog ypatingais atvejais valstybinės funkcijos gali būti perduotos savivaldybėms įgyvendinti sutarčių pagrindu (Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas, 1994).

Taigi, remiantis šia klasifikacija yra akivaizdu, jog savivaldybių kompetencijos priklauso nuo to, kokios viešosios politikos srities klausimas yra analizuojamas. Kai kurių iš jų atvejais savivaldybės turi sąlyginai daug laisvės normuojant ir įgyvendinant politiką, kitais – šios galios yra ribotos ir vietos valdžios institucijos privalo konsultuotis su centrinės valdžios institucijomis ir gauti jų pritarimą.

Remiantis Lietuvos Konstitucijos, priimtos Lietuvos Respublikos piliečių 1992 m. spalio 25 d. referendume 6 straipsniu, kaip savarankiškos savivaldybių funkcijos yra išskiriamos:

1. savarankiškas savivaldybės biudžeto sudarymas bei tvirtinimas, už kurį yra atsakinga savivaldybės taryba;
2. vietinių rinkliavų nustatymas;
3. savivaldybei nuosavybės teise priklausančios žemės ir kito turto valdymas, naudojimas ir disponavimas juo;
4. biudžetinių įstaigų steigimas ir išlaikymas, viešųjų įstaigų, savivaldybės įmonių ir kitų savivaldybės juridinių asmenų steigimas.

Nors yra gana akivaizdu, jog šios funkcijos iš tiesų yra svarbios ir suteikiančios tam tikras galias vietos Valdžios institucijoms, tačiau realybėje savivaldybių institucijos turi gana ribotą sprendimų laisvę. Kaip jau buvo aptarta anksčiau, pagrindinis savivaldybių finansavimas ateina iš centrinės valdžios ir tik sąlyginai maža finansinių lėšų dalis į savivaldybių biudžetus patenka iš vietinių rinkliavų. Taigi, tai aiškiai suponuoja, jog pagrindinis politinis svertas – finansai – yra centrinės valdžios rankose. Tai, kokias politikas ir projektus gali įgyvendinti savivaldybių institucijos iš esmės priklauso nuo to, kokį finansavimą joms pavyks gauti.

Taip pat remiantis šiuo straipsniu yra suteikiamos tam tikros funkcijos formuojant vietos valdžios švietimo sistemą, ikimokyklinį ugdymą, socialinių paslaugų planavimą bei tiekimą, gamtos apsaugos klausimų sprendimą savivaldybių lygmeniu.

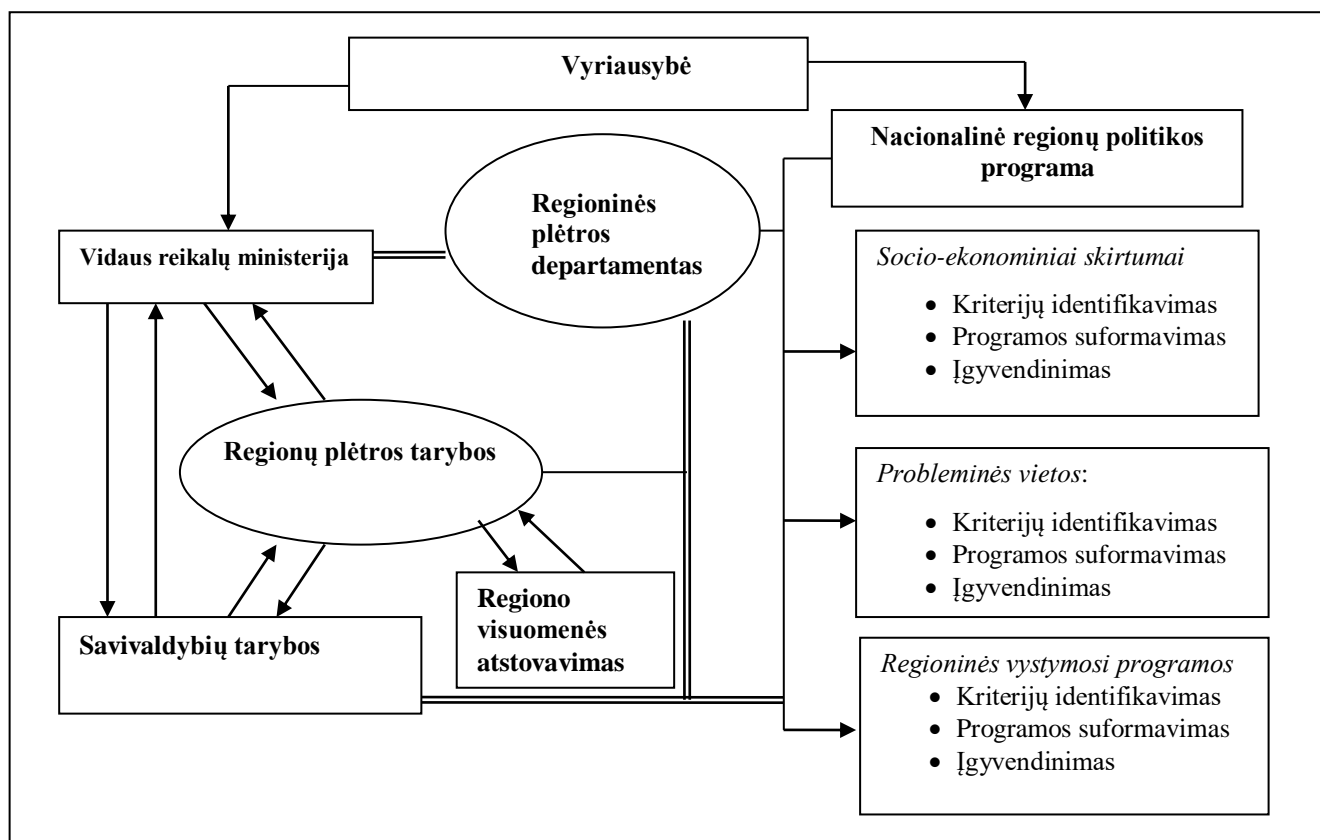
Panašias tendencijas savo darbe išskiria ir G. Burbulyte-Tsiskarishvili ir kiti autoriai (2013, p.4), kurie teigia, jog vietos institucijų dalyvavimas politikos formavime yra gana ribotas. Autoriai savo tyrime išskiria šias pagrindines politines institucijas, kurios formuoja ir įgyvendina regionų valdyseną:

1. Seimas,
2. Vyriausybė,
3. Vidaus reikalų ministerija,
4. Vietos valdžios institucijos.

Kaip vėliau savo darbuose pastebi autoriai, Lietuvos atveju valdžia yra gana koncentruota ir savivaldybių institucijos gali daryti įtaką ir lemti tam tikrus sprendimus tiktai politinės hierarchijos apačioje – regionų plėtros tarybose.

Galima pastebėti tai, jog Lietuvos atveju, vietos valdžios institucijos turi gana mažai galios ir įtakos formuojant bendrąją šalies regionų vystymosi programą (žr. 3 pav.). Nors savivaldybių taryboms yra suteikiama teisė formuoti bei įgyvendinti savo regionų programas, tačiau jos neaktyviai dalyvauja formuojant bendrąją šalies programą. Be to, kaip yra pastebima darbe, Lietuvos atveju institucijų santykis yra itin hierarchinis ir dėl to, jog savivaldybių tarybos, kurios yra pagrindinės institucijos atstovaujančios tam tikro regiono visuomenei nors ir gali prisidėti prie strategijos formavimo pranešant apie tam tikros problemos ar nepakankamumo egzistavimą, tačiau būtent nuo centrinės valdžios bei Vidaus reikalų ministerijos priklausys tai, ar tam tikra problema bus sprendžiama nacionaliniu lygmeniu (G. Burbulyte-Tsiskarishvili ir kt., 2013, p. 8).

3 pav. Regioninės politikos formavimo ir institucijų sąveikos schema

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Burbulyte-Tsiskarishvili ir kt., 2013

Nepakankamos vietos valdžios įsitraukimą į tam tikrų sričių politikos formavimą centrinės valdžios atžvilgiu problema yra fiksuojama ir kituose darbuose. Kaip pastebi B. Mikulskienė ir B. Pitrenaitė - Žilėnienė (2013, p. 272 – 283), vietos valdžios įsitraukimas į konkrečių viešosios politikos sričių formavimą ir įgyvendinimą yra gana fragmentiškas ir ribotas. Šių autorių darbe yra analizuojama švietimo politikos strategijos formavimas, kas atskleidžia, jog vietos valdžios institucijos neveikia kaip efektyviai regiono visuomenę atstovaujančios institucijos ir neturi galimybės vykdyti savo, kaip vietos visuomenės poreikius bei interesus kanalizuojančios institucijos vaidmens.

Tuo tarpu J. Dvorak (2008; p.2 - 14) savo darbe atskleidžia kitą vietos ir centrinės valdžios santykio disbalanso problemą Lietuvoje. Vietos valdžios institucijos dažniausiai neturi pakankamai lėšų, kuriomis remiantis galėtų efektyviai vykdyti savo politiką. Dėl šios priežasties jos yra itin priklausomos nuo centrinės valdžios ir jos vykdomų finansinių lėšų persikirstymo regionų valdžios institucijoms. Tai vėlgi atskleidžia dar vieną probleminį Lietuvos regionuose veikiančių suinteresuotų grupių įsitraukimo į viešąją politiką nepakankamumo atvejį.

Apibendrinant galima teigti, jog, Lietuvos atveju, pagrindinės suinteresuotos pusės formuojančios regionų valdyseną yra centrinė valdžia, veikianti per Vidaus reikalų ministeriją ir jai pavaldžias agentūras, bei savivaldybių tarybos. Vertinant šių institucijų sąveiką, galima teigti, jog

egzistuoja gana aiški disproporcija tarp centrinės ir vietos valdžios turimų galių formuojant ir vykdančią politiką. Taip pat į regiono valdymo formavimo procesus yra įtrauktos regionų plėtros tarybos bei regiono visuomenės atstovai. Kaip realiai pasireiškia sąveika tarp jų, konkrečiau Telšių regiono atveju, bus nagrinėjama sekančiuose darbo skyriuose.

Apibendrinant antrąjį skyrį galima pažymėti, kad klasikinės teorijos yra plačiai taikomos siekiant paaiškinti institucijų sąveiką. Atlikta teorijų analizė parodė, kad didelę įtaką regionų valdymo turi nacionalinės ir vietos valdžios santykis, galių pasidalijimas ir įtaka sprendimų priėmimo procese. Šių dviejų veikėjų tinkamam veikimui didelę reikšmę turi finansiniai ištekliai ir visuomenės pasitikėjimas. Sąveikaudami instituciniai veikėjai gali efektyviau įgyvendinti regionų valdymo principus. Analizuojant sąveiką Lietuvoje, galima pažymėti, kad nacionalinio lygmens institucijos yra Vidaus reikalų ministerija ir Regioninės plėtros departamentas prie VRM. Nacionalinio lygmens ir vietos savivaldos atstovus jungia regiono plėtros taryba, kurioje formuojama regioninė politika, tačiau vertinant minėtų institucijų sąveiką, galima pastebėti, jog egzistuoja gana aiški disproporcija tarp turimų galių. Nustatyta, kad pagrindinės problemos, kurios trukdo plėtoti regioninę politiką yra lėšų nepakankamumas, politikos įgyvendinimo fragmentiškumas.

Atskleidus suinteresuotų pusių sąveiką regionų valdymo, trečiame skyriuje pateikiami tyrimo apie Telšių regiono suinteresuotų pusių sąveiką rezultatai.

III. SUINTERESUOTŲ PUSIŲ SĄVEIKOS BŪKLĖ TELŠIŲ REGIONO VALDYSENOJE

Šiame skyriuje pristatoma suinteresuotų pusių sąveikos bei jos suaktyvinimo būdų tyrimas Telšių regiono valdysenoje.

3.1. Tyrimo metodologija

Tyrimo objektas – suinteresuotų pusių sąveika Telšių regiono valdysenoje.

Tyrimo tikslas – nustatyti suinteresuotų pusių sąveikos galimybes ir suaktyvinimo būdus Telšių regiono valdysenoje.

Tyrimo uždaviniai:

1. Nustatyti suinteresuotų pusių galias, pareigas ir kompetencijų ribas veikiant Telšių regiono valdysenoje.
2. Nustatyti, kokias būdais galima suaktyvinti suinteresuotų pusių sąveiką Telšių regiono valdysenoje.

Tyrimo metodai:

Tyrimas padalintas į du etapus. Jo metu yra naudojami kokybinių tyrimų metodai.

Pirmajame tyrimo etape atliekama pagrindinių suinteresuotų pusių reglamentuojančių įstatymų analizė, nuostatų bei projektų aprašų analizė.

Antrajame tyrimo etape taikomas tyrimo metodas – iš dalies struktūruotas interviu (dar vadinamas giluminiu). Šis metodas nereikalauja griežtos struktūros (K. Kardelis, 2007, p. 65). Nesant griežtai struktūrai tyrėjas turi galimybę išvalgiau gilintis į pateiktus aktualius klausimus, todėl įsigilinama ir plačiau atskleidžiama unikali asmeninė patirtis ir atskleidžiama konkreti probleminė situacija (E. Ramanauskaitė, 2002, p. 95). Šis metodas tinkamas, kuomet tikimasi netikėtos naudingos informacijos. Taip pat atliekant interviu šiuo metodu nėra sudaroma itin oficiali aplinka, kas leidžia atsakinėti laisvesne forma. Respondentas nėra įpareigotas atsakinėti į visus klausimus eiliškumo tvarka, tad galima grįžti nuo vieno klausimo prie kito, prisiminus aktualią informaciją. Šiuo metodu siekiama išsiaiškinti respondentų nuomonę apie regiono valdysenos suinteresuotų pusių sąveiką bei nustatyti, kokiais būdais ši sąveika galėtų būti suaktyvinta.

Tyrimo eiga. Teorinėje darbo dalyje išsiaiškinta, kad suinteresuotųjų pusių gali būti įvairių (žr. 1.3 skirsnį ir 3 lentelę 2.3 skirsnis), tačiau prieita prie išvados, kad didžiausią galią regiono valdysenoje turi centrinė ir vietinė valdžia. Tačiau taip pat itin svarbus yra ir verslo bei piliečių įsitraukimas, todėl į tyrimo eigą įtraukta ir organizuota verslo struktūra, bei organizuoti piliečiai (NVO atstovai).

Pirmas etapas. Šiame tyrimo etape atliekama dokumentų analizė (žr. 3 lentelė).

3 lentelė. Tiriama dokumentai.

Pavadinimas	Aktuali redakcija
Telšių regiono 2014-2020 metų plėtros planas	Patvirtintas 2013 m. gruodžio 17 d. Telšių regiono plėtros tarybos sprendimu Nr. 51/10S-75 „Dėl Telšių regiono plėtros 2014–2020 metais plano patvirtinimo“ (aktuali redakcija 2019 m. balandžio 5 d. sprendimas Nr. 51/10S-9)
Telšių regiono plėtros tarybos nuostatai	Patvirtina Telšių regiono plėtros tarybos 2010 m. rugpjūčio 31 d. sprendimu Nr. 49/10VL-1 (Telšių regiono plėtros tarybos 2016 m. birželio 30 d. sprendimo Nr. 51/10S-22 redakcija)
Regioninės plėtros departamento prie Vidaus reikalų ministerijos Telšių apskrities skyriaus nuostatai	Patvirtinta Regioninės plėtros departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2011 m. sausio 3 d. įsakymu Nr. 51V-1 (Regioninės plėtros departamento prie Vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2016 m. spalio 17 d. įsakymo Nr. 51V-66 redakcija) “
Lietuvos Respublikos regioninės plėtros įstatymas	Paskelbta: Valstybės žinios, 2000-08-04, Nr. 66-1987; Nauja redakcija nuo 2014-11-01: Nr. XII-1094, 2014-09-18, paskelbta TAR 2014-10-01, i. k. 2014-13329 Naujausia suvestinė redakcija: nuo 2018-10-01

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Tyrimo metu laikomasi nuostatos, kad didžiausią vaidmenį regiono valdysenoje turi vietinė valdžia, tačiau ji pavaldi centrinės valdžios atstovams. Kadangi, tai dvi didžiausios suinteresuotųjų pusių grupės, remiantis LR regioninės plėtros įstatymu, Telšių regiono plėtros tarybos nuostatais bei Regioninės plėtros departamento prie Vidaus reikalų ministerijos Telšių apskrities skyriaus nuostatais pirmiausia sudarytas centrinės ir vietinės valdžios funkcijų sąvadas regiono valdysenoje. (1 priedas). Analizuojant šias funkcijas nustatomas Telšių regiono valdysenoje sąveikaujančių institucijų intensyvumas. Pagal išskirtas funkcijas, toliau tyrime bus laikomasi nuostatos, kad Telšių regiono valdysenoje iš institucijų svarbiausią sąveiką atlieka Regioninės plėtros departamento prie VRM Telšių skyrius ir Telšių regiono plėtros taryba dėl to, kad regiono lygmenyje tarp jų nustatyta intensyvi sąveika. Funkcijų sąvadu taip pat buvo remtasi sudarant klausimyną antrajam tyrimo etapui.

Siekiant nustatyti suinteresuotųjų pusių sąveiką regionų valdysenoje Telšių regione, kaip pagrindinis dokumentas analizuojamas Telšių regiono 2014-2020 metų plėtros planas. Jame ieškoma suinteresuotųjų pusių apraiškų. Telšių regiono plane pasirinkta išanalizuoti Veiksmų programos įgyvendinimo plano priemonės ir Kaimo plėtros programos priemonės. Išskirti didžiausią finansavimą gaunantys projektai. Tikėtasi juose rasti didžiausią suinteresuotųjų pusių įsitraukimą.

Telšių regiono 2014-2020 metų plėtros Veiksmų programos įgyvendinimo plano priemonių ir Kaimo plėtros programos priemonių apžvalga parodė, kad kaip suinteresuotuosius galima išskirti vietos valdžios atstovus, tai yra Telšių regiono savivaldybių vykdomosios institucijos. Todėl nutarta apžvelgti Veiksmų programos įgyvendinimo plano priemonių ir Kaimo plėtros programos

priemonių finansavimo aprašus, siekiant išvengti kitų suinteresuotų pusių apraiškas. Pastebėta, jog tam tikrus projektus kviečiama įgyvendinti kartu su įvairiais partneriais, kurie gali būti įvardijami kaip suinteresuotosios pusės. Veiksmų programos įgyvendinimo plano priemonių ir Kaimo plėtros programos priemonių projektų finansavimo sąlygų aprašai (žr. 4 lentelę), parodo, ar buvo sudarytos galimybės projektus vykdyti kitiems regiono valdysenos dalyviams. Projektinių pasiūlymų analizės metu buvo sisteminami duomenys apie projekto partnerius. Suvedus duomenis į lentelę, buvo pažymima, ar projekte yra kitų galimų suinteresuotų pusių kaip pareiškėjų sąveikos.

4 lentelė. Veiksmų programos ir Kaimo plėtros programos priemonių projektų finansavimo aprašai

Projektų finansavimo aprašai
2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 5 prioriteto „Aplinkosauga, gamtos išteklių darnus naudojimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos“ 05.2.1-APVA-R-008 priemonės „Komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros plėtra“ projektų finansavimo sąlygų aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2016 m. balandžio 27 d. įsakymu Nr. D1-281;
04.5.1-TID-R-516 priemonės „Pėsčiųjų ir dviračių takų rekonstrukcija ir plėtra“ finansavimo sąlygų aprašas
Priemonės Nr. 07.1.1-CPVA-R-305 „Modernizuoti savivaldybių kultūros infrastruktūrą“ finansavimo sąlygų aprašas
Priemonės Nr. 05.4.1-CPVA-R-302 „Aktualizuoti savivaldybių kultūros paveldo objektus“ projektų finansavimo sąlygų aprašas
Priemonės Nr. 05.4.1-LVPA-R-821 „Savivaldybės jungiančių turizmo trasų ir turizmo maršrutų informacinės infrastruktūros plėtra“ finansavimo sąlygų aprašas
Priemonės Nr. 07.1.1-CPVA-R-905 „Miestų kompleksinė plėtra“ finansavimo sąlygų aprašas
Priemonės Nr. 07.1.1-CPVA-V-907 „Miesto inžinerinės infrastruktūros, svarbios verslui, atnaujinimas ir plėtra“ finansavimo sąlygų aprašas
Priemonės Nr. 10.1.3-ESFA-R-920 „Paslaugų ir asmenų aptarnavimo kokybės gerinimas savivaldybėse“ finansavimo sąlygų aprašas

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Telšių regiono plėtros planu

Antras etapas. Nustačius nepakankamą suinteresuotų pusių sąveiką (ypatingai piliečių bendruomenių ir verslo atstovų) Telšių regiono valdysenoje, bei siekiant nustatyti tai lemiančias priežastis ir jų sprendimo būdus, antrajame tyrimo etape atliekami 8 iš dalies struktūruoti interviu, kurių klausimai pateikiami prieduose (žr. 2 priedas).

Teorinėje dalyje bei pirmajame etape išgryninta, jog regiono valdysenoje pagrindinės sąveikaujančios pusės yra centrinė valdžia bei vietos valdžios institucijos. Remiantis atliktos mokslinės literatūros bei įstatymų analizės duomenimis išsiaiškinta, kad savivaldybės, kurios yra pagrindinės vietos valdžios institucijos, yra pagrindiniai subjektai regiono valdysenos įgyvendinime. Telšių regiono plėtros taryba, kuri vadovaudamasi tikslu „sprendimų, susijusių su tolygios ir tvarios regiono plėtros skatinimu, priėmimas“ yra regiono valdysenos klausimus sprendžianti ir regiono savivaldybes vienijanti taryba. Todėl ekspertais laikomi šios tarybos esami ir

buvę (praeitos kadencijos) nariai iš keturių rajono savivaldybių. Praeitos kadencijos narių pasirinkimas grindžiamas taipogi jų sukaupta patirtimi (5 lentelė).

5 lentelė. Interviu respondentų duomenys

Institucija, pareigos	Respondento vardas, pavardė, kontaktiniai duomenys	Respondento sutrumpinimas interviu analizės metu
Regionų plėtros departamento prie Vidaus reikalų ministerijos Telšių apskrities skyriaus vedėjas	Vardas, pavardė: Vaclovas Vaičekauskas Tel. nr.: (8 444) 56 104, El. p.: vaclovas.vaicekauskas@vrm.lt	CA1
Telšių raj. savivaldybės tarybos narys, 2015-2019 metų savivaldybės kadencijos Telšių regiono plėtros tarybos pirmininko pavaduotojas	Vardas, pavardė: Petras Kuizinas Tel. nr.: +370 68627107 El. p.: petras.kuizinas@telsiai.lt	SA1
Mažeikių raj. savivaldybės tarybos narė, mero pavaduotoja, 2015-2019 metų savivaldybės kadencijos Telšių regiono plėtros tarybos narė	Vardas, pavardė: Sigutė Bernotienė Tel. nr.: (8 443) 981 98 El. p.: sigute.bernotiene@mazeikiai.lt	SA2
Rietavo savivaldybės meras, Telšių regiono plėtros tarybos narys (2015-2019 metų savivaldybės kadencijos Telšių regiono plėtros tarybos pirmininkas)	Vardas, pavardė: Antanas Černeckis Tel. nr.: (8 448) 732 01 El. p.: meras@rietavas.lt	SA3
Plungės raj. savivaldybės meras, Telšių regiono plėtros tarybos narys (2015-2019 metų savivaldybės kadencijos Telšių regiono plėtros tarybos narys)	Vardas, pavardė: Andrius Klišonis Tel. nr.: (8 448) 731 11 El. p.: andrius.klisonis@plunge.lt	SA4
Šiaulių prekybos, pramonės ir amatų rūmų Telšių filialo tarybos pirmininkas	Vardas, pavardė: Mantas Vaškys Tel. nr.: +370 61403344 El. p.: kvgroup.servisas@gmail.com	VA1
2015-2019 metų savivaldybės kadencijos Telšių regiono plėtros tarybos socialinė ir ekonominė partnerė bei NVO atstovė, asociacijos “Plungės kraštas” pirmininkė	Vardas, pavardė: Rima Jokūbauskienė Tel. nr.: (8 616) 382 02 El. p.: kcrima@gmail.com	PA1
Lietuvos Raudonojo kryžiaus draugijos Telšių skyriaus sekretorė	Vardas, pavardė: Valė Beržienė Tel. nr.: (8 642) 84059 El. p.: lavanda.vale@gmail.com	PA2

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Taip pat į respondentų sąrašą įtrauktas ir Regionų plėtros departamento prie VRM Telšių skyriaus vedėjas, kuris atsakingas už skyriaus veiklą. Šis respondentas pasirinktas kaip centrinės valdžios atstovas, nes jo vadovaujamas Telšių skyrius yra Regioninės plėtros departamento prie Vidaus reikalų ministerijos administracijos padalinys. Taip pat remiantis šio skyriaus nuostatais, jo vienas pagrindinių tikslų yra „įgyvendinti nacionalinę regioninę politiką Telšių apskrityje“.

Remiantis teorinės dalies informacija bei LR regioninės plėtros įstatymu, regiono valdysenos formavime ir veikime taip pat itin svarbios suinteresuotos pusės yra vietos įmonės, bei piliečiai. Telšių regiono mastu verslo įmonių bei piliečių imtis itin didelė, todėl kaip ekspertais pasirinktos asocijuota verslo struktūra, bei organizuotos piliečių grupės.

Regiono verslininkų atstovu pasirinktas Šiaulių prekybos, pramonės ir amatų rūmų Telšių filialo tarybos pirmininkas. Šio respondento pasirinkimas grindžiamas organizacijos tikslu „siekti verslui palankios aplinkos regione ir šalyje“. Taip pat organizacijos vienas iš pagrindinių regioninės plėtros tikslų yra „verslo atstovavimas Šiaulių ir Telšių regionų plėtros tarybose“, kas parodo verslo kaip suinteresuotos pusės sąveikavimą regiono valdysenoje.

Vykdamas respondentų interviu, paaiškėjo, kad nėra aktyvios NVO, kurios klausimai būtų sprendžiami regioniniu lygiu, todėl kaip piliečių bendruomenės atstovė pasirinkta Telšių regiono plėtros tarybos socialinė ir ekonominė partnerė bei asociacijos „Plungės kraštas“ pirmininkė. Remiantis LR regioninės plėtros įstatymu ji „taryboje dalyvauja patariamojo balso teise“. Taip pat norint išsiaiškinti NVO sąveikos regiono lygiu problemą į respondentų sąrašą įtraukta ir aktyvią veiklą vienoje iš savivaldybių vykdanči draugija.

Interviu atlikimo datos: 2019 metų gegužės 10, 13 ir 17 dienos.

Interviu atlikimo trukmės: 19 min. 08 sek., 25 min. 20 sek., 15 min. 38 sek., 23 min. 13 sek., 8 min. 46 sek., 9 min. 33sek., 17 min. 11sek. 13 min. 44 sek.

Interviu buvo atliekami dviem būdais: susitikimo metu ir telefoninio pokalbio metu. Siekiant užfiksuoti visas pokalbio detales, buvo naudojamas įrašymo prietaisas – diktofonas. Pristatant tyrimo rezultatus, respondentams buvo priskiriami sutrumpinimai: centrinės valdžios atstovas – „CA1“, savivaldybių atstovai – „SA1“, „SA2“, „SA3“, „SA4“, verslo atstovas – „VA1“, organizuotų piliečių atstovai – „PA1“ ir „PA2“ (žr. 5 lentelė). Šie sutrumpinimai padės lengviau susisteminti interviu metu gautus duomenis į lenteles pagal kategorijas. Interviu su respondentais stenografijos būdu pateikiami prieduose (žr. 3 priedas).

3.2. Tyrimo rezultatai

Šiame poskyryje, remiantis prieš tai aprašytais etapais ir jų metodais, pateikiami suinteresuotų pusių sąveikos būklės ir šios būklės suaktyvinimo būdų Telšių regiono valdysenoje tyrimo rezultatai.

Pirmas etapas. Remiantis LR regioninės plėtros įstatymu, Telšių regiono plėtros tarybos nuostatais bei Regioninės plėtros departamento prie VRM skyriaus nuostatais, išskirtos suinteresuotų institucijų reikšminės funkcijų dalys (žr. 6 lentelė). Išskiriamos funkcijos, kurios nurodo Regiono plėtros departamento prie VRM Telšių skyriaus tiesioginę sąveiką su Telšių regiono plėtros taryba.

Telšių regiono plėtros tarybos nuostatuose nurodytose Regionų plėtros tarybos prie VRM Telšių skyriaus funkcijose, galima pastebėti labiau techninę sąveiką su regiono plėtros taryba. Tai apibrėžia tokie žodžiai kaip „rengia“, „registruoja“, „derina“, „teikia“. Tokia (techninė) sąveika yra, kadangi skyrius atlieka regiono plėtros tarybos sekretoriato funkcijas. Techninė sąveika pastebima

ir LR regioninės plėtros įstatyme. Tačiau šiame įstatyme nustatomos ir platesnės funkcijos. Nustatyta, kad šios suinteresuotos pusės sąveikauja pasiūlymų rengimo procese, projektų įtraukimo į finansuojamų projektų aprašus procese bei veiklos organizavimo procesuose.

6 lentelė. Regiono plėtros departamento prie VRM Telšių skyriaus sąveika su Telšių regiono plėtros taryba

LR regioninės plėtros įstatyme	Telšių regiono plėtros tarybos nuostatuose	Regioninės plėtros departamento prie Vidaus reikalų ministerijos Telšių apskrities skyriaus nuostatuose
<p>rengia pasiūlymus; renka, apibendrina ir teikia regiono plėtros tarybai informaciją; apibendrina ir teikia regiono plėtros tarybai svarstyti valstybės ir savivaldybių institucijų siūlymus; koordinuoja savivaldybių institucijų, socialinių ir ekonominių partnerių veiklą; vykdo regiono plėtros tarybos priimtų sprendimų įgyvendinimo stebėseną, analizuoja regiono socialinės, ekonominės ir demografinės būklės pokyčius ir atsižvelgdama į surinktą informaciją siūlo regiono plėtros tarybai priimti sprendimus; regiono plėtros tarybos sprendimu rengia regioninės svarbos projektus ir (arba) koordinuoja šių projektų įgyvendinimą; organizuoja rengiamų regiono plėtros tarybos sprendimų projektų aptarimą su valstybės ir savivaldybių institucijomis, socialiniais ir ekonominiais partneriais, teikia informaciją apie regiono plėtros plano rengimą ir įgyvendinimą valstybės ir savivaldybių institucijoms ir visuomenei „organizuoja regiono plėtros tarybos posėdžius, rengia regiono plėtros tarybos priimamų sprendimų projektus, kaupia ir saugo regiono plėtros tarybos priimtus sprendimus ir jos sudarytų darbo grupių išvadas ir atlieka kitas sekretoriato funkcijas.</p>	<p>rengia ir derina su Tarybos pirmininku, o kai jo nėra – Tarybos pirmininko pavaduotoju, Tarybos posėdžio darbotvarkės projektą; Teikia tarybos nariams Tarybos posėdžiui reikalingą informaciją; kviečia ir registruoja Tarybos posėdžio narius; rengia ir derina su Tarybos pirmininku, o kai jo nėra – Tarybos pirmininko pavaduotojui, pasirašyti posėdžio protokolą; Registruoja ir saugo Tarybos veiklos dokumentus; Vidaus reikalų ministro nustatyta tvarka rengia ir teikia LR Vidaus reikalų ministerijai arba jos įgaliotai institucijai Tarybos pirmininko ir jo pavaduotojo darbo laiko apskaitos žiniaraščius; rengia Tarybos priimamų sprendimų projektus.</p>	<p>rengia ir teikia pasiūlymus; organizuoja posėdžius; kaupia ir saugo priimtus sprendimus ir jos sudarytų darbo grupių išvadas; organizuoja rengiamų Telšių regiono plėtros tarybos sprendimų projektų aptarimą su valstybės ir savivaldybių institucijomis, socialiniais ir ekonominiais partneriais; organizuoja informacijos apie Telšių regiono plėtros plano rengimą ir įgyvendinimą valstybės ir savivaldybių institucijoms ir visuomenei pateikimą; koordinuoja projektų įgyvendinimą; koordinuoja Telšių regiono savivaldybių institucijų, socialinių ir ekonominių partnerių veiklą jiems vykdamas Telšių regiono plėtros tarybos priimtus sprendimus; vykdo sprendimų įgyvendinimo stebėseną; dalyvauja renkant, apibendrinant informaciją; rengia dokumentus atlyginimui išmokėti; pagal kompetenciją dalyvauja rengiant ir atnaujinant Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų valdymo ir kontrolės sistemos aprašymą; dalyvauja rengiant pastabas ir pasiūlymus dėl teisės aktų, reglamentuojančių Veiksmų programos administravimą ir finansavimą, jų detalizavimo dokumentų; skelbia kvietimus teikti projektinius pasiūlymus; vertina Telšių regiono plėtros tarybai pateiktų projektinių pasiūlymų dėl Telšių regiono projektų įgyvendinimo atitiktį Lietuvos Respublikos teisės aktuose nustatytoms regionų projektų finansavimo sąlygoms; vertina prašymų dėl papildomo įgyvendinamo Telšių regiono projekto finansavimo ir sutaupytų lėšų panaudojimo atitiktį; pagal kompetenciją vykdo dvigubo tos pačios veiklos tų pačių išlaidų finansavimo rizikos prevenciją; užtikrina audito seką;</p>

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis LR regionų plėtros įstatymu, Telšių regiono plėtros tarybos nuostatais Regioninės plėtros departamento prie Vidaus reikalų ministerijos Telšių apskrities skyriaus nuostatais

Taip pat nustatyta skyriaus sąveika su socialiniais ir ekonominiais partneriais – skyrius koordinuoja jų veiklą, kai jie įsitraukia į sprendimus. Labai panašios išvalgos analizuojant ir Regioninės plėtros departamento prie Vidaus reikalų ministerijos Telšių apskrities skyriaus nuostatuose nurodytas funkcijas regiono plėtros tarybos atžvilgiu. Pažymėtina, kad šiuose nuostatuose nurodomos, kad skyrius rengia dokumentus, reikalingus atlyginimui tarybos pirmininkui ir Telšių regiono plėtros tarybos pirmininko pavaduotojui išmokėti. Taip pat nustatomos dalyvavimo ES lėšų kontrolėje.

Apibendrinant galima teigti, kad pagal analizuotų įstatymų ir nuostatų funkcijas, šio skyriaus, kaip centrinės valdžios atstovo, sąveika Regiono plėtros tarybos atžvilgiu yra stipri. Telšių skyrius rengia ir teikia pasiūlymus regiono lygmenyje, koordinuoja ir organizuoja regiono plėtros tarybos veiklą.

Išanalizavus sąveiką pagal funkcijas, toliau siekiama nustatyti suinteresuotų pusių apraiškų regioniniuose dokumentuose. Analizuojant Telšių regiono plėtros planą 2014-2020, Veiksmų programos ir Kaimo plėtros programose siekiama nustatyti suinteresuotų pusių apraišką (žr. 7 lentelė).

Kaip rodo lentelės duomenys, suinteresuotos pusės atsakingos už programų vykdymą, daugiausia yra vietos valdžios vykdomosios institucijos. Tik vienos programos vykdyme atsakinga institucija nustatyta Žemaičių muziejus „Alka“, todėl iš gautų duomenų neįmanoma tiesiogiai nustatyti suinteresuotų grupių sąveikos. Galima pažymėti, kad išskyrus Telšių regiono 2014-2020 metų plėtros plane suplanuotus ES finansuojamus regionų valdysenos projektus, pavyko nustatyti tik vietos valdžios kaip suinteresuotos pusės veiklos požymių.

7 lentelė. Telšių regiono suinteresuotų pusių raiška regiono valdysenos programose

Veiksmų programos įgyvendinimo plano ir Kaimo plėtros programos priemonė (Nr.)	Veiksmų programos ir Kaimo plėtros programos priemonės pavadinimas	Suinteresuotoji pusė – vykdytojas
05.2.1-APVA-R-008 priemonė „Komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros plėtra“	Komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros plėtra Telšių regione	Telšių rajono savivaldybės administracija
05.4.1-CPVA-R-302, 07.1.1-CPVA-R-305 priemonė „Aktualizuoti savivaldybių kultūros paveldo objektus“	Žemaičių muziejaus „Alka“ modernizavimas	Žemaičių muziejus „Alka“
	Telšių kultūros centro modernizavimas, pritaikant visuomenės poreikiams	Telšių rajono savivaldybės administracija
04.5.1-TID-R-516 priemonės „Pėsčiųjų ir dviračių takų rekonstrukcija ir plėtra“	Pėsčiųjų ir dviračių takų rekonstrukcija ir nauja statyba Pavenčių g. Mažeikiuose	Mažeikių rajono savivaldybės administracija
	Pėsčiųjų ir dviračių takų Plungės miesto Gandingos ir J. Tumo-Vaižganto gatvėse įrengimas	Plungės rajono savivaldybės administracija
	Rietavo miesto pėsčiųjų ir dviračių tako Aušros alėjoje įrengimas	Rietavo savivaldybės administracija
	Pėsčiųjų ir dviračių takų įrengimas Telšių mieste palei Masčio ežerą nuo Muziejaus g. iki Parko g.	Telšių rajono savivaldybės administracija

05.4.1-LVPA-R-821 priemonės „Savivaldybės jungiančių turizmo trasų ir turizmo maršrutų informacinės infrastruktūros plėtra“	Telšių regiono savivaldybės jungiančių turizmo trasų informacinės infrastruktūros plėtra	Telšių rajono savivaldybės administracija
07.1.1-CPVA-R-905 priemonės „Miestų kompleksinė plėtra“	Rietavo kunigaikščių Oginskių dvarvietės sutvarkymas ir pritaikymas bendruomeniniams poreikiams, naujų paslaugų teikimui	Rietavo savivaldybės administracija
	Viešosios erdvės su prieigomis sutvarkymas Rietavo miesto Laisvės gatvėje, įrengiant Žemės ūkio produktų turgelį	Rietavo savivaldybės administracija
	Babrungo upės slėnio estrados teritorijos ir jos prieigų bei jungčių su Plungės miesto centrine dalimi sutvarkymas	Plungės rajono savivaldybė
	Aktyvaus poilsio ir pramogų zonos sukūrimas Plungės m. M. Oginskio dvaro teritorijoje, prie autobusų stoties	Plungės rajono savivaldybė
	Rietavo miesto viešųjų erdvių kompleksinis sutvarkymas	Rietavo savivaldybė
	Poilsio ir rekreacijos zonos įrengimas šalia Rietavo kunigaikščių Oginskių dvarvietės	Rietavo savivaldybė
	Plungės miesto poilsio ir rekreacijos zonų sukūrimas prie Babrungo upės ir Gondingos hidroelektrinės tvenkinio bei prieigų prie jų sutvarkymas	Plungės rajono savivaldybė
07.1.1-CPVA-V-907 priemonės „Miesto inžinerinės infrastruktūros, svarbios verslui , atnaujinimas ir plėtra“	Rietavo miesto apleistos teritorijos L. Ivinskio g. 16 atnaujinimas ir plėtra	Rietavo savivaldybė
10.1.3-ESFA-R-920 priemonės „Paslaugų ir asmenų aptarnavimo kokybės gerinimas savivaldybėse“	Teikiamų paslaugų procesų tobulinimas ir aptarnavimo kokybės gerinimas Plungės rajono savivaldybėje	Plungės rajono savivaldybė
	Paslaugų ir asmenų aptarnavimo kokybės gerinimas Telšių rajono savivaldybėje	Telšių rajono savivaldybė
	Švietimo paslaugų kokybės gerinimas Mažeikių rajono savivaldybėje	Mažeikių rajono savivaldybė

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Telšių regiono plėtros planu.

Programų analizė parodė, kad suinteresuotosios pusės regionų valdysenoje nėra aktyvios, todėl tam, kad būtų išskirti aiškesni sąveikos ypatumai, buvo analizuojami šių programų projektų finansavimo sąlygų aprašai (žr. 4 lentelė). Aprašuose įvardijami galimi pareiškėjai, laikytini tomis suinteresuotomis pusėmis (žr. 4 priedas) pateikiami projektų vykdytojai bei įvardijamos suinteresuotos pusės pagal atitinkamą programos priemonės projektų finansavimo sąlygų aprašą. Taip pat susisteminama projektinių pasiūlymų formoje numatyta informacija apie projektų partnerius ir jų įsitraukimą į Telšių regiono 2014-2020 metų plėtros plane pateiktus projektus.

Palyginus numatytus atsakingus vykdytojus ir esamas galimybes projektuose dalyvauti kitoms suinteresuotoms šalims, akivaizdu, jog šios galimybės nėra išnaudojamos. Darytina išvada, kad valdžios institucijos, įgyvendindamos regionų valdysenos projektus, nerodo didelių pastangų, įtraukiant suinteresuotąsias puses į iš ES fondų finansuojamus projektus.

Apibendrinant pirmajame etape gautus duomenis ir padarytas išvalgas galima teigti, kad nustatoma intensyvi sąveika tiek techniniais, tiek sprendimų priėmimo ir koordinavimo klausimais tarp Regionų plėtros departamento prie VRM Telšių skyriaus ir Telšių regiono plėtros tarybos.

Visos suinteresuotosios pusės turi bent teorinių galimybių įsitraukti į regionų valdysenos projektus. Tačiau susisteminti projektinių pasiūlymų duomenis parodė, kad Telšių regiono savivaldybių administracijos dažniausiai vienos savarankiškai įgyvendina projektus. Analizuoti projektiniai pasiūlymai parodė, kad visuose projektuose išryškėja vietos valdžios lygmens reikšmingumas, bendradarbiavimo požymių trūkumas. Todėl daroma prielaida, kad neaktyvus suinteresuotųjų grupių įsitraukimas į regionų valdysenos projektus Telšių regione galimai užkerta kelią sklandesniam, operatyvesniam ir įvairiapusiškesniam projektų vykdymui.

Antras etapas. Interviu analizės metu įvertinta regiono suinteresuotųjų pusių sąveika, šių pusių įtaka, savarankiškumas, bendradarbiavimo priemonės bei pokyčiai, nustatytos sąveikos problemos bei pagerinimo ir suintensyvinimo būdai. Analizuojant interviu stenogramas (žr. 3 priedas) klausimai grupuojami į sustambintas kategorijas, pagal jų kryptingumą.

Anksčiau darbe analizuotuose įstatymuose ir projektuose nurodoma oficiali galių bei savarankiškumo apraiška. Tačiau interviu metu visų pirma siekiama atskleisti kaip patys respondentai suvokia savo realią įtaką bei savarankiškumą Telšių regiono valdysenos sprendimų priėmimo, kurie vyksta Regiono plėtros taryboje. Respondentų atsakymai patvirtina teorinės dalies išvalgas. Savivaldybių atstovai vienareikšmiškai mato didesnę ar mažesnę savo įtakos galią (žr. 8 lentelė).

8 lentelė. Suinteresuotųjų pusių įtaka ir savarankiškumas regiono valdysenos sprendimų priėmimo

Dalyvavimas sprendimų priėmimo	Respondentų atsakymai
Įtaka	SA1: „kiekvienas narys turi įtaką“; „visur vyksta susitarimai, o kur yra susitarimai, ten yra įtaka“; SA2: „realiai nedaug.“ SA3: „priklauso nuo daug ko, nuo susitarimo sakykim pačių savivaldybių tarpusavyje, kiek savyvaldybių atstovai Regionų plėtros taryboje įtraukti“; SA4: „tuose sprendimuose, kurie yra mūsų galioje – taip“; VA1: „buvome aktyviai įtraukti, siekiamo to ir dabar“; „bandome įsitraukti į visų regioninių sprendimų priėmimą, kas liečia verslą“; „įtakos didelės neturime [finansų skirstyme], bet yra atsižvelgiama į mūsų rekomendacijas, prašymus“. PA: „galių turime, sprendimų priėmimuose visada dalyvaujame pagal savo kompetenciją“; „turim teises, turim galimybes, informaciją sekam“; „turime ir regioniniu lygiu, kadangi esame NVO atstovai Regiono plėtros taryboje“.
Savarankiškumas	SA1: „ne visi pasiūlymai lieka išgirsti“; „yra politinė konkurencija“; „sprendimai kartais yra blokuojami“; SA2: „esame priklausomi vieni nuo kitų“ SA3: „priklauso kiek yra duodama laisvių, galių spręsti problemas“; „Kol kas viskas yra labai smulkmeniškai reglamentuota. nėra didelių galių“; „Bet sprendimų priėmimo esame savarankiški, galime visada pateikti savo nuomonę“. SA4: „Savarankiškumas mūsų pilnas yra“;

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Apibendrinant savivaldybių atstovų sprendimų priėmimo savarankiškumą, dauguma pabrėžė priklausomybę vieni nuo kitų. Taip pat savivaldybių atstovų savarankiškumas yra varžomas įstatymų smulkmeniškumo. Šioje vietoje galima įžvelgti regionalizmo apraiškų, kuomet „iš viršaus“ yra ribojamas sprendimų priėmimų savarankiškumas (žr. 1.2 skirsnis).

Pieš tai jau išanalizuota, kad verslo ir NVO atstovai nepasižymi dideliu savarankiškumu regiono valdysenoje, tačiau bendradarbiavimo apraiškų įžvelgti galima. Verslo atstovas teigia, kad „[bendradarbiaujame] labiau su savivaldybėmis, vis dėl to jie turi daugiau galios priimamiems sprendimams. Su nevyriausybininkais tik tam tikruose sprendimuose“. Nevyriausybininkiai labiau savarankiški vietos lygmenyje: „labiausiai bendradarbiaujame su kitais [savivaldybės] nevyriausybininkais“.

Apibendrinant galima teigti, kad didžiausią įtaką bei savarankiškumą turi savivaldybių atstovai, o NVO ir verslas savo įtaka arba nesinaudoja, arba nemato tam priežasčių. NVO ir verslo mažą įtaką bei galias regiono valdysenoje galima susieti su savivaldybių atstovų negebėjimu pritraukti jų į vykdomą regiono politiką (žr. 2.2 skirsnį).

Suinteresuotų pusių sąveikoje taip pat svarbu nustatyti priemones, kuriomis vyksta bendradarbiavimas (žr. 9 lentelė).

9 lentelė. Bendradarbiavimo priemonės

Bendradarbiavimo priemonės	Respondentų atsakymai
Tik susitikimai, pasitarimai, diskusijos	SA2: „su jaunimu tai bandom daugiau susitikimuose bendrauti“; SA3: „Su verslu <...> regioniniu būdu būna susitikimų“.
Tik elektroninis paštas	CVA1: „O visas bendravimas dažniausiai vyksta el. paštu. O pagrinde tai elektroniniu paštu bendradarbiaujam“; VA1: „labiausiai elektroniniu paštu bendravimas“.
Tik skambučiai	-
Visi būdai	SA1: „visom priemonėm, pradedant elektroniniais susirašinėjimais, dažniausiai elektroninis susirašinėjimas, deriname ir telefonu ir tiesioginiais susistikimais, diskusijose“; SA3: „visi būdai. Ir skambučiai ir elektroniniu paštu ir susitikimuose, konkretūs pasitarimai“; SA4: „visos priemonės naudojamos, bet dažniausiai manyčiau, kad susitikimai vyksta“; VA1: „telefoniniai pokalbiai ir susitikimai, bendravimai gyvai“; PA1: „pirmiausia tai elektroniniu paštu. Visi pakeitimai ar projektai atsiunčiami. Toliau seka telefoniniai skambučiai apie dalyvavimą, apie diskusiją, nuomonę.<...> Elektorininiu paštu klausia ir laukia pastabų. O vėliau jau yra ir posėdžiai, susitikimai“.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Analizuojant bendradarbiavimo priemones, išsiaiškinta, kad dažniausiai bendradarbiavimas vyksta visomis įvardintomis priemonėmis. Visi respondentai paminėjo, kad bendradarbiauja elektroniniu paštu. Šia priemone jiems suteikiama informacija: „visi pakeitimai ar projektai

atsiunčiami“. Taip pat yra pabrėžiama susitikimų svarba, tai grindžiama tuo, kad respondentai yra buvę arba esami regiono plėtros tarybos nariai, tad jų susitikimai ir posėdžiai yra reglamentuoti Tarybos nusotatais. Išskirta ir viena papildoma priemonė: „per darbo biržą [dabartinė užimtumo tarnyba] visą laik bendraujama“. Ši priemonė išskiriama bendradarbiavimui su verslu.

Išanalizavus, kokiomis priemonėmis vyksta bendradarbiavimas, pereinama prie pokyčių tarp interesų pusių analizės regiono valdysenoje (žr. 10 lentelė). Tiek centrinės valdžios atstovas, tiek savivaldybių atstovai daugiausia sąveikoje išvelgė tik Regiono plėtros tarybos struktūrinius pokyčius. Šiuos pokyčius galima susieti su teigiamais bendradarbiavimo pokyčiais, kadangi pasikeitus regiono plėtros tarybos sudėčiai, kai į jas įtraukti verslo ir NVO atstovai, bendradarbiavimas tarp interesų pusių sustiprėjo. Minėti nauji dalyviai pajaučia naudą kai yra atsižvelgiama į jų rekomendacijas. Nauda yra abipusė.

10 lentelė. Suinteresuotų pusių bendradarbiavimo pokyčiai.

Bendradarbiavimo pokyčiai	Respondentų atsakymai
Struktūriniai	CVA1: „Pokyčiai tik sudėtyje, tarkim Regiono plėtros taryboje“; SA2: „atsirado papildymas regione, kad Regionų tarybose atsirado daugiau narių, kurie yra susiję su verslu ir nevyriausybininkais“; SA3: „NVO ir verslas dabar įtraukiami į regionų plėtros tarybas, tai galbūt tai pagerins bendradarbiavimą“.
Teigiami	SA1: „asocijuotos struktūros [verslo ir piliečių] pradeda jausti naudą ir reikšmę viso to bendradarbiavimo, procesas tikrai eina į gerą pusę“; VA: „yra vis labiau atsižvelgiama į mūsų rekomendacijas“; PA1: „savivaldybės lygmenyje tarp valdžios atstovų vis didesnis bendradarbiavimas“; SA2: „gaunam daugiau informacijos, palaikymo projektų įgyvendinime“.
Nevyksta	SA3: „su centrine valdžia vis išlieka tas ilgas biurokratinis kelias, niekas nesikeičia“; SA4: „su NVO ir su verslu išlieka sudetinga bendradarbiauti regione“; PA1: „su verslu mes vis dar minimaliai bendradarbiaujame“.
Neigiami	SA3: „nevyriausybinkų aktyvumas regionuose mažėja, jie nemato asmeninės naudos bendradarbiauti regioniniu lygiu“; SA4: „Su valstybinėmis institucijomis progresas [bendradarbiavimo] yra minimalus, nes labai dažnai yra tiesiog neatsižvelgiama į nuomonę regiono plėtros tarybos“; PA1: „Tarp tų nevyriausybinių vis mažesnis [bendradarbiavimas]“.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Savivaldybių atstovai, klausiami apie bendradarbiavimo naudą su NVO ir verslu pažymėjo teigiamus bendradarbiavimo pokyčius naudos aspektu: „yra ne vien regiono valdininkų požiūris“; „Bendradarbiaujant su NVO ir verslu lieka visos pusės išklausytos“; „įrankis atstovauti viešąjį interesą regione“; „jie turi savo poziciją, savo matymą, o mes galbūt savo matymą, o diskutuojant priimamas geriausias sprendimas“. Taigi, struktūriniai regiono plėtros tarybos pokyčiai labiausiai lėmė teigiamus pokyčius regiono valdysenos suinteresuotų pusių sąveikoje ir sukūrė sąveikos naudą. Vis dėl to struktūrinių pokyčių esamumas nėra pakankamas, kad bendradarbiavime tarp suinteresuotųjų neliktų negatyvo ir neaktyvumo. Nors NVO ir verslo atstovai įtraukti į regiono plėtros tarybą, sąveikoje su jais išlieka stagnacija. Prasčiausiai vertinamas bendradarbiavimas su

NVO – jis yra minimalus arba netgi mažėjantis, nors tai yra priešprieša struktūriniais pokyčiams (kai NVO įtraukta į Regiono plėtros tarybą). Sąveikaujant su centrine valdžia išlieka ta pati stagnacija bei biurokratizmas.

Suinteresuotų pusių sąveikoje regione svarbu nustatyti šią sąveiką lemiančias problemas bei kliūtis. Čia respondentų atsakymai grupuojami pagal interesų grupių atstovus (žr. 11 lentelė). Apklausiant respondentus, mažiausiai bendradarbiavimo kliūčių ir problemų išskirta su vietos valdžios atstovais. Galima daryti prielaidą, kad taip yra todėl, kad jų veikla reglamentuota regiono plėtros tarybos nuostatais bei LR regioninės plėtros įstatymu. Taip pat jie gauna atlygį, todėl privalo atlikti jiems deleguotas funkcijas.

11 lentelė. Suinteresuotų pusių bendradarbiavimo kliūtys ir problemos

Bendradarbiavimo kliūtys/problemos	Respondentų atsakymai
Su vietos valdžios atstovais	VA1: „abejingumas, laiko stoka ir savo interesų išskėlimas į pirmą vietą“; PA1: „dabar nelabai yra poreikio, bet kliūčių nebuvo“.
Su centrinės valdžios atstovu	CVA1: „yra griežta „super centralizuota“ sistema“; SA1: „problemų jokių, tikrai padeda žmonės, įsigilinę yra, visi kompetentingi“; SA2: „tikrai nebuvo niekada jokių problemų. Visada didesnės problemos yra tik „iš viršaus““; SA3: „problemų nekyla“; SA4: „su skyrių [Regiono plėtros departamento prie VRM] problemų“; bendradarbiaujant tikrai nekyla; nevisuomet į kreipimąsi gauname informaciją iš anukščiau stovinčių institucijų“;
Su verslo atstovu	CVA1: „verslininkas supratęs, kad jis nieko negali pakeisti, tampa pasyvus bendradarbiavime“; CVA1: „kol kas nei verslas, nei žmonės iš NVO laiko, kad gilintis į specializacijas tikrai neturi, verslininkai yra užsiėmę“; CVA1: „nieko negali pagal dabartines sąlygas nuveikti, tai jų aktyvumas yra praktiškai lygus nuliui“; SA1: „su verslu sunku yra suderinti laikus, svarsymuose projektų dalyvauja, nors aktyvumas galėtų būti didesnis“; SA2: „abejingumas vienareikšmiškai. „Noriu bet nedalyvauju“; „Jie turi savo mechanizmą ir nemato nei noro nei galimybių kažkokių“. „Verslui reikia tik lengvatų“; SA3: „su verslu yra bendravimas su tam tikra atsarga“; „Tu gali būti apkaltintas, kad perlenkei lazda ir nusižngei kokiam nors tai principui“; SA4: „komunikacijos problemos dėl užimtumo; ne visos organizacijos yra sakykim asocijuotos ir kartais iš atskirų NVO arba atskirų verslo atstovų gauname diametraliai priešingus pasiūlimus“; PA1: „Nėra tokio bendradarbiavimo, kokio galbūt norėtūsi“.
Su NVO atstovu	CVA1: „su NVO mes palaikom ryšį tik su tais, kurių atstovai yra paskirti Regionioninės plėtros taryboje“; CVA1: „visuomenininkai suprata, kad nieko negali pakeisti, labai greit „atšoka““; SA1: „su NVO yra viskas tvarkoje [savivaldoje], jie yra mažiau užimti ir labai aktyviai dalyvauja savo veikloje ir aktyviai dalyvauja ir diskusijose“; SA2: „NVO ir jaunimas yra atviresni, „čia ir dabar““; SA3: „Nevyriausybinkai regione nėra labai stiprūs“. „Ilgai nesilaiko, pradžia metus kitus pasisuka, paskui mato, kad kyla nuostolis tai ir išsilaksto“. SA4: „Ne visos organizacijos yra, sakykim, asocijuotos ir kartais iš atskirų NVO arba atskirų verslo atstovų gauname diametraliai priešingus pasiūlimus“.

Saltinis: sudaryta darbo autorės

Kaip vieną iš pagrindinių bendradarbiavimo kliūčių galima įvardinti politikų kaitą. Interviu metu respondentų buvo klausiama, ar politikų kaita savivaldose lemia bendradarbiavimo sėkmingumą. Respondentai šiuo klausimu dažniausiai turėjo neigiamą nuomonę: „atsiranda nekokybiškų diskusijų ir žmogiškųjų interesų, kurių pakankamai daug yra, o jie trukdo visam kam“; „Ta dažna kaita išmuša iš ritmo ir nieko tu negali įgyvendinti per tuos keturis metus.<...> dėl kaitos stagnacija darbų gaunasi nenoriai“; „ gaunasi, kad viską iš naujo reikia daryti“; „trukdo, nes nebelieka to bagažo, darbų pradėtų“. Politikų kaitos bendradarbiavimo sėkmingumo klausimu buvo ir neutralių bei teigiamų pasisakymų: „kaita žmonių yra naturalus ir neišvengiamas procesas. <...> Svarbu ne partija ar dar kažkas, esmė pačiame žmoguje“; „ateina naujos srovės nauji norai, su naujom viltim kitaip tvarkytis“; „Kaita ir bendradarbiavimo sėkmingumas priklauso nuo žmonių, kurie ateina. Nuo jų išprusimo, nuo pažiūrio, susipažinimo su informacija. Pati kaita nėra nei geras nei blogas dalykas“; „ateina su naujais siekiais, su naujais tikslais“. Tad negalima teigti, kad politikų kaita savivaldoje yra tik vienareikšmiškai problemas ir kliūtis sąlygojantis veiksmas. Bandant nustatyti, ar tai yra problema, kyla priešprieša pačių respondentų nuomonėse, kadangi dažniausiai respondentas įvardindamas kaitą, kaip teigiamą dalyką, vis dėlto po to rasdavo daugiau argumentų, apibūdinančių tai kaip problemą.

Analizuojant sąveiką su centrinės valdžios atstovu Telšių regiono lygmenyje, problemų ir bendradarbiavimo kliūčių nenustatyta. Respondentai vienareikšmiškai teigia, kad skyrius yra kompetetingas ir atlieka savo funkcijas nepriekaištingai. Kyla problemų tik su „aukščiau“ veikiančiomis institucijomis, dėl „supercentralizuotos“ sistemos. Šių problemų priežastis – vis dar griežtai centralizuota regiono valdymo sistema, kai nėra didelės autonomijos sprendimų priėmimo ir egzistuoja politikos ribotumas (žr. 1 lentelė, 1.2 skirsnis).

Suinteresuotų pusių sąveika regione su verslu itin sudėtinga. Šios sąveikos pagrindinės ir dažniausiai įvardijamos problemos: verslininkų neveiknumas, abejingumas, jų laiko stoka, užimtumas. Pirmosios dvi priežastys atsiranda dėl grįžtamojo ryšio nebuvimo. Interviu metu išsiaiškinta, kad verslas labiau siekia asmeninės naudos, o ne regioninio progreso: „Jie turi savo mechanizmą ir nemato nei noro, nei galimybių kažkokių“.

Panašios bei analogiškos problemos sąveikaujant su NVO. Interviu respondentų nuomone, jie turi mažai galių regiono lygmenyje, todėl jų dalyvavimas menkas: „visos organizacijos yra pagal savivaldybes, nėra jungiančių“; „ jie labiau „sukasi savo rate“ vienoje savivaldybėje. Regioninio bendravimo su jais nėra. Nėra nei kam rišti, nei kam užsiimti šiais dalykais“; „su NVO mes palaikom ryšį tik su tais, kurių atstovai yra paskirti Regionioninės plėtros taryboje“.

Interviu metu paaiškėjus, kad nėra aktyviai veikiančios NVO, kurios klausimai būtų sprendžiami Telšių regioniniu lygiu, į respondentų sąrašą nutarta įtaukti aktyviai veikiančią NVO vienoje iš regiono savivaldybių. To tikslas – išsiaiškinti NVO sąveikos regiono lygiu problemą ir ar

NVO regiono lygiu nedalyvauja dėl to, kad nežino, ar todėl, kad jiems tai neaktualu. Teiginiai „Mūsų problemos regioniniu lygiu nesprendžiamos. <...> bendradarbiaujame su valdžios atstovais, su seniūnijom, bet tik Telšių rajono“; mes turim labai stiprią komandą Telšiuose, mes tiesiog viename kumštyje, palaikymas yra vienas kito, žinom kas ką dirba ir nereikia kontrolės mums jokios iš kitur“; „geriau jaustis žmogui oriai, negu gauti šimtą eurų ir linkčioti galvą“ patvirtina stiprią sąveiką vietos lygmeniu ir apibrėžia pagrindines nedalyvavvyvmo regiono valdysenoje priežastis. NVO nereikia kontrolės ir atygio, dėl kurio turėtų tapti regiono biurokratinio aparato dalimi. „Regiono lygiu mes bendradarbiaujame tik su kitais nevyriausybininkais, teiginys dar kartą patvirtina, jog NVO sąveika regiono mastu nustatoma tik regiono plėtros tarybos NVO atstovo veikloje.

Išanalizavus respondentų atsakymus apie suinteresuotų pusių sąveikos įtaką, savarankiškumą, bendradarbiavimo priemones bei pokyčius ir nustačius pagrindines sąveikos problemas bei kliūtis, siekiama nustatyti, kaip respondentų nuomone galima būtų pagerinti suinteresuotų pusių sąveikos būklę regiono valdysenoje. Kiekvienas respondentas buvo parašytas įvardinti sąveikos pagerinimo ir suintensyvinimo būdus (žr. 12 lentelė).

Respondentų atsakymai sugrupuoti pagal sustambintas sąveikos pagerinimo ir suintensyvinimo būdų kategorijas. Visi respondentai vienareikšmiškai pateikė siūlymų biurokratinio mechanizmo tobulinime. Tačiau kalbama labai abstrakčiai: „Aš matau, aš darau“ [verslo mechanizmas] būtų kaip vienas sąveikos pagerinimo būdų. Tai reiškia, kad reikia trumpinti procedūras. Biurokratinio mechanizmo tobulinimą galima susieti su Pasaulio banko tyrimu (žr. 1.1 skirsnis), kur, kaip vienas efektyviai vykdomos vietos valdžios politikos bruožas, išskirta aiški teisių ryšių apibrėžtis tarp vietos valdžios ir nacionalinės valdžios organų.

Taip pat išskiriama, kad reikia stiprinti regionų specializacijas didinant jų finansavimą ir mažinti reglamentavimo griežtumą. Vykdyti aiškia politiką „nuo viršaus“ – taip pat svarbus išskiriamas aspektas mechanizmo tobulinime. Respondentai siūlo aiškiau reglamentuoti suinteresuotų pusių regiono valdysenoje galias ir kompetencijas, tikslinti jas. Centrinės valdžios atstovų sąveikos didinimas, tikslinant ministerijų funkcijas, kad jos neprieštarautų viena kitai ir veiktų efektyviau. Veiklos ir funkcijų reglamentavimo aiškumo, anot respondentų, trūksta ir nevyriausybinių sektoriaus apybraižoje. Reikėtų nevyriausybinių sektorių išgryninti kaip organizuotų piliečių bendrijų atstovą regiono valdysenoje, susisteminat jo galias, teises ir pareigas. Taip pat reikėtų daugiau šviesti ir pažindinti kitus regiono valdysenos dalyvius su NVO vykdoma veikla bei jos teisėmis.

12 lentelė. Suinteresuotų pusių sąveikos pagerinimo ir suaktyvinimo būdai.

Sąveikos pagerinimo ir suintensyvinimo būdų priemonės	Respondentų atsakymai
Biurokratinio mechanizmo tobulinimas	<p>SA2: „Kuo mažiau biurokratizmo. Rašė, parašė, atrašė, nedarašė.. visus sprendimus būtų galima greičiau išspręsti ,jeigu būtų mažesnis biurokratizmas“; „„Aš matau, aš darau“, o čia kol pradedam procedūras, pradedam projektą ir jį įgyvendinam po dviejų metų tik. Kol mes visus dokumentus sutvarkom kainos sukyla.“</p> <p>CA1: „reikia keisti mechanizmą, duot pinigėlių regionų specializacijoms“; „dabar taip reglamentuojama, kad „nei krust“ ta Regioninės plėtros taryba, pagal aprašą yra suvaržyta, kokius projektus gali vykdyti“;</p> <p>SA3: „aiški politika, nuo viršaus – prezidento, ministerijų, vyriausybės – iki savivaldybių ir kiekvieno skyriaus pirmininko ir verslo žmonių“;</p> <p>SA3: „Butu gerai, kad ministerijos koreliuotu ir sueitų tarpusavyje“;</p> <p>PA2: „reikia išgryninti, kas yra nevyriausybinė organizacija. <...> reikia koreguoti biurokratinį aparatą. <...> jie [regiono valdžia ir centrinė valdžia] nežino, kas tai yra nevyriausybinis sektorius“.</p>
Suinteresuotų pusių racionalumas	<p>SA2: „svarbiausias dalykas – “normalios psichikos” žmonės, kurie yra nekonfliktiniai“;</p> <p>VA1: „politika ir savivalda susitupėtų, susiderintų“;</p>
Aktyvumo didinimas	<p>SA1: „aktyvumas ir pilietiškumas; turime kurti savo aplinką“;</p> <p>PA1: „reiklingas vienas kuratorius, kuris visą laiką organizuotų“;</p> <p>SA3: „reikia iniciatyvų“;</p> <p>SA4: „daug paprasčiau bendradarbiauti, kai yra asocijuotos sturktūros. Nes jos atstovauja didesnį įmonių arba NVO organizacijų kiekį ir tada pats pasiūlymas būna labiau subalansuotas“.</p>
Sprendimų ir tikslų kryptingumo nustatymas	<p>SA3: „aiškaus sumanymo, kur einam, ką darom, kokia kryptim judame. Labai aiškios gairės“;</p> <p>SA1: „Jie [sprendimai] netarnauja visumai žmonių“;</p> <p>VA1: „politika ir savivalda susitupėtų, susiderintų galėtume pradėti rimčiau derinti, planuoti į priekį kaip ką pasiūlyti, kokį sprendimą priimti, kokio ne“;</p> <p>SA1: „Sprendiniai turi tarnauti visiems, ne vienai grupei ar asmeniniams interesams“.</p>
Tęstinumo kūrimas	<p>SA4: „Taip mes turime susitikimus su ministerijomis, bet tai nėra stabiliai nustatytas dalykas. <...> grafikas, kad būtų“;</p> <p>SA3: „Sutarti, kad nustyti planai, arba kaip, pavyzdžiui, Baltoji knyga, bus kelrodis kokiems penkeriems metams į priekį“;</p> <p>SA1: „Visos veiklos turi turėti tęstinumą. Kad aktyviai ir kokybiškai priimti sprendimus, turi būti įsigilinama į visas tas sritis“;</p> <p>VA1: „Tęstinumas dažniau būna į naudą“.</p>
Grižtamasis ryšio kūrimas	<p>SA4: „iš susitikimo mes norime ne pačio susitikimo, o rezultatų; Tai norisi to feedback'o, grįžtamojo ryšio“;</p> <p>PA1: „bendri renginiai, galbūt ir kiek neformalūs; Jei [NVO] savo srityje labiau bendrautų, būtų kitokie rezultatai pasiekiami. Galėtume visi dalintis savo gerąja patirtimi ir pavyzdžiais“;</p>
Informacijos sklaidos bei atskaitomybės didinimas	<p>SA4: „kad mes žinotume informaciją daugiau iš jų [centrinės valdžios]“;</p> <p>VA1: „atskaitomybės ir skaidrumo visuomet galėtų būti daugiau“.</p> <p>PA2: „Jie [centrinės ir vietos valdžios atstovai] mums tarnauti turi, gauna pinigus už tai“.</p>

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Taip pat išskiriama, kad reikia stiprinti regionų specializacijas didinant jų finansavimą ir mažinti reglamentavimo griežtumą. Vykdyti aiškią politiką „nuo viršaus“ – taip pat svarbus

išskiriamas aspektas mechanizmo tobulinime. Respondentai siūlo aiškiau reglamentuoti suinteresuotų pusių regiono valdysenoje galias ir kompetencijas, tikslinti jas. Centrinės valdžios atstovų sąveikos didinimas, tikslinant ministerijų funkcijas, kad jos neprieštarautų viena kitai ir veiktų efektyviau. Veiklos ir funkcijų reglamentavimo aiškumo, anot respondentų, trūksta ir nevyriausybinio sektoriaus apybraižoje. Reikėtų nevyriausybinį sektorių išgryninti kaip organizuotų piliečių bendrijų atstovą regiono valdysenoje, susisteminti jo galias, teises ir pareigas. Taip pat reikėtų daugiau šviesti ir pažindinti kitus regiono valdysenos dalyvius su NVO vykdoma veikla bei jos teisėmis.

Respondentų teigimu, reikia didinti aktyvumą. Reikia pradėti keistis nuo savęs. Sprendžiant aktyvumo stoką, nurodyta, kad reikia daugiau iniciatyvų, patiems įsitraukti į regioninę politiką. Daugiau asocijuotų struktūrų regione, kurios atstovauja piliečius bei verslą, kūrimas, suaktyvintų jų įsitraukimą ir įtraukimą į regiono valdysenos procesus, kas pagerintų ir subalansuotų bendradarbiavimo būklę.

Tikslingumo stoka – dar viena bendradarbiavimo būklės problema. Regiono valdysenoje suinteresuotiesiems reikia nustatyti aiškias gaires savo veikloje, kad sprendimai tarnautų regiono visumai, visų interesams.

Nustatyta ir tęstinumo stoka. Respondentų nuomone, susitikimai su atsakingomis centrinės valdžios ministerijomis turėtų būti stabilūs. Galima būtų sudaryti netgi grafikus, kad vyktų darbų tęstinumas. Keičiantis vietas bei centrinės valdžios institucijų dalyviams, dažnai keičiasi ir planiniai valdysenos dokumentai. Respondentai pažymi, kad kadencijų laikas dažnai būna per trumpas šiems planams įgyvendinti, tad reikėtų jų tęstinumo. Nustatyti ilgesnį planavimo dokumentų terminą.

Grižtamojo ryšio sustiprinimo aspektu pasiūlyta organizuoti daugiau bendrų renginių, susitikimų, gal netgi neoficialioje aplinkoje (ypatingai tarp NVO). Tokiu būdu būtų galima dalintis nuveiktais darbais, aptarti problemas, pasidalinti jų sprendimo būdais. Susitikimai, pasitarimai, regiono plėtros tarybos posėdžiai neturi vykti tik dėl reglamento.

Atskaitomybė yra reglamentuota regiono plėtros tarybos reglamente, tačiau oficialiai respondentai šio aspekto pasigenda. Jie nori didesnės šios bendradarbiavimo apraiškos. Būdai pasiekti atskaitomybės: regiono plėtros tarybos nuostatų sugriežtinimas, nuobaudų už informacijos nepasidalinimą sudarymas.

Apibendrinant galima teigti, kad suinteresuotų pusių sąveikos būklę galima suintensyvinti šiais būdais: supaprastinant regiono plėtros tarybos sprendimų priėmimą, paraiškų svarstymo trukmę; stiprinant regionų specializacijas, didinant finansavimą; aiškiau apibrėžiant suinteresuotųjų pareigas, funkcijas bei galias; tikslinti centrinės valdžios ministerijų funkcijas, kad jos neprieštarautų viena kitai ir sprendimai būtų priimami greičiau; įtraukiant daugiau regiono verslo bei piliečių bendrijų atstovus į regiono plėtros tarybos veiklą; reiškiant daugiau iniciatyvių regiono

plėtos taryboje; vykdant stabilius susitikimus su ministerijų atstovais; laikytis ilgalaikių planų ir strategijų; organizuojant regiono plėtos tarybos ataskaitinius susitikimus su bendruomene; teikiant visą informaciją prieinamose priemonėse (internete). Aktyvinant sąveikos būklę su verslu bei piliečių bendruomenėmis siūloma kurti organizuotas struktūras, kurios jungtų regioniniu lygiu. Taip būtų intensyvinamas regioninis bendradarbiavimas su vietos valdžia. O norint suaktyvinti pačią sąveiką tarp regiono valdžios institucijų bei NVO, pasiūloma rengti susitikimus, gal būt netgi neoficialioje aplinkoje, dalintis gerąja patirtimi bei problemų sprendimų būdais.

Taigi atlikto tyrimo rezultatai leidžia patvirtinti numatytas tyrimo hipotezes. Nustatyta, kad Telšių regione įgyvendinant viešąją politiką, vietos valdžios institucijos nėra pakankamai atskaitingos vietos bendruomenei – nevykdomi susirinkimai, informacijos prieinamumo ir aiškumo stoka, bendruomenių atstovai nežino, kokiais būdais gali dalyvauti sprendimų priėmimo procesuose. Taip pat galima patvirtinti hipotezę, kad Telšių regione ir visoje likusioje Lietuvoje vyrauja regionalizmas, kadangi funkcijos ir įgaliojimai yra deleguojami „iš viršaus“, todėl iškyla regiono savarankiškumo problema. Šiuo metu regionų plėtos tarybų veikloje dalyvauja socialiniai ekonominiai partneriai, t. y. visuomeninių organizacijų, bendruomenių ir verslo atstovai. Minėti partneriai yra įtraukti, tačiau nėra aiškios jų realios funkcijos ir galios mastas. Šis neapibrėžtumas galimai turi įtakos NVO įsitraukimo pasyvumui regiono valdysenos procesuose.

IŠVADOS

Regionai ir regionų valdysena yra siejama su vietos valdžia, piliečių įtraukimu į vietos valdžios sprendimų priėmimo procesą. Regionų valdysenoje ypač svarbus tinklas, kuris kuriamas tarp skirtingų subjektų regiono lygmenyje – nevyriausybinių organizacijų, vietos ir regioninės valdžios institucijų, verslo. Pagrindiniai regionų valdysenos bruožai: galių suteikimas vietos valdžiai, ekonomikos vystymasis, tinkamas ekonominių resursų ir žmogiškųjų išteklių paskirstymas, kontrolė ir komunikacija tarp skirtingo lygmens politinių organizacijų, piliečių dalyvavimas, aiškus teisinis reglamentavimas, inovacijų skatinimas. Regionų valdysena yra svarbi ir naudinga, nes vietos valdžia yra labiau pasiekama žmonių. Analizuojami kiekvieno regiono poreikiai. Turimi resursai paskirstomi efektyviau, sumažinami politinių programų įgyvendinimo kaštai. Analizuojant regionų valdysenos teorijas ir jų tipus, išryškėja, kad taikomi tipai yra modifikuojami pagal kiekvienos valstybės modelį. Pagrindiniai regionų valdysenos tipai yra regionalizmas, kuris yra nulemtas vykdomos politikos „iš viršaus“, ir regionalizacija, kuri siejama su pačio regiono autonomija ir jo iniciatyvomis. Apžvelgus regionų valdysenos teorinius aspektus, galima išskirti suinteresuotąsias puses. Tai instituciniai aktoriai – vietos valdžia ir centrinės vietos, bei neinstituciniai aktoriai – verslas, visuomeninės ir socialinės organizacijos (NVO). Didžiausias skirtumas tarp šių aktorių grupių yra tas, kad institucinių aktorių veikla regionų valdysenoje yra teisiškai reglamentuota ir griežta. Taip pat šios grupės santykis nulemia regiono valdysenos mastą.

Apibrėžus pagrindines regionų valdysenoje dalyvaujančias suinteresuotas puses, išskiriami teoriniai modeliai, kurie apibrėžia dalyvaujančiųjų institucijų sąveiką. Regionų valdysenoje dalyvaujančių suinteresuotų pusių sąveikoje didelis dėmesys skiriamas vietos ir centrinės valdžios institucijų santykiui. Teigiama, jog norint siekti efektyvios regiono valdysenos reikia užtikrinti finansinius resursus ir vietos valdžios legitimumą. Taip pat išskiriami šie faktoriai, kurie gali kurti stipresnę vietos valdžios instituciją: ekonominis nepriklausomumas, bendradarbiavimas, kultūrinis identitetas, lyderiavimas. Lietuvoje regionų valdysenoje dalyvaujančių suinteresuotų pusių ir jų sąveiką reglamentuoja Regioninės plėtros įstatymas, LR vietos savivaldos įstatymas, LR konstitucija. Autorių atlikta analizė, kad pagrindinės politinės institucijos, kurios yra atsakingos už regionų valdymą Lietuvoje yra Seimas, Vyriausybė, Vidaus reikalų ministerija, Vietos valdžios institucijos. Pagrindinės problemos, kurios trukdo plėtoti regioninę politiką yra lėšų nepakankamumas, politikos įgyvendinimo fragmentiškumas.

Atliktas tyrimas apie suinteresuotų pusių sąveikos būklę Telšių regiono valdysenoje leidžia daryti išvadą, kad institucinių aktorių sąveika, kuri reglamentuota Telšių regiono plėtros tarybos nuostatais bei LR regioninės plėtros įstatymu yra intensyvi tiek techniškai, tiek sprendimų priėmimo ir koordinavimo klausimais. Taip pat galima pažymėti, kad regioniniu lygiu tarp vietos

valdžios subjektų ir kitų suinteresuotų šalių yra stokojama bendradarbiavimo ir platesnio NVO bei verslo įtraukimo. Tyrimo eigoje nustatyta, kad savivaldybių atstovai turi didžiausią įtaką regionų valdysenoje. Siekiant skatinti bendradarbiavimą regiono plėtros tarybos nariai naudoja visas galimas priemones komunikacijai. Būtina pažymėti, kad respondentai vienu iš teigiamų regiono valdysenos pokyčių pažymi NVO ir verslo atstovų įtraukimą į regiono plėtros tarybą. Pagrindinėmis bendradarbiavimo kliūtimis laikomas NVO ir verslo atstovų asocijuotų struktūrų nebuvimas, vietos ir nacionalinės valdžios atstovai pabrėžia politiko kaitos ir tęstinumo problemą. Taip pat tyrimo eigoje nustatyta, kad NVO dažniausiai įsitraukia vietiniame lygmenyje, o regioniniu būdu įsitraukimas apibūdinamas kaip beprasmiškas. Suinteresuotų pusių sąveiką Telšių regione galėtų suaktyvinti didinant finansavimą, suteikiant daugiau galių sprendimų priėmimo procese regioniniu lygiu, skatinant bendradarbiavimą su nacionalinio lygmens atstovais, didinant atskaitingumą visuomenei ir aktyviau įtraukiant NVO ir verslo atstovus. Gauti tyrimo rezultatai patvirtino darbe išsikeltas hipotezes.

LITERATŪRA

1. Astrauskas A. 2007. Decentralizacija vietos savivaldybėje: esmė, turinys ir formos. Viešojo politika ir administravimas Nr. 20., Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas. 9 p., 21 – 22 p.
2. Baltušnikienė J. 2009. Viešojo valdymo sistemos decentralizacija: turinys, pranašumai ir trūkumai. Viešojo politika ir administravimas. 27 p., 78 – 79 p.
3. Bileišis M. 2012. Institucinis Vyriausybės veiklos aspektas Lietuvos viešajame valdyme: daktaro disertacija. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas. 42 – 54 p.
4. Brusis M. 2002. Between EU Requirements, Competitive Politics, and National Traditions: Re-creating Regions in the Accession Countries of Central and Eastern Europe. An international Journal of policy, administration, and institution.
5. Burbulytė – Tsiskarishvili G. ir kt. 2013. Local governments as the main actors of regional development in Lithuania. Paper presentation for the 21st NISPACEE conference "Regionalization and Inter-regional Cooperation. 4 p., 8 p.
6. Charron N. ir Lapuente V. 2013. Why do some regions in Europe have higher quality of government? Journal of Politics Nr. 75(3). 6 p.
7. Charron N., Dijkstra L., Lapuente V. 2013. Regional Governance Matters: Quality of Government within European Union Member States. Regional Studies, 1 – 23.
8. Christopoulos D., 2005. Regional governance capacity and political agency: a comparative study of EU regions [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. gruodžio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/0c088c3a-6d92-4df7-a9a7-1a4e6be5b573.pdf>>
9. Council of Europe 2012. Structure and operation of local and regional democracy [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. gruodžio 3 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.eetaa.gr/en_pages/Structure_and_operation_Greece_2012.pdf>.
10. Crompton A. 2017. Local Government in Belgium: decentralisation in progress. The Local Democracy Tank [interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. lapkričio 3 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.lgiu.org.uk/wp-content/uploads/2017/08/Local-Government-in-Belgium-decentralisation-in-progress.pdf>>.
11. Dvorak J. 2008. Piliečių dalyvavimo viešajame administravime iniciatyvų vertinimas: savivaldybių tarnautojų požiūris. ISSN 1822-9212. 2 – 14 p.
12. Enderlein H., Walti S., Zürn M. 2011. Hand book On Multi-level Governance. Edward Elgar Publishers.
13. Funck, B., Pizzati, L. 2003. European integration, regional policy and growth [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. lapkričio 3 d.]. Prieiga per internetą:

http://books.google.lt/books?id=V63waCJD0yoC&printsec=frontcover&dq=European+integration,+regional+policy+and+growth&source=bl&ots=zLYGoUmfpl&sig=HIm53E4FDFEYkUY6i8kkZKCETXk&hl=lt&ei=GaN1S_qOFI7ymwPmkvnsCw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=2&ved=0CBQQ6AEwAQ#v=onepage&q=&f=false.

14. Ginsberg W., Greene M. 2016. Federal Inspectors General: History, Characteristics, and Recent Congressional Actions. Congressional Research Service [interaktyvus], [žiūrėta 2019 m. sausio 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://fas.org/sgp/crs/misc/R43814.pdf>.
15. Goetschel, L., 2000. Small States and the Common Foreign and Security policy of the EU: a comparative analysis.
16. Gomes R C. 2004. Who are the Relevant Stakeholders to the Local Government Context? Empirical Evidence on Environmental Influences in the Decision-Making Process of English Local Authorities. BAR, 1 (1). 38 – 40 p., 47 – 48 p.
17. Hall P., Taylor R. 1998. The Potential Of Historical Institutionalisms: a Response to Hay and Wilcott, Political Studies.
18. Hertzog R. 2015. Inter-municipal cooperation: many ways, various models for strengthening local self-government. Council of Europe, mapping the obstacles to inter-municipal cooperation in eastern partnership countries.
19. Hodge, B. Anthony, W., Gales, L. 1998. Theory of Organization. London: Prentice Hall. 31 – 33 p.
20. Hooghe L., Marks G. , Schakel A. H. 2010. The Rise of Regional Authority: A Comparative Study of 42 Democracies. London: Routledge.
21. Yi H. 2017. Regional Governance and Institutional Collective Action for Environmental Sustainability. Public Administration Review, Nr. 2(9) 4 – 5 p.
22. Kardelis, K. 2007. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Šiauliai. 65 p.
23. Keating. M. 1998. The New Regionalism in Western Europe: Territorial Restructuring and Political Change
24. Knaks S. 2002. Social capital and the quality of government: evidence from the states. American Journal of Political Science 46 p., 772–785 p.
25. Kraujutaitė L. 2012. Methodological Stories on Regional Governance. Regional Formation and Development Studies Nr. 3(8) 133 p.
26. Kraujutaitė, L., Jurkevičiūtė, T. 2016. Institucinis regiono valdymo lyčių lygybės diskursas. Klaipėdos universitetas.
27. Mikulskienė. B, Pitrenaitė – Žilėnienė. B. 2013. Interesų raiška viešojo valdymo institucijose: švietimo ir sveikatos sektorių darbo grupių veiklos palyginamoji analizė. Vilnius. 272 – 283 p.

28. Nolte D., 2016. Regional Governance from a Comparative Perspective. Nova Science Publishers. ISBN: 978-1-63484-013-2.
29. Nolte D. 2016. Regional Governance from a Comparative Perspective. Economy, Politics and Governance Challenges. 1 – 16 p.
30. Norkevičius M. 2011. Regionalizacijos procesų analizė. Regional Formation and Development Studies, Nr. 1(11). 183 – 184 p.
31. Parsons C. 2007. How to map arguments in political science. Oxford; New York: Oxford University Press. 61 – 64 p. 85 p.
32. Peters M. A. 2005. Education, Post-Structuralism and the Politics of Difference. 75 p.
33. Ramanauskaitė E. 2002. Šiuolaikinės kultūros fenomenų tyrinėjimai. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas. 95 p.
34. Swenden, Wilfried 2006. Federalism and Regionalism in Western Europe: A Comparative and Thematic Analysis. Basing stoke: Palgrave. 13 p., 15 – 16 p.
35. Taylor Z. 2016. Good Governance at the Local Level: Meaning and Measurement. IMFG Papers on Municipal Finance and Governance. 2 – 3 p., 6 – 8 p. 26 p., 960 p.
36. United Nations 2016. A Users' Guide to Measuring Local Governance [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. sausio 02 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.undp.org/content/dam/aplaws/publication/en/publications/democratic-governance/dg-publications-for-website/a-users-guide-to-measuring-local-governance/LG%20Guide.pdf>>.
37. Walli A. 1994. The Third Wave: Current Trends in Regional Governance. National Civic Review. Summer. 1 – 19 p., 83 p., 290-310 p.
38. Ward H. 2002. Rational Choice. In D. Marsh, Stoker, G. (Ed.), Theory and methods in political science (2nd ed., pp. 65-89). Basingstoke: Palgrave Macmillan. 67 – 68 p.
39. Watters R. L. 1999. Comparing Federal Systems, 2nd Edn. Kingston, ON: Queen's University and McGill-Queen's University Press.
40. Wiehler F., Stumm T. 1995. The Powers of Regional and Local Authorities and Their Role in the European Union. European Planning Studies. 3 p., 5 – 7 p., 227 – 250 p.
- Teisės aktai.**
41. „Aktualizuoti savivaldybių kultūros paveldo objektus“ projektų finansavimo sąlygų aprašas Nr. 1; Priemonės Nr. 05.4.1-CPVA-R-302 [interaktyvus], [žiūrėta 2019 m. gegužės 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://esinvesticijos.lt/lt/dokumentai/05-4-1-cpva-r-302-priemones-aktualizuoti-savivaldybiu-kulturos-paveldo-objektus-projektu-finansavimo-salygu-aprasas-nr-1>>.

42. Europos Sąjungos 2014-2020 metų fondų investicijų veiksmų programos 5 prioriteto „Aplinkosauga, gamtos išteklių darnus naudojimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos“ 05.2.1-APVA-R-008 priemonės „Komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros plėtra“ projektų finansavimo sąlygų aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2016 m. balandžio 27 d. įsakymu Nr. D1-281 [interaktyvus], [žiūrėta 2019 m. balandžio 25 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/5e6eda600c7c11e6a238c18f7a3f1736/bABLqllYLG>>
43. Konstitucija 1992 m. spalio 25 d. Nr. 220-0 (galiojanti suvestinė redakcija nuo 2014 sausio 1 d. iki 2019 m. rugpjūčio 31d.) [interaktyvus], [žiūrėta 2019-02-15]. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.47BB952431DA/asr>
44. Lietuvos Respublikos regioninės plėtros įstatymas 2000 m. rugpjūčio 4 d. Nr. 66-1987 (naujausia suvestinė redakcija nuo 2018 m. spalio 1 d.) [interaktyvus], [žiūrėta 2019-02-15]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.106367/FixiidgKeW>
45. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas 1994 liepos 7 d. Nr. 55-1049 (aktuali redakcija nuo 2008) [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. sausio 25 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.D0CD0966D67F/KOvWuQDrjs>>.
46. „Miesto inžinerinės infrastruktūros, svarbios verslui, atnaujinimas ir plėtra“ finansavimo sąlygų aprašas. Priemonės Nr. 07.1.1-CPVA-V-907 [interaktyvus], [žiūrėta 2019 m. balandžio 27 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.esinvesticijos.lt/lt/finansavimas/patvirtintos_priemones/miesto-inzinerines-infrastrukturos-svarbios-verslui-atnaujinimas-ir-pletra>.
47. „Miestų kompleksinė plėtra“ finansavimo sąlygų aprašas. Priemonės Nr. 07.1.1-CPVA-R-905 [interaktyvus], [žiūrėta 2019 m. gegužės 13d.]. Prieiga per internetą: <https://www.esinvesticijos.lt/lt/finansavimas/patvirtintos_priemones/miestu-kompleksine-pletra>.
48. Misija ir veiklos kryptys. Šiaulių prekybos, pramonės ir amatų rūmai [interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. gruodžio 17 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.rumai.lt/Apie-mus/Misija-ir-veiklos-kryptys>>.
49. „Modernizuoti savivaldybių kultūros infrastruktūrą“ finansavimo sąlygų aprašas. Priemonės Nr. 07.1.1-CPVA-R-305 [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 balandžio 27 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.esinvesticijos.lt/lt/finansavimas/patvirtintos_priemones/aktualizuoti-savivaldybiu-kulturos-paveldo-objektus>.
50. Regioninės plėtros departamento prie vidaus reikalų ministerijos Telšių apskrities skyriaus nuostatai patvirtinta 2011 m. sausio 3d. įstatymu (redaguota 2016 m. spalio 17 d.)

- [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. gegužės 3 d.]. Prieiga per internetą:
<http://www.lietuvosregionai.lt/upload/Struktura%20ir%20kontaktai/Pareigybiu_aprasymai/Skyriu%20aprasymai/Skyriu%20nuostatu%20virtintimas_Telsiai.pdf>.
51. „Paslaugų ir asmenų aptarnavimo kokybės gerinimas savivaldybėse“. Priemonės Nr. 10.1.3-ESFA-R-920 [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. balandžio 21 d.]. Prieiga per internetą:
<https://www.esinvesticijos.lt/lt/patvirtintos_priemones/paslaugu-ir-asmenu-aptarnavimo-kokybes-gerinimas-savivaldybese>.
52. „Pėsčiųjų ir dviračių takų rekonstrukcija ir plėtra“ finansavimo sąlygų aprašas. Priemonės Nr. 04.5.1-TID-R-516 [interaktyvus], [žiūrėta 2019 m. gegužės 5 d.]. Prieiga per internetą:
<https://www.esinvesticijos.lt/lt/finansavimas/patvirtintos_priemones/veiksmu-programos-prioriteto-igyvendinimo-priemone-5>.
53. „Savivaldybės jungiančių turizmo trasų ir turizmo maršrutų informacinės infrastruktūros plėtra“ finansavimo sąlygų aprašas. Priemonės Nr. 05.4.1-LVPA-R-821 [interaktyvus], [žiūrėta 2019 m. gegužės 3 d.]. Prieiga per internetą:
<https://www.esinvesticijos.lt/lt/finansavimas/patvirtintos_priemones/savivaldybes-jungianciu-turizmo-trasu-ir-turizmo-marsrutu-informacines-infrastrukturos-pletra>.
54. Telšių regiono plėtros tarybos nuostatai 2010 m. rugpjūčio 31 d. Nr. 49/10VL-1 (redaguota 2016 m. birželio 30 d.) [interaktyvus], [žiūrėta 2019 m. gegužės 12 d.]. Prieiga per internetą:
<<http://lietuvosregionai.lt/upload/Lietuvos%20regionai/Telsiu%20apskritis/TRPT%20nuostatai%202016%2006%2030.pdf>>.

PRIEDAI

1 priedas. Centrinės ir vietinės valdžios atstovų, kaip suinteresuotųjų pusių funkcijos regionų valdysenos srityje.

Suinteresuota pusė	Funkcijas reglamentuojantis įstatymas/nuostatai	Funkcijos
Centrinės valdžios atstovai		
Vyriausybė	LR regiono plėtros įstatymas	<ol style="list-style-type: none"> 1) tvirtina nacionalinės regioninės politikos prioritetus; 2) sudaro Nacionalinę regioninės plėtros tarybą, tvirtina jos sudėtį ir nuostatus; 3) nustato probleminių teritorijų išskyrimo kriterijus; šie kriterijai, įvertinus socialinių, ekonominių ir demografinių problemų savitumą, atskiroms probleminėms teritorijoms gali būti skirtingi; 4) pagal probleminių teritorijų išskyrimo kriterijus išskiria problemines teritorijas; 5) svarsto ir tvirtina regionų socialinių ir ekonominių skirtumų mažinimo programą; 6) svarsto ir tvirtina probleminių teritorijų plėtros programas; 7) sudaro regionus iš kelių bendras ribas turinčių apskričių ar savivaldybių, nustato jų plėtros tarybų sudarymo tvarką; 8) nustato regionų socialinės, ekonominės plėtros ir (arba) infrastruktūros projektų pripažinimo regioninės svarbos projektais kriterijus; 9) atlieka kitas teisės aktuose nustatytas funkcijas.
Vidaus reikalų ministerija	LR regiono plėtros įstatymas	<ol style="list-style-type: none"> 1) tvirtina Nacionalinės regioninės plėtros tarybos darbo reglamentą; 2) dalyvauja rengiant planavimo dokumentus ir nacionalinius Europos Sąjungos finansinės paramos programavimo dokumentus, reikalingus nacionalinės regioninės politikos tikslui įgyvendinti; 3) rengia planavimo dokumentus, kuriais Vyriausybė tvirtina nacionalinės regioninės politikos prioritetus; 4) vertina planavimo dokumentus, kuriuose nustatomos nacionalinės regioninės politikos įgyvendinimo priemonės, valstybės politikos kryptis nustatančius teisės aktus, galinčius turėti skirtingą poveikį atskirų regionų plėtrai, ir teikia šių dokumentų ir teisės aktų rengėjams (prireikus – Vyriausybei) išvadas, ar šie dokumentai ir teisės aktai atitinka nacionalinės regioninės politikos tikslą ir jo įgyvendinimo uždavinius, ar planavimo dokumentuose nustatomos nacionalinės regioninės politikos įgyvendinimo priemonės yra veiksmingos; 5) rengia regionų socialinių ir ekonominių skirtumų mažinimo programą, teikia ją svarstyti Nacionalinei regioninės plėtros tarybai, o šiai pritarus – svarstyti ir tvirtinti Vyriausybei; 6) rengia Vyriausybės nutarimų dėl probleminių teritorijų išskyrimo kriterijų nustatymo ir dėl probleminių teritorijų išskyrimo projektus, teikia juos svarstyti Nacionalinei regioninės plėtros tarybai, o šiai pritarus – svarstyti ir priimti Vyriausybei; 7) rengia probleminių teritorijų plėtros programas, teikia jas svarstyti Nacionalinei regioninės plėtros tarybai, o šiai pritarus – svarstyti ir tvirtinti Vyriausybei; 8) konsultuoja regionų plėtros tarybas ir įstaigą prie Vidaus reikalų ministerijos dėl rengiamų regionų plėtros planų, teikia siūlymus dėl jų tobulinimo; 9) administruoja valstybės biudžeto lėšas, skirtas regionų plėtros tarybų vykdant joms nustatytus įgaliojimus patiriamoms išlaidoms apmokėti; 10) organizuoja Nacionalinės regioninės plėtros tarybos posėdžius; 11) teikia pasiūlymus valstybės ir savivaldybių institucijoms dėl planavimo dokumentų, kuriuose nustatytos nacionalinės regioninės politikos įgyvendinimo priemonės ir (arba) tikslinių teritorijų vystymo tikslai ir uždaviniai, įgyvendinimo; 12) nustato tikslinių teritorijų išskyrimo kriterijus ir pagal juos išskiria tikslines teritorijas; 13) nustato tikslinių teritorijų išskyrimo principus, pagal kuriuos regionų plėtros tarybos išskiria tikslines teritorijas; 14) nustato tikslinių teritorijų vystymo programų rengimo tvarką, pagal kurią rengiamos savivaldybių tarybų ir Vidaus reikalų ministerijos išskirtų tikslinių teritorijų vystymo programos; kartu su savivaldybių, kuriose yra savivaldybių tarybų ar Vidaus reikalų ministerijos išskirtos tikslinės teritorijos, vykdomosiomis institucijomis rengia šių tikslinių teritorijų vystymo programas; tvirtina savivaldybių tarybų ir Vidaus reikalų ministerijos išskirtų tikslinių teritorijų vystymo programas; 15) organizuoja savo rengiamų regioninės plėtros planavimo dokumentų aptarimą su valstybės ir savivaldybių institucijomis, regionų plėtros tarybomis, socialiniais ir ekonomiais partneriais, teikia informaciją apie šių dokumentų rengimą ir įgyvendinimą valstybės ir savivaldybių institucijoms ir visuomenei; 16) atlieka kitas šiame įstatyme ir kituose teisės aktuose nustatytas funkcijas.
Įstaiga prie Vidaus reikalų ministerijos	LR regiono plėtros įstatymas	<ol style="list-style-type: none"> 1) vidaus reikalų ministro nustatyta tvarka rengia regiono plėtros planą ir teikia jį regiono plėtros tarybai svarstyti ir tvirtinti; 2) rengia pasiūlymus regiono plėtros tarybai dėl regiono plėtros plano įgyvendinimo, tikslinių teritorijų išskyrimo kriterijų nustatymo ir tikslinių teritorijų išskyrimo; 3) renka, apibendrina ir teikia regiono plėtros tarybai informaciją apie regione vykdomas probleminių teritorijų plėtros programas ir tikslinių teritorijų vystymo programas; 4) apibendrina ir teikia regiono plėtros tarybai svarstyti valstybės ir savivaldybių institucijų siūlymus dėl regiono socialinės, ekonominės plėtros ir (arba) infrastruktūros projektų įtraukimo į regiono plėtros tarybos vidaus reikalų ministro nustatyta tvarka sudaromus ir tvirtinamus siūlomų finansuoti projektų sąrašus; 5) koordinuoja savivaldybių institucijų, socialinių ir ekonominių partnerių veiklą jiems vykdant regiono plėtros tarybos priimtus sprendimus, susijusius su nacionalinės regioninės politikos įgyvendinimu tame regione, vykdo regiono plėtros tarybos priimtų sprendimų įgyvendinimo stebėseną, analizuoja regiono socialinės, ekonominės ir demografinės būklės pokyčius ir atsižvelgdama į surinktą informaciją siūlo regiono plėtros tarybai priimti sprendimus; 6) regiono plėtros tarybos sprendimu rengia regioninės svarbos projektus ir (arba) koordinuoja šių projektų įgyvendinimą;

		<p>7) organizuoja rengiamų regiono plėtos tarybos sprendimų projektų aptarimą su valstybės ir savivaldybių institucijomis, socialiniais ir ekonominiais partneriais, teikia informaciją apie regiono plėtos plano rengimą ir įgyvendinimą valstybės ir savivaldybių institucijoms ir visuomenei;</p> <p>8) organizuoja regiono plėtos tarybos posėdžius, rengia regiono plėtos tarybos priimamų sprendimų projektus, kaupia ir saugo regiono plėtos tarybos priimtus sprendimus ir jos sudarytų darbo grupių išvadas ir atlieka kitas sekretoriato funkcijas;</p> <p>9) atlieka kitas teisės aktuose nustatytas funkcijas.</p>
<p>Regioninės plėtos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos Telšių apskrities skyriaus</p>	<p>Regioninės plėtos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos Telšių apskrities skyriaus nuostatai</p>	<p>7.1.1. vidaus reikalų ministro nustatyta tvarka rengia Telšių regiono plėtos planą ir teikia jį Telšių regiono plėtos tarybai svarstyti ir tvirtinti;</p> <p>7.1.2. rengia ir teikia pasiūlymus Telšių regiono plėtos tarybai dėl Telšių regiono plėtos plano įgyvendinimo;</p> <p>7.1.3. organizuoja Telšių regiono plėtos tarybos posėdžius, rengia Telšių regiono plėtos tarybos priimamų sprendimų projektus;</p> <p>7.1.4. kaupia ir saugo Telšių regiono plėtos tarybos priimtus sprendimus ir jos sudarytų darbo grupių išvadas, atlieka kitas Telšių regiono plėtos tarybos sekretoriato funkcijas;</p> <p>7.1.5 organizuoja rengiamų Telšių regiono plėtos tarybos sprendimų projektų aptarimą su valstybės ir savivaldybių institucijomis, socialiniais ir ekonominiais partneriais;</p> <p>7.1.6 organizuoja informacijos apie Telšių regiono plėtos plano rengimą ir įgyvendinimą valstybės ir savivaldybių institucijoms ir visuomenei pateikimą;</p> <p>7.1.7. Telšių regiono plėtos tarybos sprendimu (-ais) rengia regioninės svarbos projektus ir (arba) koordinuoja šių projektų įgyvendinimą;</p> <p>7.1.8. koordinuoja Telšių regiono savivaldybių institucijų, socialinių ir ekonominių partnerių veiklą jiems vykdam Telšių regiono plėtos tarybos priimtus sprendimus, susijusius su nacionalinės regioninės politikos įgyvendinimu regione;</p> <p>7.1.9. vykdo Telšių regiono plėtos tarybos priimtų sprendimų įgyvendinimo stebėseną;</p> <p>7.1.10. analizuoja Telšių regiono socialinės, ekonominės ir demografinės būklės pokyčius ir atsižvelgdamas į surinktą informaciją siūlo Telšių regiono plėtos tarybai priimti sprendimus;</p> <p>7.1.11. dalyvauja renkant, apibendrinant informaciją apie Telšių regione vykdomas probleminių teritorijų plėtos programas ir tikslinių teritorijų vystymo programas ir teikia ją Telšių regiono plėtos tarybai;</p> <p>7.1.12. vidaus reikalų ministro nustatyta tvarka rengia dokumentus, reikalingus atlyginimui Telšių regiono plėtos tarybos pirmininkui ir (ar) Telšių regiono plėtos tarybos pirmininko pavaduotojui išmokėti;</p> <p>7.1.13. vidaus reikalų ministro nustatyta tvarka dalyvauja atliekant korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymą departamente;</p> <p>7.2.1. pagal kompetenciją dalyvauja rengiant ir atnaujinant Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų valdymo ir kontrolės sistemos aprašymą; dalyvauja rengiant pastabas ir pasiūlymus dėl teisės aktų, reglamentuojančių Veiksmų programos administravimą ir finansavimą, jų detalizavimo dokumentų;</p> <p>7.2.2. skelbia kvietimus teikti projektinius pasiūlymus dėl Telšių regiono projektų sąrašų sudarymo;</p> <p>7.2.3. regionų projektų atrankos tvarkos apraše nustatyta tvarka vertina Telšių regiono plėtos tarybai pateiktų projektinių pasiūlymų dėl Telšių regiono projektų įgyvendinimo atitiktį Lietuvos Respublikos teisės aktuose nustatytoms regionų projektų finansavimo sąlygoms; vertina prašymų dėl papildomo įgyvendinamo Telšių regiono projekto finansavimo ir sutaupytų lėšų panaudojimo atitiktį Lietuvos Respublikos teisės aktuose nustatytoms regionų projektų finansavimo sąlygoms;</p> <p>7.2.4. regionų projektų atrankos tvarkos apraše nustatyta tvarka apibendrina pateiktus projektinius pasiūlymus dėl Telšių regiono projektų įgyvendinimo, rengia Telšių regiono projektų sąrašų projektus ir šią informaciją teikia Telšių regiono plėtos tarybai;</p> <p>7.2.5. pagal kompetenciją vykdo dvigubo tos pačios veiklos tų pačių išlaidų finansavimo rizikos prevenciją;</p> <p>7.2.6. dalyvauja įdiegiant ir taikant priemones kovai su sukčiavimu, kaip nustatyta 2013 m. gruodžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 1303/2013, kuriuo nustatomos Europos regioninės plėtos fondai, Europos socialiniam fondui, Sanglaudos fondui, Europos žemės ūkio fondui kaimo plėtrai ir Europos jūros reikalų ir žuvininkystės fondui bendros nuostatos ir Europos regioninės plėtos fondui, Europos socialiniam fondui, Sanglaudos fondui ir Europos jūros reikalų ir žuvininkystės fondui taikytinos bendrosios nuostatos ir panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1083/2006 (OL 2006 L 320), 125 straipsnio 4 dalies c punkte;</p> <p>7.2.7. dalyvauja užtikrinant Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau – vadovaujančioji institucija) atsakomybę ir funkcijų paskirstymo tarp institucijų taisyklėse nustatytų funkcijų įgyvendinimą, įgyvendinant vadovaujančiosios institucijos nustatytus jos atsakomybe atliekamų funkcijų įgyvendinimo reikalavimus ir teikiamas vadovaujančiosios institucijos atsakomybe atliekamų funkcijų įgyvendinimo ir departamento vidaus sistemos tobulinimo rekomendacijas, taikant rizikos valdymo priemones, susijusias su vadovaujančiosios institucijos atsakomybe atliekamų Atsakomybės ir funkcijų paskirstymo tarp institucijų taisyklėse nustatytų funkcijų įgyvendinimu;</p> <p>7.2.8. dalyvauja rengiant pasiūlymus Telšių regiono plėtos tarybai dėl integruotų teritorijų vystymo programų dalių, kurioms įgyvendinti reikalingi projektai atrenkami regionų projektų planavimo būdu, ir teikia juos Telšių regiono plėtos tarybai;</p> <p>7.2.9. rengia ir teikia pasiūlymus Telšių regiono plėtos tarybai::</p> <p>7.2.10. rengia ir teikia Telšių regiono plėtos tarybai išvadą dėl vietos plėtos strategijų atitikties Telšių regiono plėtos plano prioritetams ir tikslams projektus;</p> <p>7.2.11. užtikrina audito seką, saugo siunčiamus, gaunamus, taip pat Telšių regiono plėtos tarybos sprendimais patvirtintus dokumentus, kurie susiję su Veiksmų programos administravimu ir kurių reikia audito sekai užtikrinti; 7.3.1. rengia Telšių regiono plėtos tarybos sprendimų projektus dėl projektų specialiųjų atrankos kriterijų, atitinkančių Telšių regiono poreikius pagal Telšių regiono plėtos planą;</p> <p>7.3.2. su Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija suderintus Telšių regiono plėtos tarybos sprendimų projektus teikia Telšių regiono plėtos tarybai svarstyti ir tvirtinti;</p> <p>7.3.3. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro nustatyta tvarka vertina siūlomų finansuoti projektų atitiktį bendriesiems ir specialiesiems projektų atrankos kriterijams;</p> <p>7.3.4. rengia Telšių regiono plėtos tarybos sprendimų projektus dėl finansuotųjų projektų sąrašų ir teikia Telšių regiono plėtos tarybai svarstyti ir tvirtinti;</p>

		7.4. atlieka kitas nacionalinės regioninės politikos įgyvendinimą ir Veiksmų programos bei Lietuvos kaimo plėtros programos administravimą ir finansavimą reglamentuojančiuose teisės aktuose nustatytas funkcijas ir vykdo departamento direktoriaus ir departamento direktoriaus pavaduotojo pavedimus.
Vietos valdžios atstovai		
Savivaldybių tarybos	LR regiono plėtros įstatymas	1) deleguoja savivaldybės tarybos narius į regiono plėtros tarybą; 2) teikia siūlymus regiono plėtros tarybai dėl savivaldybėje numatomų įgyvendinti regiono socialinės, ekonominės plėtros ir (arba) infrastruktūros projektų įtraukimo į regiono plėtros tarybos vidaus reikalų ministro nustatyta tvarka sudaromus ir tvirtinamus siūlomų finansuoti projektų sąrašus; 3) teikia siūlymus regiono plėtros tarybai dėl savivaldybėje numatomų įgyvendinti regiono socialinės, ekonominės plėtros ir (arba) infrastruktūros projektų pripažinimo regioninės svarbos projektams; 4) pagal kompetenciją nustato tikslinių teritorijų išskyrimo kriterijus ir pagal juos išskiria tikslines teritorijas; 5) teikia vidaus reikalų ministrui tvirtinti vidaus reikalų ministro nustatyta tvarka parengtas savivaldybės tarybos išskirtų tikslinių teritorijų vystymo programas.
Telšių regiono plėtros taryba	Telšių regiono plėtros tarybos nuostatai	Tvirtina savo nuostatus ir darbo reglamentą; 8.2. svarsto ir tvirtina Telšių regiono plėtros planą; 8.3. svarsto ir teikia siūlymus Vidaus reikalų ministerijai ir Nacionalinei regioninės plėtros tarybai dėl regiono socialinių ir ekonominių skirtumų mažinimo programos; 8.4. teikia siūlymus: 8.4.1. Lietuvos Respublikos Vyriausybei (toliau – Vyriausybė) ir Vidaus reikalų ministerijai dėl probleminės (-ių) teritorijos (-ų) plėtros programos (-ų) priemonių nustatymo ir šios (-ių) programos (-ų) vykdymo; 8.4.2. Vidaus reikalų ministerijai ir regiono savivaldybių taryboms dėl tikslinių teritorijų išskyrimo kriterijų nustatymo ir tikslinių teritorijų išskyrimo; 8.4.3. Vidaus reikalų ministerijai ir regiono savivaldybių taryboms dėl šių institucijų pagal kompetenciją išskirtų tikslinių teritorijų vystymo programų priemonių nustatymo ir šių programų vykdymo; 8.5. nustato tikslinių teritorijų išskyrimo kriterijus ir pagal juos išskiria tikslines teritorijas; 8.6. Departamento teikimu svarsto valstybės ir savivaldybių institucijų siūlymus dėl regiono socialinės, ekonominės plėtros ir (arba) infrastruktūros projektų įtraukimo į Tarybos vidaus reikalų ministro nustatyta tvarka sudaromus ir tvirtinamus siūlomų iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų bendrai finansuoti regiono projektų sąrašus; 8.7. vidaus reikalų ministro nustatyta tvarka sudaro ir tvirtina siūlomų iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų bendrai finansuoti regiono projektų sąrašus; 8.8. renka iš Tarybos narių Tarybos pirmininką ir jo pavaduotoją, atleidžia juos iš šių pareigų; 8.9. svarsto Tarybos sudarytų darbo grupių konkrečioms Tarybos kompetencijai priskirtiems klausimams nagrinėti pateiktas išvadas ir priima sprendimus dėl pateiktų išvadų; 3 8.10. vadovaudamasi Vyriausybės nustatytais regionų socialinės, ekonominės plėtros ir (arba) infrastruktūros projektų pripažinimo regioninės svarbos projektais kriterijais, pripažįsta regiono socialinės, ekonominės plėtros ir infrastruktūros projektus regioninės svarbos projektais; 8.11. priima sprendimus dėl regioninės svarbos projektų rengimo ir šių projektų įgyvendinimo koordinavimo būdų; 8.12. svarsto pasiūlymus ir priima sprendimus dėl atstovavimo Klaipėdos regionui tarptautinėse regionų bendradarbiavimo organizacijose ir dėl bendradarbiavimo su kitų valstybių regionais; 8.13. rengia ir tvirtina regioninį atliekų tvarkymo planą; 8.14. vykdo Atsakomybės ir funkcijų paskirstymo tarp institucijų, įgyvendinant 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programą, taisyklėse, patvirtintose Vyriausybės 2014 m. birželio 4 d. nutarimu Nr. 528 „Dėl Atsakomybės ir funkcijų paskirstymo tarp institucijų, įgyvendinant 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programą“ (toliau – Atsakomybės ir funkcijų paskirstymo tarp institucijų taisyklės), nustatytas tarpinės institucijos funkcijas; 8.15. vykdo Vyriausybės 2014 m. liepos 22 d. nutarime Nr. 722 „Dėl valstybės institucijų ir įstaigų, savivaldybių ir kitų juridinių asmenų, atsakingų už Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos įgyvendinimą, paskyrimo“ nustatytas funkcijas; 8.16. atlieka kitas Lietuvos Respublikos regioninės plėtros įstatyme ir kituose nacionalinės regioninės politikos įgyvendinimą reglamentuojančiuose teisės aktuose nustatytas funkcijas. Sekretoriato funkcijos: 4.1. rengia ir derina su Tarybos pirmininku, o kai jo nėra – Tarybos pirmininko pavaduotoju, Tarybos posėdžio darbotvarkės projektą; 4.2. teikia Tarybos nariams Tarybos posėdžiui reikalingą medžiagą; 4.3. kviečia ir registruoja Tarybos posėdžio dalyvius; 4.4. rengia ir teikia Tarybos pirmininkui, o kai jo nėra – Tarybos pirmininko pavaduotojui, pasirašyti Tarybos posėdžio protokolą; 4.5. registruoja ir saugo Tarybos veiklos dokumentus (gaunamus ir siunčiamus dokumentus, Tarybos posėdžių protokolus, Tarybos priimtus sprendimus, jos sudarytų darbo grupių išvadas ir kita); 4.6. vidaus reikalų ministro nustatyta tvarka rengia ir teikia Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijai (toliau – Vidaus reikalų ministerija) arba jos įgaliotai institucijai Tarybos pirmininko ir jo pavaduotojo darbo laiko apskaitos žiniaraščius; 4.7. rengia Tarybos priimamų sprendimų projektus; 4.8. atlieka kitas su Tarybos veiklos organizavimu susijusias funkcijas.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis LR regionų plėtros įstatymų bei Telšių regiono plėtros tarybos nuostatais

Regionų plėtros departamento prie Vidaus reikalų ministerijos Telšių apskrities skyriaus vedėjai.

1. Kokie yra keliami regioniniai tikslai Telšių regionui?
2. Kokius pokyčius pastebite bendradarbiavime su Telšių regiono savivaldybėmis, verslu ir NVO?
3. Kokiomis priemonėmis naudodamiesi į jus gali kreiptis NVO, verslo atstovai ir savivaldybės?
4. Kokiomis priemonėmis/būdais dažniausiai naudojasi NVO, verslo atstovai ir savivaldybės?
5. Kokie didžiausi sunkumai kyla bendradarbiaujant su savivaldybėmis, verslu ir NVO?
6. Kas labiausiai trukdo bendradarbiavimui?
7. Kas, jūsų nuomone, pagerintų bendradarbiavimo kokybę, paminėjęs ją?

Keturių savivaldybių atstovams iš regiono plėtros tarybos

1. Ar turite realią galimybę daryti įtaką regioninės Telšių politikos formavimui, už kurią atsako regioninės plėtros departamentas?
2. Ar pritariate Telšių regiono integruotai teritorijų vystymo programai? Kodėl taip, kodėl ne?
3. Ar jūsų nuomone pakanka skaidrumo centrinės valdžios priimamuose sprendimuose? Ar informacija lengvai randama?
4. Kokios didžiausios problemos kyla bendradarbiaujant su Regiono plėtros departamentu?
5. Siekiant gauti regiono plėtros departamento pritarimą dėl tam tikro sprendimo, kuri iš grupių – NVO ar verslas – jums yra svarbesnis partneris?
6. Kokiu būdu dažniausiai vyksta bendravimas su NVO bei verslu ir Regiono plėtros departamentu? (susitikimai, skambučiai, emailai, peticijos,...)
7. Ar, jūsų nuomone, yra užtikrintas pakankamas savarankiškumas, kuomet jūs priimate sprendimus savivaldybėje?
8. Ar, priimdami tuos sprendimus, jūs atsižvelgiate į NVO ir verslo atstovų nuomonę ir pasiūlymus?
9. Ar daugiau gaunate skundų dėl jau priimtų sprendimų, ar daugiau sulaukiate pasiūlymų dėl naujų sprendimų iš verslo ir NVO? Kokiose srityse dažniausiai? (švietimas, laisvalaikis, aplinka, neįgalieji....)
10. Kiek pasiūlymų ar paa iš verslo ir nvo sulaukiate vidutiniškai per pusmetį, jeigu tai įmanoma įvertinti?
11. Kokią naudą įžvelgiate bendradarbiavime su NVO ir verslu?

12. Kokios didžiausios problemos kyla bendradarbiaujant su verslo ir NVO atstovais?
13. Kokius pokyčius pastebite bendradarbiavime su Telšių regiono NVO, verslais ir centrine valdžia?
14. Kiek žmogiškasis faktorius svarbus bendradarbiavimo sėkmingumui? (pvz. politikų kaita turbūt vyksta greičiau ir dažniau nei kaita versle ar NVO)
15. Kas, jūsų nuomone, pagerintų bendradarbiavimo kokybę, jį suintensyvintų?

Verslo atstovui ir NVO atstovui

1. Ar, jūsų nuomone, esate pakankamai įtraukti į Telšių regione priimamus sprendimus? Kodėl?
2. Į kokių sprendimų priėmimą esate įtraukti? T.y. kokiose srityse dažniausiai su jumis konsultuojamasi?
3. Ar pakanka sprendimams atskaitomybės ir skaidrumo? Ar lengva rasti informaciją?
4. Koku būdu dažniausiai vyksta bendravimas su savivaldybe ar centrine valdžia? (susitikimai, skambučiai, emailai, peticijos...)
5. Kokius pokyčius pastebite bendradarbiavime su Telšių regiono savivaldybėmis, verslo atstovais (NVO) ir regionų plėtros departamentu?
6. Su kuo – savivaldybe, verslu (NVO) - bendradarbiaujate dažniausiai, kuomet tenka pateikti savo poziciją regionui svarbiais klausimais?
7. Ar pritariate šiuo metu galiojančiam regiono vystymo projektui(Telšių regiono integruotai teritorijų vystymo prgramai)? Kodėl taip, kodėl ne?
8. Ar turite galimybę daryti įtaką, kuomet svarstomi finansų skirstymo projektai?
9. Dėl kokių sprendimų priėmimo dažniausiai su jumis konsultuojamasi? (finansai, švietimas, laisvalaikis, aplinka, neįgalieji....)
10. Kokias didžiausias kliūtis bendradarbiavimui su verslu (NVO) išvelgiate?
11. Kokias didžiausias kliūtis bendradarbiavimui su savivaldybėmis ar regionų plėtros departamentu išvelgiate?
12. Kaip manote, ar stereotipai (pvz. jog verslas siekia tik į “kišenę įsidėti”, o NVO “dirba nemokamai, nes nesiekia pelno”) yra vis dar aktualūs Telšių regione?
13. Kiek žmogiškasis faktorius svarbus bendradarbiavimo sėkmingumui? (pvz. politikų kaita turbūt vyksta greičiau ir dažniau nei kaita versle ar NVO)
14. Kas, jūsų nuomone, pagerintų bendradarbiavimo kokybę, jį suintensyvintų?

Vietos lygmenyje aktyvios NVO atstovui:

1. Ar regioniniame lygmenyje nedalyvaujate dėl to, kad nežinote, ar dėl to, kad jums tai yra neaktualu?
2. Ar manote, kad dalyvaudami Telšių regiono valdysenoje, jūs kaip NVO pasiektumėte geresnių rezultatų?
3. Kas, jūsų nuomone, pagerintų bendradarbiavimo kokybę regioniniu lygiu, jį suintensyvintu?

Klausėjas: Kokie yra keliami regioniniai tikslai Telšių regionui?

CVA1: <...> Regionų plėtros departamento tikslas yra regionų plėtra ir regioninių skirtumų mažinimas jo pagrindiniai du uždaviniai, o tai yra mažinama per tam tikras priemones. Tokie tikslai ir Telšių regionui <...> yra priemonių sąlygų aprašai, kaip, kur ir kokiomis sąlygomis pagal tą priemonę galima vykdyti Europinį projektą.

Klausėjas: Kokius pokyčius pastebite bendradarbiavime su Telšių regiono savivaldybėmis, verslu ir NVO?

CVA1: formaliai pokyčiai yra, praktiškai – ne. <...> mūsų darbas yra su savivaldybėmis. Pokyčiai tik sudėtyje, tarkim Regiono plėtros taryboje. Kiekviena savivaldybė pagal gyventojų skaičių skiria į Regionų plėtros tarybą savo atstovus: Mažeikiai – 3, Telšiai 3 atstovai, Plungė - 2 ir 2 - Rietavas. Bet dabar po šių rinkimų Telšiai skiria tik 2 du atstovus. <...> „Skvernelio Vyriausybės” tokia iniciatyva buvo, kad į Regioninės plėtros tarybą skirti socialinius partnerius. Šie partneriai Telšių skyriuje buvo nacionalinio banko direktoriaus atstovas ir viena iš nevyriausybių organizacijų iš Plungės ir 4 atstovai nuo verslo struktūrų.

Klausėjas: Kokiomis priemonėmis naudodamiesi į jus gali kreiptis NVO, verslo atstovai ir savivaldybės? Kokiomis priemonėmis/būdais dažniausiai naudojasi NVO, verslo atstovai ir savivaldybės?

CVA1: <...> susitikimai nevyksta. Vyksta tik su tom verslo organizacijom, kur mes juos pakviečiam. O visas bendravimas dažniausiai vyksta el. paštu.

Klausėjas: Kokie didžiausi sunkumai kyla bendradarbiaujant su savivaldybėm, verslu ir NVO? Kas labiausiai trukdo bendradarbiavimui?

CVA1: . <...> verslininkas suprato, kad jis nieko negali pakeisti, tampa pasyvus bendradarbiavime, nes gali būti vykdomas tik toks projektas pagal tokį aprašą ir sąlygas ir pinigų suma nustatyta <...> kol kas nei verslas, nei žmonės iš NVO laiko, kad gilintis į specializacijas tikrai neturi, verslininkai yra užsiėmę, jie paprasčiausiai pasižiūrėję, kad nieko negali pagal dabartines sąlygas nuveikti, tai jų aktyvumas yra praktiškai lygus nuliui. <...> su NVO mes palaikom ryšį tik su tais, kurių atstovai yra paskirti Regionioninės plėtros taryboje. Iš tikro su kitomis mes ir negalėtume palaikyti, nes mes esame dalis ES pinigų įsisavinimo mechanizmo, užtikriname, kad būtų posedžiai, padaryti sprendimai <...> visos organizacijos yra pagal savivaldybes, nėra jungiančių. <...> mes nebendradarbiaujam su NVO, nes ES parama yra viešajam sektoriui skirta, kurį valdo savivaldybė. <...> yra griežta „super centralizuota“ sistema, nes viskas sureglamentuota iš ministerijų aprašais. <...> visuomenininkai suprato, kad nieko negali pakeisti, labai greit „atšoka“.

Klausėjas: Kas, jūsų nuomone, pagerintų bendradarbiavimo kokybę, paintensyvintų jį?

CVA1: <...> reikia keisti mechanizmą, duot pinigėlių regionų specializacijoms, bet tai yra tik kalbose. Taip pat jeigu regioninius pinigėlius skyrė, tai jie turėtų ir būti, o dabar taip reglamentuojama, kad „nei krust“ ta Regioninės plėtros taryba, pagal aprašą yra suvaržyta, kokius projektus gali vykdyti. <...> tik savivaldybių tarybų nariai sprendžia ar reikalingas ar ne projektas, o Regioninės plėtros taryba keist šio sprendimo neturi jokios įtakos.

3 priedas. Interviu stenograma Nr. 2

Klausėjas: Ar turite realią galimybę daryti įtaką regioninės Telšių politikos formavimui, už kurį atsako regioninės plėtros departamentas?

SA1: taip <...> kiekvienas narys turi įtaką. <...> diskusijos ir derybos tarp savivaldybių, pasiskirstymas lėšų. <...> visur vyksta susitarimai, o kur yra susitarimai, ten yra įtaka.

Klausejas: Ar pritariate Telšių regiono integruotai teritorijų vystymo programai? Kodėl taip, kodėl ne?

SA1: Nei pritariu nei nepritariu. <...> mes dirbame pagal aprašus, jeigu tam tikrais momentais netenkina aprašo metodikos, tada deriname su ministerijom, Regionų plėtros departamentu. <...> jos dirba lanksčiai ir pritaiko aprašus prie mūsų poreikių.

Klausejas: Ar jūsų nuomone pakanka skaidrumo centrinės valdžios priimamuose sprendimuose? Ar informacija lengvai randama?

SA1: informacija visada lengvai randama yra. <...> įgyvendina visas priemones savivaldybės administracija, aišku su tarybos „palaiminimu“, nes prie kiekvienos priemonės yra savivaldybės prisidėjimas. <...> skaidrumo visada galėtų būti daugiau, negaliu per daug pakomentuoti.

Klausėjas: Kokios didžiausios problemos kyla bendradarbiaujant su Regiono plėtros departamentu prie VRM Telšių apskrities skyriumi?

SA1: problemų jokių, tikrai padeda žmonės, įsigilinę yra, visi kompetentingi, jokių problemų neįžvelgiu tikrai, nes labai padeda visoms regiono savivaldybėms ir derinimo ir susirašinėjimo su kitomis institucijomis klausimais. Jų darbu esame patenkinti.

Klausėjas: Siekiant gauti regiono plėtro departamento pritarimą dėl tam tikro sprendimo, kuri iš grupių – NVO ar verslas – jums yra svarbesnis partneris?

SA1: visi svarbūs, negaliu išskirti. NVO visada yra labai svarbus, o verslas yra ekonomikos varomoji jėga ir su juo yra tiesioginiai santykiai įgyvendinant visas priemones. <...> Regiono plėtros departamento Telšių skyrius yra labiau techninį darbą atliekantis, su juo derint kaip ir nereikia, jis atsižvelgia į visas pastabas ir netgi padeda savivaldybėms rengti projektus pagal metodikas.

Klausejas: Kokių būdu dažniausiai vyksta bendravimas su NVO bei verslu ir Regiono plėtros departamento prie VRM Telšių skyriumi? (susitikimai, skambučiai, emailai, peticijos,...)

SA1: visom priemonėm, pradedant elektroniniais susirašinėjimais, dažniausiai elektroninis susirašinėjimas, todėl, kad jis yra oficialus kaip dokumente. Kaikuriuos dalykus deriname ir telefonu ir tiesioginiais susistikimais, diskusijose.

Kalausėjas: Ar, jūsų nuomone, yra užtikrintas pakankamas savarankiškumas, kuomet jūs priimate sprendimus savivaldybėje?

SA1: <...> ne visi pasiūlymai lieka išgirsti. Pasiūlymai politinio lygmens sunkiai skinasi kelią, todėl, kad yra politinė konkurencija. <...> sprendimai kartais yra blokuojami, nes „ne aš pasūliau“.

Kausėjas: Ar, priimdami tuos sprendimus, jūs atsižvelgiate į NVO ir verslo atstovų nuomonę ir pasiūlymus?

SA1: visada. Politiniai sprendimai, aprašai, kuriais vadovaujames, kuriais tvarkomes tam tikrose srityse visada derinami su nevyriausybininkais, tarp jų ir įvairios asociacijos bei aktyviai veiklą pradėjusiu vystyti Šiaulių prekybos, pramonės ir amatų rūmų Telšių filialu.

Kalusėjas: Ar daugiau gaunate skundų dėl jau priimtų sprendimų, ar daugiau sulaukiate pasiūlymų dėl naujų sprendimų iš verslo ir NVO? Kokiose srityse dažniausiai? (švietimas, laisvalaikis, aplinka, neįgalieji....)

SA1: visos sritys aktualios pasiūlymams. <...> populiariausia yra neformaliojo švietimo lėšų įsisavinimas. <...> su NVO mes deriname priemones dėl etnokultūros prioritetų. <...> toliau eina visi kultūrinai ir sportiniai užsiėmimai. Verslo pagrindine veikla yra smulkaus ir vidutinio verslo bei žemės ūkio paramos fondas, kurio aprašus visada deriname su pačiais verslininkais. Negali būti aprašas amžinas, nes keičiasi poreikiai, todėl mes esame dinamiški ir mobilūs šiuo klausimu, prioritetus kasmet mes koreguojame ir prisitaikome ir stengiamės padėti. Čia Šiaulių pramonės, prekybos ir amatų rūmų Telšių filialas „pirmu smuiku groja“.

Klausėjas: Kiek pasiūlymų ar pan. iš verslo ir NVO sulaukiate vidutiniškai per pusmetį, jeigu tai įmanoma įvertinti?

SA1: negalima tiksliai įvertinti. <...> labai dažnai mes nekoreguojame aprašų, tik kartą metuose. <...> fondas yra formuojamas kalendoriniams metams, tad metų pradžioje mes peržiūrime visas tvarkas ir aprašus bei sužiūrime pasiūlimus.

Kalsėjas: Kokią naudą įžvelgiate bendradarbiavime su NVO ir verslu?

SA1: čia nėra tokio apibrėžimo nauda. Tiesiog tai yra kasdienis darbas, kasdienis gyvenimas ir tik bendradarbiaujant galime kažką susitarti ir pasiekti produktyvaus.

Klausėjas: Kokios didžiausios problemos kyla bendradarbiaujant su verslo ir NVO atstovais?

SA1: su NVO yra viskas tvarkoje, jie yra mažiau užimti ir labai aktyviai dalyvauja savo veikloje ir aktyviai dalyvauja ir diskusijose. <...> su verslu sunku yra suderinti laikus,

susirašinėjimas užtrunka. <...> svarsymuose projektų dalyvauja, nors aktyvumas galėtų būti didesnis. Su NVO viskas kaip ir minėjau tvarkoje, jie yra „superaktyvus“, pasiūlymų daug turi, kartais juos reikia pristabdyti.

Klausėjas: Kokius pokyčius pastebite bendradarbiavime su Telšių regiono NVO, verslais ir centrine valdžia?

SA1: bendradarbiavimas gerėja. Kada asocijuotos struktūros pajaučia naudą savo dalyvavimo ir rezultatas yra realus, tada jie jaučiasi naudingi ir svarbūs. <...> jie pradedą jausti naudą ir reikšmę viso to bendradarbiavimo, procesas tikrai eina į gerąją pusę.

Klausėjas: Kiek žmogiškasis faktorius svarbus bendradarbiavimo sėkmingumui? (pvz. politikų kaita turbūt vyksta greičiau ir dažniau nei kaita versle ar NVO)

SA1: <...> yra tokia sąvoka tęstinumas. Visos veiklos turi turėti tęstinumą. Kad aktyviai ir kokybiškai priimti sprendimus turi būti įsigilinama į visas tas sritis. <...> jeigu dar nauji žmonės yra pasyvūs ir nesusipažinę su taisyklėmis, atsiranda nekokybiškų diskusijų ir žmogiškųjų interesų, kurių pakankamai daug yra, o jie trukdo visam kam. Sprendiniai turi tarnauti visiems, ne vienai grupei ar asmeniniams interesams.

Klausėjas: Kas, jūsų nuomone, pagerintų bendradarbiavimo kokybę, jį suintensyvintų?

SA1: aktyvumas ir pilietiškumas. <...> kiekvienas į savo sritį gilinasi, bando pasiteisinti, kad neturi laiko, bert mes visi turime kurti savo aplinką. <...> Kada mažas aktyvumas ir pilietinis aktyvumas, tada sprendimai būna tikrai ne patys geriausi tiek kokybine prasme ir tada jie netarnauja visumai žmonių.

3 priedas. Interviu stenograma Nr. 3

Klausėjas: Ar turite realią galimybę daryti įtaką regioninės Telšių politikos formavimui, už kurį atsako regioninės plėtros departamentas?

SA2: realiai nedaug.

Klausejas: Ar pritariate Telšių regiono integruotai teritorijų vystymo programai? Kodėl taip, kodėl ne?

SA2: aš pasakysiu paprasčiau, Regionų plėtros taryboje mes susisirinkę kiekvienas turime savo viziją ir misiją. <...> tuos Europinius pinigus dalinamės tom vietom ir teritorijom, kur yra skaudžiausios. Paprastai projektus turim dalintis, išskirti negalėčiau, kuris yra pagrindinis. <...> mes einam prie pagrindinių dalykų: socialiniai reikalai, būsto problemos, energetika, keliai. Negaliu išskirti absoliučiai vienos problemos iš programos, jų yra daug. <...> sugebam pasidalinti tas lėšas, kurias mes gaunam, matydami vieno ar kito regiono didesnę problemą.

Klausejas: Ar jūsų nuomone pakanka skaidrumo centrinės valdžios priimamuose sprendimuose? Ar informacija lengvai randama?

SA2: informacija nėra labai lengvai randama visų pirma. Antras dalykas, jeigu regionas gauna kažkokią tai informaciją apie vykdomas programas, aprašai yra tragiški, baisūs, jie yra keičiami ir keičiami, nėra konkretizuojami dalykai. Jie yra kaip kurias atvejais absoliučiai nerealiūs. <...> tokia nuomonė turbūt yra regionų atstovų, kad yra nukreipta į tai, kad tiesiog smulkieji regionai neįsisavintų tų lėšų, kurios yra skiriamos Vyriausybinio lygmeniu. Jos atitinkančios daugiau didesnių savivaldybių poreikius. <...> numatomi tikslūs rodikliai, o lėšų yra kruopelytė. <...> priėti prie visos informacijos regiono nariui yra pakankamai sudėtinga. <...> mes dar gauname daugiau informacijos iš strateginių skyrių, kuo jie inspiruoja.

Klausėjas: Kokios didžiausios problemos kyla bendradarbiaujant su Regiono plėtros departamentu prie VRM Telšių apskrities skyriumi?

SA2: galiu pasakyti tikrai pagarba šitiems žmonėms, kurie dirba būtent Telšių šitam skyriui. Visada surandame išeities taškus ir labai geranoriškai žmonės dirba. Ką apie juos galėčiau pasakyti tai tikrai nebuvo niekada jokių problemų. Visada didesnės problemos yra tik "iš viršaus". O su jais mes visada surandame konsesusą. <...> nėra problemos.

Klausėjas: Siekiant gauti regiono plėtros departamento pritarimą dėl tam tikro sprendimo, kuri iš grupių – NVO ar verslas – jums yra svarbesnis partneris?

SA2: visi vienodai svarbūs. Dar priklauso nuo to, kuriai grupei sprendimas artimesnis į tą i orientuojamės.

Klausėjas: Kokių būdu dažniausiai vyksta bendravimas su NVO bei verslu ir Regiono plėtros departamento prie VRM Telšių skyriumi? (susitikimai, skambučiai, emailai, peticijos,...)

SA2: jeigu su jaunu tai bandom daugiau susitikimuose bendrauti, o pagrinde tai elektroniniu paštu bendradarbiaujam.

Klausėjas: Ar, jūsų nuomone, yra užtikrintas pakankamas savarankiškumas, kuomet jūs priimate sprendimus savivaldybėje?

SA2: nesakyčiau, esame priklausomi vieni nuo kitų.

Klausėjas: Ar, priimdami tuos sprendimus, jūs atsižvelgiate į NVO ir verslo atstovų nuomonę ir pasiūlymus?

SA2: visada. <...> darom apklausas, bendraujam, tik sakyčiau gal labiau jie patys mažiau aktyvūs dažniausiai būna abejingumai.

Klausėjas: Ar daugiau gaunate skundų dėl jau priimtų sprendimų, ar daugiau sulaukiate pasiūlymų dėl naujų sprendimų iš verslo ir NVO? Kokiose srityse dažniausiai? (švietimas, laisvalaikis, aplinka, neįgalieji....)

SA2: daugiau gauname skundų negu pasiūlymų, tiek iš verslo tiek iš NVO. <...> Daugiau einama į neįgalųjų pusę, daugiau socialinės krypties dalykai, pamirštos yra ikimokyklinio ugdymo įstaigos, nežinau kodėl.

Klausėjas: Kiek pasiūlymų ar pan iš verslo ir NVO sulaukiate vidutiniškai per pusmetį, jeigu tai įmanoma įvertinti?

SA2: konkrečiai nepasakyčiau. Tik aktyvesnis yra jaunimas, iš jo mes gauname daugiau pasiūlymų. <...> o verslas, jų pagrindiniai dalykai yra suinteresuotos zonos, kad būtų keliai sutvarkyti, kad jų teritorijos būtų patogiai prieinamos

Klausėjas: Kokią naudą įžvelgiate bendradarbiavime su NVO ir verslu?

SA2: gaunam daugiau informacijos, palaikymo projektų įgyvendinime. Tai yra daug. Todėl, kad tai yra ne vien regiono valdininkų požiūris. Bendradarbiaujant su NVO ir verslu lieka visos pusės išklaustos.

Klausėjas: Kokios didžiausios problemos kyla bendradarbiaujant su verslo ir NVO atstovais?

SA2: abejingumas vienareikšmiškai. „Noriu bet nedalyvauju“. Verslas labiau abejingi, gal dėl to, kad jie neturi laiko arba jie turi savo mechanizma ir nemato nei noro nei galimybių kažkokių. O NVO ir jaunimas yra atviresni, „čia ir dabar“. Verslui pagrinde reikia lengvatų.

Klausėjas: Kokius pokyčius pastebite bendradarbiavime su Telšių regiono NVO, verslais ir centrine valdžia?

SA2: ryškus progreso nėra, tiktai atsirado papildymas regione, kad Regionų tarybose atsirado daugiau narių, kurie yra susiję su verslu ir nevyriausybininkais, jie jau girdi informaciją, kurią mes aptariam Regiono taryboje, kokius klausimus sprendžiame. <...> kai dabar jie jau įtraukti, aš manau, kad bendradarbiavimas pagerės. Prieš tai regionas buvo daug uždaresnis, nes buvo tik tarybos nariai, merai, atstovai iš strategijos skyrių ar iš administracijos. O dabar į tą visą veiklą įtraukti nevyriausybininkų atstovai ir verslo atstovai. Jų nuomonė yra pakankamai svarbi, nes jie yra mūsų aplinkoj, jie negali būti ignoruojami.

Klausėjas: Kiek žmogiškasis faktorius svarbus bendradarbiavimo sėkmingumui? (pvz. politikų kaita turbūt vyksta greičiau ir dažniau nei kaita versle ar NVO)

SA2: pats svarbiausias dalykas – “normalios psichikos” žmonės, kurie yra nekonfliktiniai. O daugiau visi klausimai yra išsprendžiami, kaita žmonių yra naturalus ir neišvengiamas procesas. <...> Svarbu ne partija ar dar kažkas, esmė pačiame žmoguje.

Klausėjas: Kas, jūsų nuomone, pagerintų bendradarbiavimo kokybę, jį suintensyvintų?

SA2: biurokratizmas. Kuo mažiau biurokratizmo. Rašė, parašė, atrašė, nedarašė.. visus sprendimus būsų galima greičiau išspręsti jeigu būtų mažsnis biurokratizmas. Absoliučiai tarp visų pusių. Daug paprasčiau būtų galima išspręsti klausimus. Ir verslas sėkmingai juos spręsdžia daug paraščiau ir racionaliau. „Aš matau, aš darau“, o čia kol pradedam procedūras, pradedam projektą ir jį įgyvendinam po dviejų metų tik. Kol mes visus dokumentus sutvarkom kainos sukyla.

Klausėjas: Ar turite realią galimybę daryti įtaką regioninės Telšių politikos formavimui, už kurį atsako regioninės plėtros departamentas?

SA3: <...> čia priklauso nuo daug ko, nuo susitarimo sakykim pačių savivaldybių tarpusavyje, kiek savyvaldybių atstovai Regionų plėtros taryboje įtraukti. Priklauso ir nuo procedurų valdžios, kiek yra duodama laisvių, galių spręsti problemas. Kol kas viskas yra labai smulkmeniškai reglamentuota. <...> nėra didelių galių.

Klausejas: Ar pritariate Telšių regiono integruotai teritorijų vystymo programai? Kodėl taip, kodėl ne?

SA3: pagal tai kas išdėstyta programoje galiu pasakyti, kad trūkumų yra daug. Skirtingi yra interesai visų savivaldybių, esame labai skirtingi. <...> Kalbant apie specializaciją regiono, mums pasirinkti kažkurią vieną kryptį labai sudėtinga. <...> Kas mūsų regione bendra ir rišančio tai yra maistas, žemės ūkis, gyvulininkystė, pieno pramonė tame tarpe. Statyba bei pervežimai dar šiek tiek riša.

Klausejas: Ar jūsų nuomone pakanka skaidrumo centrinės valdžios priimamuose sprendimuose? Ar informacija lengvai randama?

SA3: žiūrint kokių klausimu. Ir kaip tai lengvai galima suvesti vienos ministerijos norus su kitos ministerijos norais ir sprendimais. Butu gerai, kad ministerijos koreliuotu ir sueitų tarpusavyje. Viskas atsiremia į finansų ministeriją, kur sprendimai baigiasi skolinimais, fiskaline drausme, žlugdančia visus. Kad ir prieini prie atskirų kriterijų, bet kaip suderinti juos, tuos informacijos srautus, va čia yra problema klaidi. Kaip ir Vidaus reiklaų ministerija buvo priekyje su iniciatyvom, norais, regionų gaivinimu, bet visos kitos ministerijos į tai žiūri pro pirštus. Sudėtingai gaunasi.

Klausėjas: Kokios didžiausios problemos kyla bendradarbiaujant su Regiono plėtros departamentu prie VRM Telšių apskrities skyriumi?

SA3: problemų nekyla. Pagal jų kompetenciją, pagal jų galias ir įsipareigojimus puikiai sutariam mes, nematau jokių problemų.

Klausėjas: Siekiant gauti regiono plėtro departamento pritarimą dėl tam tikro sprendimo, kuri iš grupių – NVO ar verslas – jums yra svarbesnis partneris?

SA3: vienodai svarbu, nes tiek verslas tiek NVO atstovauja piliečius, tad negalima išskirti svarbesio.

Klausejas: Kokių būdu dažniausiai vyksta bendravimas su NVO bei verslu ir Regiono plėtros departamentu prie VRM Telšių skyriumi? (susitikimai, skambučiai, emailai, peticijos,...)

SA3: visi būdai. Ir skambučiai ir elektroniniu paštu ir susitikimuose, konkretūs pasitarimai. Su Regiono plėtros departamentu čia nėra problemos. Su verslu <...> regioniniu būdu būna susitikimų, dabar juo labiau kai verslas dalyvauja ir plėtros tarybos veikloj, tai šiek tiek atsirado

platesnis bendravimas. Taip pat per darbo biržą visą laik bendraujama buvo, bendri pasitarimai yra buvę. O su nevyriausybininkais šiek tiek sudėtingiau yra regione, labiau sueiname į vietos veiklos grupes. <...> jie labiau „sukasi savo rate“ vienoje savivaldybėje. Regioninio bendravimo su jais nėra. Nėra nei kam rišti, nei kam užsiimti šiais dalykais. <...> apskrities pagrindu anksčiau nevyriausybininkai sueidavo daugiau, vykdavo bendri kultūriniai regiono renginiai. Dabar kažkaip pasibaigę yra tas.

Klausėjas: Ar, jūsų nuomone, yra užtikrintas pakankamas savarankiškumas, kuomet jūs priimate sprendimus savivaldybėje?

SA3: yra daug biurokratizmo, bet sprendimų priėmime esame savarankiški, galime visada pateikti savo nuomonę.

Klausėjas: Ar, priimdami tuos sprendimus, jūs atsižvelgiate į NVO ir verslo atstovų nuomonę ir pasiūlymus?

SA3: taip, jeigu tai yra argumentuoti ir rimti siūlymai, tai tikrai taip. Reikia tų iniciatyvų.

Klausėjas: Ar daugiau gaunate skundų dėl jau priimtų sprendimų, ar daugiau sulaukiate pasiūlymų dėl naujų sprendimų iš verslo ir NVO? Kokiose srityse dažniausiai? (švietimas, laisvalaikis, aplinka, neįgalieji....)

SA3: skundų kaip ir nepamenu, kad kas nors skūstusi. Kultūros srityje dažni pasiūlimai, kultūros centrai bendrauja. Dėl kelių tvarkymo nematau regioninio bendradarbiavimo ir sprendimų pasiūlymų. Ugdymo srityje nėra ka ten labai išbendradarbiauti, ten dirba įstaigos, nėra tokio ypatingo bendradarbiavimo ir pasiūlymų.

Klausėjas: Kiek pasiūlymų ar pan iš verslo ir NVO sulaukiate vidutiniškai per pusmetį, jeigu tai įmanoma įvertinti?

SA3: nelabai galėčiau atsakyti.

Klausėjas: Kokią naudą įžvelgiate bendradarbiavime su NVO ir verslu?

SA3: <...> nevyriausybininkai užsiima vaikų užimtumu, vasaros užimtumu. Per nevyriausybininkus galima ir su neįgaliaisiais daug ką nuveikti. <...> su verslu jeigu bendrai kaip regionas tai nematau tokio didelio bendradarbiavimo. Galbūt per plėtros tarybą ir per darbo biržą susitikimai vyksta. <...> regioniniai pasitarimai vyko su verslu kai buvo apskritis, apdardavom kiek pajudėjom, kas ką pagerino, o dabar jau senokai nevyksta.

Klausėjas: Kokios didžiausios problemos kyla bendradarbiaujant su verslo ir NVO atstovais?

SA3: su verslu yra bendravimas su tam tikru atsarga, nes iš vienos pusės savivaldybės yra raginamos paremti verslą, skatinti, judinti, kad kuo daugiau pritraukti darbo vietų. O iš kitos pusės esame atgrąšomi, kad jokia būdu kontaktų su verslininkais negalima, kad nesusipainiotų interesai. Tai yra dvi pusės tokios. Net Baltojoje knygoje galime įžiūrėti, kad konkurencija tarp savivaldybių,

kas daugiau vietų įsteigs ir panašiai. <...> yra prieštaravimai. Jeigu vienoj vietoj bandai pagelbėti verslui, tai iš kitos pusė tu gali būti apkaltintas, kad perlenkei lazda ir nusižngei kokiam nors tai principui. <...> nevyriausybininkai regione nėra labai stiprūs. <...> ilgai nesilaiko, pradžiai metus kitus pasisuka, paskui mato, kad kyla nuostolis tai ir išsilaksto. <...> O dabar pasikeičia politinė valdžia visi planai išmetami į šiukšlyną, pradedama kurti nauja politika ir vėl vikas nuo nulio. Dėl to gaunasi didelis blaškymasis, neturėjimas to konkretumo. Ir žmonių nepasitikėjimas gaunasi. Problema didžiausia nepastovumas, ilgalaikės strategijos nebūvimas, nesilaikymas tęstinumo be rimtų priesasčių.

Klausėjas: Kokius pokyčius pastebite bendradarbiavime su Telšių regiono NVO, verslais ir centrine valdžia?

SA3: nevyriausybinkų aktyvumas regionuose mažėja, jie nemato asmeninės naudos bendradarbiauti regioniniu lygiu. Kiek gali labdara užsiiminėti. Materialinis pagrindas irgi suvaidina vaidmenį. <...> yra entuziastų nemažai, bet jų entuziasmas su laiku blėsta. NVO ir verslas dabar įtraukiami į regionų plėtros tarybas, tai galbūt tai pagerins bendradarbiavimą. <...> o su centrine valdžia vis išlieka tas ilgas biurokratinis kelias, niekas nesikeičia. Lengva bendrauti tik su regionų plėtros departamento Telšių skyriaus darbuotojais, jie visada padeda reikiama klausimais.

Klausėjas: Kiek žmogiškasis faktorius svarbus bendradarbiavimo sėkmingumui? (pvz. politikų kaita turbūt vyksta greičiau ir dažniau nei kaita versle ar NVO)

SA3: politikų kaita svarbi kaip kada. Pasikeitus naujiems politikams ateina naujos srovės nauji norai, su naujom viltim kitaip tvarkytis. Bet kai ateina naujas tai aplinka visa pasikeičia ir po to žiūri, kad nieko gero iš to neišeina. Dažnu atveju nusiviliame. <...> reiškiasi naujovės nepateisina vilčių ir vel keičiame naujus į senus. Ta dažna kaita išmuša iš ritmo ir nieko tu negali įgyvendinti per tuos keturis metus.<...> dėl kaitos stagnacija darbų gaunasi nenoriai.

Klausėjas: Kas, jūsų nuomone, pagerintų bendradarbiavimo kokybę, jį suintensyvintų?

SA3: aiški politika, nuo viršaus – prezidento, ministerijų, vyriausybės – iki savivaldybių ir kiekvieno skyriaus pirmininko ir verslo žmonių. Reikia aiškaus sumanymo, kur einam, ką darom, kokia kryptim judame. Labai aiškios gairės. Pasitikėjimas. Sutarti, kad nustyti planai, arba kaip pavyzdžiui Baltoji knyga, bus kelrodis kokiems penkeriems metams į priekį. Bet jau, kad tikrai ta nustatyta kryptim eisim ir pasieksim būtent tuos nusistatytus planus.

3 priedas. Interviu stenograma Nr.5

Klausėjas: Ar turite realią galimybę daryti įtaką regioninės Telšių politikos formavimui, už kurį atsako regioninės plėtros departamentas?

SA4: tuose sprendimuose, kurie yra mūsų galioje – taip.

Klausejas: Ar pritariate Telšių regiono integruotai teritorijų vystymo programai? Kodėl taip, kodėl ne?

SA4: dalinai pritariu.

Klausejas: Ar jūsų nuomone pakanka skaidrumo centrinės valdžios priimamuose sprendimuose? Ar informacija lengvai randama?

SA4: skaidrumo trūksta, o informacijos taip pat.

Klausėjas: Kokios didžiausios problemos kyla bendradarbiaujant su Regiono plėtros departamentu prie VRM Telšių apskrities skyriumi?

SA4: su skyriu problemų bendradarbiaujant tikrai nekyla, jie dirba labai operatyviai. Tačiau nevisuomet į kreipimąsi gauname informaciją iš anukščiau stovinčių institucijų.

Klausėjas: Siekiant gauti regiono plėtros departamento pritarimą dėl tam tikro sprendimo, kuri iš grupių – NVO ar verslas – jums yra svarbesnis partneris?

SA4: vienareikšmiškai vienodai.

Klausejas: Kokių būdu dažniausiai vyksta bendravimas su NVO bei verslu ir Regiono plėtros departamento prie VRM Telšių skyriumi? (susitikimai, skambučiai, emailai, peticijos,...)

SA4: visos priemonės naudojamos, bet dažniausiai manyčiau, kad susitikimai vyksta.

Klausėjas: Ar, jūsų nuomone, yra užtikrintas pakankamas savarankiškumas, kuomet jūs priimate sprendimus savivaldybėje?

SA4: savarankiškumas taip, nes vis tiek sprendimai yra derinami su savivaldybės taryba. <...> Savarankiškumas mūsų pilnas yra.

Klausėjas: Ar, priimdami tuos sprendimus, jūs atsižvelgiate į NVO ir verslo atstovų nuomonę ir pasiūlymus?

SA4: čia yra kompleksinis sprendimas, mes negalime atstovauti tikrai vieną pusę. Tai yra „win – win“ variantas, kad išloštų ir viena ir kita pusė. Ir ypatingas dalykas yra viešas interesas.

Klausėjas: Ar daugiau gaunate skundų dėl jau priimtų sprendimų, ar daugiau sulaukiate pasiūlymų dėl naujų sprendimų iš verslo ir NVO? Kokiose srityse dažniausiai? (švietimas, laisvalaikis, aplinka, neįgalieji....)

SA4: pasiūlymų būna pakankamai nedaug, daugiau būna pastabų. Daugiausia turbūt pasiūlymai susiję su infrastruktūros plėtra. Įvairiose plotmėse ar tai yra kultūriniai dalykai, ar tai yra švietimo dalykai.

Klausėjas: Kiek pasiūlymų ar pan iš verslo ir NVO sulaukiate vidutiniškai per pusmetį, jeigu tai įmanoma įvertinti?

SA4: aš manau iki dešimties.

Klausėjas: Kokią naudą įžvelgiate bendradarbiavime su NVO ir verslu?

SA4: tiesioginę, dėl to kad valdžia ir regiono plėtros taryba nedirba sau savaime. Čia yra įrankis atstovauti viešąjį interesą regione. Ir natūralu, kad jeigu yra siūlymai iš verslo arba NVO,

bendro intereso suma turi duoti geriausią rezultatą. Tai tiesioginis ryšys, nes jie turi savo poziciją, savo matymą, o mes galbūt savo matymą, o diskutuojant priimamas geriausias sprendimas.

Klausėjas: Kokios didžiausios problemos kyla bendradarbiaujant su verslo ir NVO atstovais?

SA4: aš manau, kad daugiausia turbūt yra informavimo ir atsakymų operatyvumas. Nes kartais būna komunikacijos problemos dėl užimtumo, dėl to, kad ne visos organizacijos yra sakykim asocijuotos ir kartais iš atskirų NVO arba atskirų verslo atstovų gauname diametraliai priešingus pasiūlimus. Yra daug paprastiau bendradarbiauti kai yra asocijuotos sturktūros. Nes jos atstovauja didesnę įmonių arba NVO organizacijų ir tada pats pasiūlymas būna labiau subalansuotas.

Klausėjas: Kokius pokyčius pastebite bendradarbiavime su Telšių regiono NVO, verslais ir centrine valdžia?

SA4: aš manau, kad su NVO ir su verslu sudetinga bendradarbiauti regione. Su valstybinėmis institucijom progresas yra minimalus, nes labai dažnai yra tiesiog neatsižvelgiama į nuomonę regiono plėtros tarybos.

Klausėjas: Kiek žmogiškasis faktorius svarbus bendradarbiavimo sėkmingumui? (pvz. politikų kaita turbūt vyksta greičiau ir dažniau nei kaita versle ar NVO)

SA4: mes visi gyvename nuolat kintančiame pasaulyje, negali būti absoliutaus nekintamumo. Tai visiškai normalu, ka ta kaita vyksta, nes jeigu mes nedarome evoliucijos tada būna revoliucija, o tai yra pats blogiausias dalykas. Kaita ir bendradarbiavimo sėkmingumas priklauso nuo žmonių, kurie ateina. Nuo jų išprusimo, nuo pažiūrio, susipažinimo su informacija. Pati kaita nėra nei geras nei blogas dalykas.

Klausėjas: Kas, jūsų nuomone, pagerintų bendradarbiavimo kokybę, jį suintensyvintų?

SA4: <...> su NVO ir su verslu mes pakankamai regione turime kontaktą. Geresnį ar blogesnį mes jį turime. Bendradarbiavimas su centrinės valdžios atstovais yra gana problematiškas. Taip mes turime susitikimus su ministerijomis, bet tai nėra stabiliai nustatytas dalykas. <...> grafikas, kad būtų. Pagrindiniai tokie dalykai, kad mes žinotume informaciją daugiau iš jų. Kitas dalykas iš susitikimo mes norime ne pačio susitikimo, o rezultatų. Ir labai dažnai į tuos sprendimus, kuriuos labai pozityviai priima atvažiavę atstovai, į juos paskui visai neatsižvelgiama. Tai norisi to feedback'o, grįžtamojo ryšio.

3 priedas. Interviu stenograma Nr.6

Klausėjas: Ar, jūsų nuomone, esate pakankamai įtraukti į Telšių regione priimamus sprendimus? Kodėl?

VA1: esame palyginti nauja asociacija Telšių regione. Šiuo metu visus klausimus dar tik derinamės. Ankčiau, kaip smulkaus ir vidutinio verslo atstovai buvome aktyviai įtraukti, siekiamo to ir dabar.

Klausėjas: Į kokių sprendimų priėmimą esate įtraukti? T.y. kokiose srityse dažniausiai su jumis konsultuojamasi?

VA1: bandome įsitraukti į visų regioninių sprendimų priėmimą, kas liečia verslą, bet viskas dar yra kelį.

Klausėjas: Ar pakanka sprendimams atskaitomybės ir skaidrumo? Ar lengva rasti informaciją?

VA1: manau, kad atskaitomybės ir skaidrumo visuomet galėtų būti daugiau. <...> informacijos jei gerai paieškome tai randame.

Klausėjas: Kokiu būdu dažniausiai vyksta bendravimas su savivaldybe ar centrine valdžia? (susitikimai, skambučiai, emailai, peticijos...)

VA1: <...> yra labiausiai elektroniniu paštu bendravimas, yra taip pat telefoniniai pokalbiai ir susitikimai, bendravimai gyvai.

Klausėjas: Kokius pokyčius pastebite bendradarbiavime su Telšių regiono savivaldybėmis, verslo atstovais (NVO) ir regionų plėtros departamentu?

VA1: bendradarbiavimas su savivaldomis pakankamai geras, ir jų ir mūsų nuomonės yra abipusiai išklausomos. Yra vis labiau atsižvelgiama į mūsų rekomendacijas.

Klausėjas: Su kuo – savivaldybe, NVO - bendradarbiaujate dažniausiai, kuomet tenka pateikti savo poziciją regionui svarbiais klausimais?

VA1: labiau su savivaldybėmis, vis dėl to jie turi daugiau galios priimamiems sprendimams. Su nevyriausybininkais tik tam tikruose sprendimuose.

Klausėjas: Ar pritariate šiuo metu galiojančiam regiono vystymo projektui (Telšių regiono integruotai teritorijų vystymo programai)? Kodėl taip, kodėl ne?

VA1: negaliu nei sutikti nei nesutikti.

Klausėjas: Ar turite galimybę daryti įtaką, kuomet svarstomi finansų skirstymo projektai?

VA1: įtakos didelios neturime, bet yra atsižvelgiama į mūsų rekomendacijas, prašymus. Ateityje siekiame, kad abiau būtų atsižvelgta.

Klausėjas: Dėl kokių sprendimų priėmimo dažniausiai su jumis konsultuojamasi? (finansai, švietimas, laisvalaikis, aplinka, neįgalieji...)

VA1: <...> konsultuojamasi dėl komunalinių atliekų, lietaus nuotekų. Taip pat patentai, žemės mokesčiai.

Klausėjas: Kokias didžiausias kliūtis bendradarbiavimui su verslu (NVO) išvelgiate?

VA1: kolkas su NVO mažai bendradarbiaujame.

Klausėjas: Kokias didžiausias kliūtis bendradarbiavimui su savivaldybėmis ar regionų plėtros departamentu įžvelgiate?

VA1: galbūt abejingumas, laiko stoka ir savo interesų išskėlimas į pirmą vietą. <...> Nėra taip gerai, kad galėtume mokėti tuos sukeltus mokesčius.

Klausėjas: Kaip manote, ar stereotipai (pvz. jog verslas siekia tik į “kišenę įsidėti”) yra vis dar aktualūs Telšių regione?

VA1: nėra taip, bet žmonės taip vis dar mąsto. <...> verslas ir šiaip nėra lengvai vystomas.

Klausėjas: Kiek žmogiškasis faktorius svarbus bendradarbiavimo sėkmingumui? (pvz. politikų kaita turbūt vyksta greičiau ir dažniau nei kaita versle ar NVO)

VA1: kaita tikrai ne visuomet yra į gera. Kartais dirbame kažkokia tai gera linkme, o kai keičiasi valdžios, politika, gaunasi, kad viską iš naujo reikia daryti. Vėl kalbama, vėl derinama iš naujo. Tęstinumas dažniau būna į naudą.

Klausėjas : Kas, jūsų nuomone, pagerintų bendradarbiavimo kokybę, jį suintensyvintų?

VA1:<...> jei politika ir savivalda susitupėtų, susiderintų ir pradėtų rimčiau dirbti, tuomet ir iš mūsų pusės galėtume pradėti rimčiau derinti, planuoti į priekį kaip ką pasiūlyti, kokį sprendimą priimti, kokio ne.

3 priedas. Interviu stenograma Nr.7

Klausėjas: Ar, jūsų nuomone, esate pakankamai įtraukti į Telšių regione priimamus sprendimus? Kodėl?

PA1: galių turime, sprendimų priėmimuose visada dalyvaujame pagal savo kompetenciją. <...> turim teises, turim galimybes, informaciją sekam.

Klausėjas: Į kokių sprendimų priėmimą esate įtraukti? T.y. kokiose srityse dažniausiai su jumis konsultuojamasi?

PA1: gavome informaciją visose srityse, tiek švietime, tiek kultūros srityje. <...> galvoju, kad būsimė labiau įtraukti į kultūros sritį. <...> visada labiau stebėdavome savo sritį, kur lengviau. <...> kitus sprendimus tik pasiklausai.

Klausėjas: Ar pakanka sprendimams atskaitomybės ir skaidrumo? Ar lengva rasti informaciją?

PA1: man atrodo, kad pakanka. Gana viešokai viskas vyksta, būna ir dikusijų. <...> netgi viešoje erdvėje irgi dalinamasi informacija, kad būtų galima padiskutuoti.<...> kitą kart trūksta pačiam žinių, pats nepadarai kiek reikėtų.<...> elektroniniu paštu gauname informaciją. <...> informacija yra prieinama savivaldybių puslapiuose.

Klausėjas: Kokiu būdu dažniausiai vyksta bendravimas su savivaldybe ar centrine valdžia? (susitikimai, skambučiai, emailai, peticijos...)

PA1: pirmiausia tai elektroniniu paštu. Visi pakeitimai ar projektai atsiunčiami. Toliau seka telefoniniai skambučiai apie dalyvavimą, apie diskusiją, nuomonę.<...> Elektroniniu paštu klausia ir laukia pastabų. O vėliau jau yra ir posėdžiai, susitikimai.

Klausėjas: Kokius pokyčius pastebite bendradarbiavime su Telšių regiono savivaldybėmis, verslo atstovais ir regionų plėtros departamentu?

PA1: gal labiau savivaldybės lygmenyje tarp valdžios atstovų vis didesnis bendradarbiavimas. Tarp tų nevyriausybinų vis mažesnis. <...> nors mes nevyriausybininkai labiau bendraujame tarpusavyje, savo srityje. <...> su verslu mes vis dar minimaliai bendradarbiaujame, jie savo reikalais užsiėmę. Einam pas juos jau kai tik koks projektas liečia ir kitaip neįmanoma.

Klausėjas: Su kuo – savivaldybe, verslu - bendradarbiaujate dažniausiai, kuomet tenka pateikti savo poziciją regionui svarbiais klausimais?

PA1: mes labiausiai bendradarbiaujame su kitais nevyriausybininkais. <...> savivaldybėse jau su administracija, strateginiais skyriais. <...> norisi, kad pas mus atstovai ateitų, o ne mes pas juos.

Klausėjas: Ar pritariate šiuo metu galiojančiam regiono vystymo projektui (Telšių regiono integruotai teritorijų vystymo programai)? Kodėl taip, kodėl ne?

PA1: nelabai domėjausi ja dėl laiko stokos. Tik sau žinau, kas mums naudinga.

Klausėjas: Ar turite galimybę daryti įtaką, kuomet svarstomi finansų skirstymo projektai?

PA1: taip turime ir regioniniu lygiu, kadangi esame NVO atstovai Regiono plėtros taryboje.

Klausėjas: Dėl kokių sprendimų priėmimo dažniausiai su jumis konsultuojamasi? (finansai, švietimas, laisvalaikis, aplinka, neįgalieji...)

PA1: švietimo srityje šiek tiek buvo. O šiaip nelabai nėra dėl ko konsultotis su nevyriausybininkais. Priimami sprendimai tikrai.

Klausėjas: Kokias didžiausias kliūtis bendradarbiavimui su verslu įžvelgiate?

PA1: rajono mastu taip. <...> regiono lygiu nepasakyčiau, kad labai. Nėra tokio bendradarbiavimo, kokio galbūt norėtūsi. Nors niekada nevyriausybininkų neatstumia, ir paramos kartais sulaukiame, bet galėtų būti galbūt stipriau.

Klausėjas: Kokias didžiausias kliūtis bendradarbiavimui su savivaldybėmis ar regionų plėtros departamentu įžvelgiate?

PA1: <...> dabar nelabai bėra poreikio. Pačioj pradžioj mums iškildavo visokių problemų tai kreipdavomes, bet kliūčių nebuvo.

Klausėjas: Kaip manote, ar stereotipai (pvz. NVO “dirba nemokamai, nes nesiekia pelno”) yra vis dar aktualūs Telšių regione?

PA1: aš manau, kad mes nesame įsipareigoję, nesam surišti kažkokiais tai atlyginimais. Mes todėl galim galbūt drąsiau išsakyti savo nuomonę. Bet žmonės vis dar neatsikratę stereotipų, pasitaiko tokių.

Klausėjas: Kiek žmogiškasis faktorius svarbus bendradarbiavimo sėkmingumui? (pvz. politikų kaita turbūt vyksta greičiau ir dažniau nei kaita versle ar NVO)

PA1: politikų kaita vienaip galime sakyti, kad prisideda prie bendradarbiavimo sėkmingumo, nes ateina su naujais siekiais, su naujais tikslais. Bet iš kitos pusės galime sakyti, kad ir trukdo, nes nebelieka to bagažo, darbų pradėtų.<...> ateijus naujam žmogui reikia vos ne metų laiko, kol jis susipažina. <...> jeigu jaunas žmogus tai viskas tvarkoj, jam nebus sudėtinga.

Klausėjas : Kas, jūsų nuomone, pagerintų bendradarbiavimo kokybę, jį suintensyvintų?

PA1: aš manau, kad labiau gal bendri renginiai, galbūt ir kiek neformalūs. <...> savo srity, tarkim nevyriausybiniškai galėtų turėti savo regiono tarkim į ketvirtį vieną renginį. Aišku yra labai reiklingas vienas kuratorius, kuris visą laiką organizuotų. <...> nevyriausybinių bendradarbiavimo regiono mastu labai trūksta. Jei savo srityje labiau bendrautų būtų kitokie rezultatai pasiekiami. <...> žinių pasidalinimo labai trūksta. Galėtume visi dalintis savo gerąja patirtimi ir pavyzdžiais.

3 priedas. Interviu stenograma Nr.8

Klausėjas: ar regioniniame lygmenyje nedalyvaujate dėl to, kad nežinote, ar dėl to, kad jums tai yra neaktualu?

PA2: <...> mūsų organizacija yra tarptautinė, tačiau regiono lygiu mes bendradarbiaujame tik su kitais nevyriausybiniškai. <...> Mūsų problemos regioniniu lygiu nesprendžiamos. <...> bendradarbiaujame su valdžios atstovais, su seniūnijom bet tik Telšių rajono. Pati esu seniūnaitė. <...> mūsų veiklos su jais tampriai siejasi, sprendžiam nevyriausybinius klausimus, aprašus, bendruomeninius renginius. <...> yra tik bendri renginiai Žemaitijoje. <...> stengiamės, kad Telšiuose gyventi būtų geriau. <...> palaikymo iš mero buvusio daug sulaukėme. <...> dirbu visur ten, kur atlyginimo nėra, tai žinot smagiau taip dirbti. <...> su versu irgi „žiauriai bendradarbiaujame“ Telšiuose. <...> kur nueinam verslininkai visur paremia. <...> mes turim labai stiprią komandą Telšiuose, mes tiesiog viename kumštyje, palaikymas yra vienas kito, žinam kas ką dirba ir nereikia kontrolės mums jokios iš kitur. Pagrindas veiklos yra Telšių skyriuje.

Klausėjas: Ar manote, kad dalyvaudami Telšių regiono valdysenoje, jūs kaip NVO pasiektumėte geresnių rezultatų?

PA2: <...> aš nenoriu dabar per daug gilintis. Tiesiog manau, kad geriau jaustis žmogui oriai negu gauti šimtą eurų ir linkčioti galvą.

Klausėjas: Kas, jūsų nuomone, pagerintų bendradarbiavimo kokybę regioniniu lygiu, jį suintensyvintų?

PA2: čia tai rektų man pagalvoti. <...> kai vienas žmogus įsisteigia viešąją įstaigą, prisirašo bendruomenę ir jie gali gauti tą patį finansavimą, ką pavyzdžiui, gausi organizacija. <...> kai visuomeniniai fondai pradėjo steigtis žinot labai daug protingų atsirado. <...> reikia išgryninti, kas yra nevyriausybinė organizacija. <...> reikia koreguoti biurokratinį aparatą. <...> jie [regiono valdžia ir centrinė valdžia] nežino, kas tai yra nevyriausybinis sektorius. Savanoris – tai durnelis kažkos. Arba sena boba neturi ką veikti. Jie taip mano. Jie mums tarnauti turi, gauna pinigus už tai. Jeigu pinigų yra tai ten mūsų nereikia.

4 priedas. Suinteresuotų grupių dalyvavimas projektuose pagal finansavimo aprašus

Projekto finansavimo aprašas	Galimos suinteresuotos grupės (pareiškėjai)	Projektas	Ar kita suinteresuota grupė, išskyrus vietinės valdžios instituciją, yra pateikusi paraišką?
05.2.1-APVA-R-008 priemonės „Komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros plėtra“ projektų finansavimo sąlygų aprašas	Savivaldybių administracijos; Regionų atliekų tvarkymo centrai.	Komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros plėtra Telsių regione	NE
05.4.1-CPVA-R-302, 07.1.1-CPVA-R-305 priemonės „Aktualizuoti savivaldybių kultūros paveldo objektus“ projektų finansavimo sąlygų aprašas	viešieji juridiniai asmenys, kurių savininko (dalininko) teises ir pareigas įgyvendina savivaldybės taryba ir kurių projektai įtraukti į atitinkamą integruotą teritorijų vystymo programą; religinės bendruomenės ar bendrijos, kurių projektai įtraukti į atitinkamą integruotą teritorijų vystymo programą.	<u>Žemaičių muziejaus „Alka“ modernizavimas</u>	<u>TAIP</u>
		Telsių kultūros centro modernizavimas, pritaikant visuomenės poreikiams	NE
04.5.1-TID-R-516 priemonės „Pėsčiųjų ir dviračių takų rekonstrukcija ir plėtra“ projektų finansavimo sąlygų aprašas	Nenurodoma	Pėsčiųjų ir dviračių takų rekonstrukcija ir nauja statyba Pavenčių g. Mažeikiuose	NE
		Pėsčiųjų ir dviračių takų Plungės miesto Gandingos ir J. Tumo-Vaižganto gatvėse įrengimas	
		Rietavo miesto pėsčiųjų ir dviračių tako Aušros alėjoje įrengimas	
05.4.1-LVPA-R-821 priemonės „Savivaldybės jungiančių turizmo trasų ir turizmo maršrutų informacinės infrastruktūros plėtra“ projektų finansavimo sąlygų aprašas	Nenurodoma	Pėsčiųjų ir dviračių takų įrengimas Telsių mieste palei Masčio ežerą nuo Muziejaus g. iki Parko g.	NE
		Telsių regiono savivaldybės jungiančių turizmo trasų informacinės infrastruktūros plėtra	
07.1.1-CPVA-R-905 priemonės „Miestų kompleksinė plėtra“ projektų finansavimo sąlygų aprašas	Juridinis asmuo	Rietavo kunigaikščių Oginskių dvarvietės sutvarkymas ir pritaikymas bendruomeniniams poreikiams, naujų paslaugų teikimui	NE
		Viešosios erdvės su prieigomis sutvarkymas Rietavo miesto Laisvės gatvėje, įrengiant Žemės ūkio produktų turgelį	
		Babrungo upės slėnio estrados teritorijos ir jos prieigų bei jungčių su Plungės miesto centre dalimi sutvarkymas	
		Aktyvaus poilsio ir pramogų zonos sukūrimas Plungės m. M. Oginskių dvaro teritorijoje, prie	

		autobusų stoties Rietavo miesto viešųjų erdvių kompleksinis sutvarkymas Poilsio ir rekreacijos zonos įrengimas šalia Rietavo kunigaikščių Oginskių dvarvietės Plungės miesto poilsio ir rekreacijos zonų sukūrimas prie Babrungo upės ir Gondingos hidroelektrinės tvenkinio bei prieigų prie jų sutvarkymas	
07.1.1-CPVA-V-907 priemonės „Miesto inžinerinės infrastruktūros, svarbios <u>verslui</u> , atnaujinimas ir plėtra“ projektų finansavimo sąlygų aprašas	Regioninių ekonomikos augimo centrų – Alytaus miesto, Marijampolės, Tauragės rajono, Telšių rajono, Mažeikių rajono, Utenos rajono ir Visagino – savivaldybių administracijos; probleminių teritorijų savivaldybių administracijos; tikslinių teritorijų, išskirtų Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2014 m. birželio 19 d. įsakymu Nr. IV-429, savivaldybių administracijos.	Rietavo miesto apleistos teritorijos L. Ivinskio g. 16 atnaujinimas ir plėtra	NE
10.1.3-ESFA-R-920 priemonės „Paslaugų ir asmenų aptarnavimo kokybės gerinimas savivaldybėse“ projektų finansavimo sąlygų aprašas	Savivaldybių administracijos ir kitos biudžetinės įstaigos, kurių savininkė – savivaldybė; viešosios įstaigos, kurių savininkė ar dalininkė – savivaldybė (kai savivaldybė visuotiniame dalininkų susirinkime turi daugiau nei 50 proc. balsų)	Teikiamų paslaugų procesų tobulinimas ir aptarnavimo kokybės gerinimas Plungės rajono savivaldybėje Paslaugų ir asmenų aptarnavimo kokybės gerinimas Telšių rajono savivaldybėje Švietimo paslaugų kokybės gerinimas Mažeikių rajono savivaldybėje	NE

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Telšių regiono plėtros planu